

פתי יאמין לכל דבר

*

בו יתבאר מתי מותר להאמין מעשיות ומתי לא
ואם יש מצוה וחיוב להכחיש מעשיות שהם מנגדים את ההלכה
גם יובא בו כמה דוגמאות של מעשיות הנפוצות ויסודם בשקר.
גם יבאר כמה עניני הלכה ומנהג שנתפשו בטעות

נחלק לחשעה פרקים

*

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשע"ה

אדר תשע"ה
נחום אברהם

הקדמה

יש טועים לומר שהכחשת מעשיות שהם נגד הלכה הוא חסרון באמונה, והם מחליפים אמונה בה' ובמשה עבדו, עם אמונה במעשה ביכלעך של בעלי דמיון ועמי הארץ, או באמונה בעצמם שהם מבינים דברי הצדיקים ולפרשם נגד ההלכה, ואוכיח במאמר זה שהם רחוקים מלהבין שיחת חולין של ת"ח הצריכין לימוד.

ובפאר לישירים קאריץ (אות קמו) הכחיש ענין א' שכ' בשבחי האריז"ל בדבר המגיד מישירים של הב"י (אמנם ביוסף בחירי מבניהו ע' שצד אימת והצדיק את הענין שבשבחי האר"י עם תמונה מכת"י של הר"י צמח אודות זה, וע' מזה בזהר הרקיע-ליינער שבסו"ס קדמות הזהר לרד"ל), ובהיכל בעש"ט (יא, ע' קסז) עצמו כ' דגם מעשה המובא בראשונים כמו מעשה דר' אמנון בעל ונתנה תוקף אם יש בה דבר הנוגד להלכה צ"ל שנפל בה שיבוש, ושם (גליון ח ע' קמט) כתבו בענין המובא במחזור דברי יואל דעכ"ח אינו אמת, וגם מבואר סתירות גדולות במעשיות בהיכל בעש"ט (גליון ט ע' קלב) והעירו ע"ז (בגליון י' ע' קעה), וא"כ איך ניקום אנן ונבנה חומה על סיפורים שכל היכל הבעש"ט המזויף נשען ונתלה עליהם.

אמונה במעשיות לפי שיטת ברסלב

כתוב בשיחות הר"ן (קג) דמוטב להאמין בשטותים ושקרים כדי להאמין גם בהאמת, מלהיות 'חכם' ולכפור בכל, ויש שטועים בדבריו מתמת קוצר דעתם וחלשת שכלם, ולכן צריך להבהיר שא"א ללמוד מזה להאמין גם במה שהוא נגד התורה וההשקפה, ובפרט שבמקומות אחרים בליקוטי מוהר"ן בחיי מוהר"ן מזהיר הרבה שלא להאמין במפורסמים שבדור רק בצדיקים אמיתיים. ולפי הטועים בשיחות הר"ן דצריך להאמין גם במה שהוא נגד ההלכה, היאך ציוותה תורה שלא להאמין לנביא המראה אותה ומופתים, ואומר שה' ציוה שיעשו נגד התורה, ועי' על הגאולה (אות כד), ובליקוטי מוהר"ן הזהיר כמ"פ שלא להאמין במנהיגי שקר, והתלוצץ מהם (חיי"מ תנה) ולא כתב שצריך להאמין בכל כדי שלא יבאו לכפור גם במנהיגי אמת.

ועוד בשיחות הר"ן מדבר ממי שמכחיש בשקרים לפי שהוא חכם בעיני עצמו, ואין בכלל זה מי שמכחיש שקרים לפי שכן שמע מרבתי שאסור להאמין במה שהוא נגד ההלכה, ומבואר כמה פעמים בגמ' על מה שאמר אמורא ולא היא וכו' ולא אמרו שצריך להאמין לזה אף אם אינו אמת.

ומבואר בליקוטי הלכות (הל' רבית ח אות מג מד ומ"ה) גנות המאמינים בשקרים ושטותים ע"ש, ובפרט דמ"ש בשיחות הר"ן וחיי מוהר"ן צ"ב שהדברים שם סתומים, דבמאמר פתי יאמין הבאתי מאגרות הרמב"ם ושאר ספרים דאדרבה עיקר מעלת ישראל הוא שאין מאמינים בהבלים, ועל כן אמונתם יותר חזקה מלהבדיל אמונת הגוים שמאמינים בהבלים, והמאמין בכל אינו מאמין בשום דבר, וחלילה לומר שאמונתנו בה' תלוי במה שמאמינים גם בשטותים הס מלהזכיר, כמו שמבינים הטועים בדברי שיחות הר"ן.

ד) ואף דא"א להקשות קושיות על צדיקים, היינו אם ברור שהמעשה אמת ואין דרך ליישבו, אבל אם המעשה מובא במעשה ביכל של בעל דמיון, או ששמע מאחרים שלא דייקו בשמועתם כרחבא דפומבדיתא, אין צריך להקשות, כי יכולין לומר בלי נקיפת הלב להד"ם, ואפילו אם כשהצדיק עצמו סיפר המעשה מ"מ ראוי למשכונני אנפשי ליישבו עפ"י הלכה אם אפשר אפילו על צד הדוחק, וכן עשו בכל הדורות ולא לומר צריך להאמין ולא להקשות קושיות, (עי' גמ' ב"מ סח: רב עיליש גברא רבא הוה כו' ובגמ' נדה נ: גברא רבא אמר מילתא כו' ועוד הרבה), ורק אם אי אפשר ליישבו צריך לומר שא"א להקשות קושיות, ולהוסיף הטעם כי בודאי יש דברים בגו שאין אנו יודעים ומבינים, וזהו מה שנתבאר בהמאמר 'פתי יאמין' דלא ינהגו כהפתאים שאין מעמיקים להבין דרכי הצדיקים ולומדין מזה להקל בדברים וזה לא רק בשביל שהוא נגד מה שקיבלנו שלא ללמוד מצדיקים, רק גם נגד האמת כי רוב האנשים הם שטחיים ואינם שומעים מעשה כראוי בהבנה ולאמיתו.

אסור לספר או להדפיס ענינים מוזרים או מה שהוא נגד הלכה על צדיקים

ה) ומצוה גדולה להכחיש מעשיות מוזרים שמספרים על צדיקים, וכמ"ש בס' חסידים דאם שמע מצדיק דבר שאינו נראה לו טעם טוב, לא יאמר אותה בשם הצדיק דהא כתיב ואהבת לרעך כמוך (ויקרא יט, יח), וכשם שהיה לך צער אם היו אומרים דברים שאין בהם ממש משמך, כך אל תאמר בשמם דברים שאין בהם ממש (ספר חסידים תקעז), ומכאן קובלנא גדולה על אותן המדפיסים בשם צדיקים דברים תמוהים וזרים, ואף אם נאמר שבודאי היה להם טעם כמוס ושיש פירוש בדבריהם שאין אנו משיגים, מ"מ כיון שלעיני ההמון אין הדברים מושגים, הרי עוברים על ואהבת לרעך כמוך, וכמו"כ מזלזלים בזה בכבוד ת"ח וצדיקים, וראוי

להוקיע לעיני השמש אותן המדפיסים דברים כאלו, ועי' בהקדמת הגדה חודש האביב מ"ש בזה, ובתשו' חת"ס (ו,גח) כתב דהמוציא לאור חיבור אפילו מגדולי הדור צריך שילמדו בהכתבים בעיון ובמקום שיש לפקפק או לפלפל יתברר ויתלבן, ובבית יצחק (מאשאקאוויטש ח"ב סי' לב) כ' דכשמדפיסים ספר מאדם גדול ראוי לברור משם מה שאינו לכבודו שיהיה נדפס. והנה כן דרכן של בני אדם מעולם וטבע הוא באנוש להודיע לבני אדם חדשות בדברים זרים ממרחק יידע, ולמדו לשונם לדבר שקר, ולפרסמם בפירסום עצום, בכתב ובפה, ולא יבשו ולא יכלמו להגיד ולכתוב על פני תבל ככל אשר יזל מלשונם מבלי מעצור כל אשר יחפוצו, עד שנשרשו הענים אצל ההמון כל כך, עד שמי שמסתפק בדבר לכסיל יחשב, ואפילו אם יבאו חכמים גדולים לעקור ולהכביל את הדברים ולהכזיבם לא יצליחו לעקרם לגמרי מן אנשים ההדיוטים שאינו עולה להם בניקל להפך דעתם במה שכבר נשרשו בו, בנחלת אב מבן דור אחר דור.

הסכנה שיש בהכחשת מעשיות

ולא עוד אלא שיש בזה הענין של הכחשת מעשיות סכנה גדולה מב' צדדים, א' יש אנשים המכחישים מעשיות לא בצדקתם וביושר לבבם, לפי שהם רוצים להאמין רק במה שציוותה עלינו התורה ורבותינו להאמין, רק רוח אחרת היתה אתם רוח של השכלה והפקירות לבזות וללעוג לראשונים, ועל הכלל כולו יצא, מתחילים במקצת להכחיש במעשיות, וכונתם להיות כופר הכל, ב' יש אנשים שדעתם קצרה ושכלם מטופשת ואינם להם שכוי להבחין בין יום ללילה, ואם יכחישו את הדברים הטפלים והאויילים שנשרש בקרבם ישליכו את הכל גם עיקרי האמונה, כי בדעתם אין שום הפרש בין שמירת שבת וכו' ובין החיוב להאמין שהרבי הצעיר אשר ירש את אביו נעשה בין לילה בעל רוח"ק ובעל מדריגה ויודע כל התורה בע"פ אף שמעולם לא למד, ושהוא פרוש מכל מיני תאות אף שהוא זולל וסובא וכו', ושאיין לו הנאה כלום מעולם הזה אף שרוחץ בנהרי אפרסמון ומבלה במקומות נופש חלק גדול מהשנה, ולאלו האנשים באמת סכנה גדולה הוא לקרוא בזה הספר, ובמטו מנייכו תסגרו מיד את הספר כי לא לכם הוא.

מצינו בגמ' דמקשה כמ"פ על סיפור מעשה, מעשה לסתור, ומשני חסורי מיחסרא, הרי לך היאך ע"י חסרון דברים אין המעשה מובן, וצריך לידע מה נאמר לפניו בשעת מעשה, ורק אז נבין המעשה, ואם לא יבא מאן דהוא למלאות החסרון יוצא דברים משובשים.

במכתבי הבעש"ט (במכתב מ), שקיבלו הבעש"ט ותלמידיו עליהם ועל זרעם לכל הדורות לעשות יום משתה ושמחה ביום כו תמוז (שנצחו בו את הרשע פראנק שר"י), ולא שמענו ולא ראינו מי שינהג כן מתלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, וצ"ע וכי מילתא זוטרתי מה שקיבלו עליהם בתוקף כזה שלא יעשו מזה שום עסק, ושמעתי שיש מפקפקין באמינות המכתבים הללו ועל השער נאמר שנדפס ע"י ר' ירוחם מאיר ליינער מכת"י.

בתשובות רבינו תם (מה,ה) יש שמביאין ראיה דהכי אמר גברא רבה פלוני, ואח"כ נודע לפעמים שאינו כן, והמספרים ומביאין סעד מגדולים שעשו כן וכן, צריכין שיראו בעצמם ולא מפי השמועה עכ"ל. בישורון (כא,ע' תשסב) יש מאמר נאה המורה באצבע בהוכחות גדולות וחזקות היאך כמה סיפורים ומדרשים מזוייפות נשתרשו ונתקבלו כאילו היה בהם ממש, ויש הרבה מהם שהוא בזיון חמור לאותן הצדיקים שמספרים עליהם מעשה זו. ובענין השם 'פתי יאמין לכל דבר' עי' דובר צדק (לר' צדוק על משלי אות ד) דלפעמים הוא לטובה ולפעמים הוא לרעה, ותלוי במה משתמשים עם התמימות.

פרק א

מעלת סיפורי צדיקים

א - ידוע הדבר ומפורסם היטב גדולת מעלת סיפורי צדיקים, שיכולין להמשיך בזה ישועות ולעורר זכותם בהזכרת שמם ופעולתם, וגם מעורר את האדם לעבודת ה', ואף שהרבה מעשיות משובשים יש להאמין שבכוחם היה לעשות כן, ע"ד צדיק גזור והקב"ה מקיים (וכמ"ש בעשר צחצחות מער' ט אות סב בשם הדברי חיים), ובגמ' (כתובות כה:): דגדולים מעשי צדיקים ממעשי שמים וארץ, כל הטבע משועבד לצדיקים וכמבואר במקראי קודש ובדחז"ל אשר מפיחם אנו חיים, ובספר המדות (ערך צדיק) מונה והולך כמה מעלות טובות זוכין ע"י סיפורי צדיקים, ורבינו בחיי (הקדמה לפ' וישלח) כ' דחייב אדם לחקור הצדיקים, ולספר בשבח מעלתם, והרבות בכבודם הוא טוב וכבוד אצל המחשבה, והגם דבפשטות הכונה על מעלות שלהם בתורה ויראה

ודיקדוקם במצות, אבל אפילו א"ת דהכונה על סיפור מופתים צריך לידע שיהיה בהשכל ובדעת ולא שיתקבל ההרגשה כאילו זהו אבן הבוחן שהוא צדיק, אלא אדרבה בשביל צדקתו ומעשיו הטובים לפיכך שומעין לו מן השמים, כי זהו 'סיבה ולא סימן', וכשמספרין מצדיקים יבחרו אותן המעשיות וענינים שיש לעורר בהם הלב לעבודת השי"ת ותורתו והאמונה בה' ובמשה עבדו, (בס' התלמוד ומדעי תבל-קאמעלהאר שער ה' מבאר הכרח האמונה במופתים הנעשים ע"י צדיקים בכל דור ודור, ושבוה מאמינים גם במה שמסופר כע"ז בדרו"ל, ותמה על הגאון ר' דוד טעבלי שכ' בס' תולדות אנשי שם על ענין סיפור המופתים 'אותות ומופתים באדמת בני חם' ע"ש, וכנראה דגם הגאון הנ"ל היה כונתו רק אם יוצאין ע"ז מן השורה וסטים מן הדרך הישר כהפתאים וכיבואר להלן, וכמו בכל דבר שנוטה לא' משתי הקצוות משתבש), וע"י לשונו הזהב של הג"ר יוסף נפתלי שטערן (בהקדמה לתת"ס במדבר ע' 1) במעלת סיפורי תולדות צדיקים כשהוא באופן שאפשר ע"ז ללמוד מדרכיו לעשות כמוהו, אבל דא עקא שחלק גדול מהסיפורים היום הם או דברים של מה בכך שאינו יוצא מזה שום לימוד, או דברים שהם נגד התורה או ההשקפה, ובכח"ג מוטב שלא לספר כלל אם אינו יכול לברר הפסולת מתוך הבר.

וע"י דברי יואל (מקץ שעד) דכח הקדושה נחקק באדם ע"י שמזכירין שמועות והנהגות מאדם כשר, ובעובדות בריסק (ד, קלג) דהגרי"ז אמר שחינך את בניו ליר"ש ע"י סיפורים מגדולי ישראל, (והגרי"ז לא סיפר רק דברים שיש בהם טעם וממש, לא דברים ספוגים מאויר), אבל כמו בכל דבר אם משתמשים בו שלא במקום ואופן הראוי יוצא כונה הפוכה ומשובשת, אין מן הצורך לפלפל בזה והוא יתור נפיש, ופשוט דמעשה שהוא נגד הלכה או דברים מקובלים שאין הכרח להאמין.

סיפורי צדיקים מעשה מרכבה

(ד) כ' בשבחי בעש"ט ובפלא יועץ כי העוסק בסיפורי צדיקים כעוסק במעשה מרכבה, והפירוש נראה פשוט, כי מבואר במדרש רבה (וישלח פרק פב) עה"פ ויעל אלקים מעל אברהם, אמר ר"ל האבות הן הן המרכבה, לפי שהם נושאים עולו של הקב"ה עליהם ומפרסמין אותו בכל העולם הרי הם כביכול מרכבה המוליך את כבוד הקב"ה בכל מקום ומשרין שכינתו בעולם, וכן איתא במד"ר (ויצא פס"ט אות ג) צדיקים אלקיהם מתקיים עליהם שנאמר והנה ה' נצב עליו, ונמצא העוסק בסיפורי צדיקים שהעיקר הוא ללמוד היאך מסרו נפשם להועיל לדור ולפרסם שם ה' ולא הביטו על תכלית עצמם, רק מסרו הזמן שלהם להכליל ישראל שבזה נעשו מרכבה להקב"ה א"כ הרי המספר בזה עוסק במעשי מרכבה, אך לפי"ז עיקר הענין לספר ממה שעסקו לפרסם שם ה' בעולם ועבודתם בקודש להשיב לב ישראל לאביהם שבשמים, ובקדושתו של אהרן (ע' קצט) כ' דאף שסיפורי צדיקים הן מעשה מרכבה מ"מ אינו תורה, והקפיד על המשמש שתחת ללמוד עסק בסיפורי צדיקים.

בענין סיפורי צדיקים שצ"ל בידיים נקיות ע"י דברי יחזקאל (החדש ע' תיד) ולא צויין שם מקור לזה, וע"י ויברך דוד בזה.

בקדושתו של אהרן דחזר על מעשה ד"פ כמו שצריך לחזור על דבר תורה.

פרק ב

באיזה אופן מתהפכת סיפורי צדיקים למכשול תחת תיקון

מרכזי החסידות השונות מחצרות הקודש בעידוד האדמו"ר, מרבים להדפיס ולדרוש אודות אמונת צדיקים, ומביאים הרבה מאמרים וליקוטים דמי שאינו מאמין בצדיק אינו מאמין בה', וכמה ענינים ומדריגות משיגים ע"י אמונת צדיקים, וכמה עונשים והפסידים יוצא ממה שאין מאמינים בצדיקים, והנייר הוא סבלן גדול והכתב יש לו כח גדול ועי"ז שוטפים את מוחות נערי בני ישראל להאמין באנשים בורסקים שהם צדיקים, ומעולם לא שמענו פירוש כזה שאמונת צדיקים פירושו שיאמין באדם שהוא צדיק, אפילו אם הוא אוהב ממון וכבוד, ושואף אחר השררה ונוטר שנאה למתנגדיו, ואין רואין עליו דיקדוק בהלכה אף כשאין אנשים רואים, (ואף שמספרים עליו גוזמאות מפרי דמיונם של עגלים שלו), וזהו הטעם שכל כך מרבים בסיפורי מעשיות כיון שעל ידי זה מצפים להשריש אמונת צדיקים בצעירים שלא ע"י התורה רק ע"י אמונה טפילה שאין לה שייכות עם אמונה אמיתית.

סיפורי צדיקים אינם מטרה בפני עצמם

ואם הסיפור בגדולת הצדיקים אינו כדי ללמוד מזה לעבודת ה' רק הוא עושה זאת למטרה בפני עצמה כבר כ' רמב"ם (פיה"מ סנהדרין פ"י) דאין ראוי לגדל ולהודיע גדולתו רק להקב"ה, ולא יעשו כזה למי שהוא תחתיו, וכן אין ראוי לעבדם כדי להיותם אמצעי לקרבו אליו, אלא אליו בלבד יכוננו המחשבות ויניחו כל מה שזולתו, ולכן הזהיר על ע"ז ורוב התורה מזהרת עליו, וכ'

במשנה תורה (א,א) דזה היה טעות דור אנוש דכיון שחלק הקב"ה כבוד לכוכבים וגלגלים שהם ינהיגו העולם ראוי לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד, ולפי"ז גם אם חולקים כבוד לצדיק לפי שיש לו דיעה בהנהגת העולם ותפלתו מתקבלת, ולכן משבחים אותם הרי זה עבודה זרה, אלא צריך לכבדם כי כן ציוה הקב"ה לנהוג כבוד ומורא בעבדיו הצדיקים, והוא מכבוד התורה.

ויש כמה סיפורים שהוא בזיון על הצדיקים לספרם, כמו שיש כמה מעשיות על איזה צדיקים שדיברו בלשון הבאי מסוסים וחמורים או ממסילות הברזל וכיו"ב, והבינו השומעים שכונתו על מעשי מרכבה, ואף שזה אמת שהיה נמצא ענינים כאלו, אבל מה תועלת יש בזה לספר דברים אלו וכיו"ב.

ובדברי תורה (ב-עח) אחר שהביא דברי הבני"ש דכשצדיק עושה דבר בניגוד להלכה אין ללמוד ממנו, מסיק מזה דאין לספר מעשיות כאלו כיון שהמון עם אינם יודעים להבחין, ופתחון פה ניתן להם ע"י המעשיות האלו להקל בגופי תורה, כיון שאין להם כח ההבחנה, (ויש להוסיף דהוא כ"ש ממ"ש ב"י או"ח תק"צ בשם רבינו האי דאף שבין יבבות ובין שברים תרועות הן ראה ר' אבהו לתקן שיעשו כולם כיון שבעיני המון נראה כחלוקה אף שאינו אמת), וכע"ז כ' הגה"ק מ'שינאווא (היכל בע"ש כד, קד) לענין מה שחסידיים שוטים זרקו השערי ג"ע לארץ בשביל שהעטרת צבי השיג עליו איזה פעמים, וכ' ע"ז שאם ת"ח אומר איזה דיבור אפילו אם כונתו באופן נאות, אבל איש המוני ששומע מביא הדברים ידי בזיון התורה, (וע"כ קשה להאמין מ"ש במפיהם ומפי כתבם ע' שעא שהגה"ק מ'שינאווא מצא שאל בדרך לחופת בנו ושהה כמה שעות עד שמצא את בעל האבידה ובירך ברכה אקב"ו על השבת אבידה, כי הרה"ק היה ידוע במס"נ לקיום ההלכה ובודאי לא היה מוסיף ברכות רק היה בלי שם ומלכות ועצם הדבר ששהה כמה שעות הוא גוזמא גדולה וצ"ל 'כמה מינוט' כי לא מסתבר שע"כ שמחת חו"כ כמה שעות בשביל זה דהרי עוסק במצוה פטור מן המצוה).

וזה דבר פשוט וכו"ע מודי לזה דעפ"י התורה 'הלכה למעשה' א"א וגם אסור ללמוד משום מעשה כמבואר בגמ' (ב"ב קל) אין למדין מפי מעשה והטעם ברשב"ם שם, וכ"ש אם הוא בניגוד להלכה, כי עיקר הדביקות לצדיק הוא רק משום מטרה אחת כדי לידע איך ליהזר בתורה ומצות, ואם הדביקות מביאו לההיפוך אז אסור לידבק בו, ומבואר בכל הספרים שראשית העבודה הוא לקיים התורה כפשטה ולא לזיז זיז כ"ש מהשו"ע, ומה שנוגד להלכה אסור ללמוד מרבי אף שאסור להרהר עליו, ולא עוד אלא שמעשה המנגד להלכה אסור להאמין בו ואדרבה צריך להכחישו, או לומר שיש בה איזה חסרון או הוספה, ומבואר בספרי הכללים דתשו' שנדפס מגדול א' וחסר הסיום א"א ללמוד מאותה תשובה דאולי היה חוזר בו באיזה דבר אם היה מסיימה, כדרכה של תורה לבנות ולסתור, וכן כתבו דאם לא הדפיס המחבר התשובה בחייו א"א לסמוך ע"ז דאולי לא היה מסכים להדפיסה, וא"כ כ"ש לענין סיפורים בע"פ שאפשר שחסר איזה פרט, ואציין לקצת ספרים, (א) ברביד הזהב (אחרי) דתכלית כל ענינים ותחבולות של חסידות הוא רק כדי להגיע לתורה, ובלא תורה לא יועילו כל עניני חסידות להגיע אל הקודש, (ב) אמרי פינחס (סדר הלילה אות רכ), שלא לחדש שום הנהגה עפ"י קבלה אם אינו מוזכר בשו"ע, (ג) בדרך פקודין וכן בסור מרע ועשה טוב כ' אם ראית אשר הרב עושה דבר שלא כדרך התורה וגו' צריך אתה לדוננו לכף זכות וגו' אבל לא תעשה כמעשהו נגד התורה, (ועי"ש הוספת מהרצ"א אות צז), (ד) ובתולדות הנפלאות (מאגלניצא ע' כב) כ' דכאשר אדם רואה ברבו איזה הנהגה אשר אינו עפ"י הלכה אסור ללמוד ממנו עי"ש, והביא ג' דוגמאות למה א"א ללמוד ממנו, (ה) בסומוע"ט (ע' פג) אמת המאמין לכל אדם אף שאינו מוסמך מר במובהק (שנסמך מחכמי הדור רובם ככולם צדיקים כמ"ש שם לעיל) אינו מאמין כלל וקרוב לע"ז ממש ח"ו, עי"ש שפי" בזה הפסוק עפ"י התורה אשר יורוך, (ו) בקדושת יו"ט (חקת ד"ה וישלח משה) שמדת החסידות אינו שום מעלה אם מתנגד לאיזה דבר מתורתנו הקדושה, או לשום דבר אשר גבלו ראשונים, וחלילה לנטות מדבריהם כחוט השערה ולייחסו לחסידות כי אין זה חסידות אלא מעשה יצה"ר.

אמנם כ"ז הוא אף במה שודאי וברור שעשה כן הצדיק, וכ"ש לסמוך על שמועות פורחות שזהו שטות והבל ונביא לזה כמה ראיות ודוגמאות.

(א) עי' גמ' שבת (סו"פ חבית) שרב הכריז דמה שאינו רוצה לישב על לבדין שהובאו חוץ לעירוב דרך מלבוש אינו משום דס"ל שאינו מלבוש רק משום כבודו של רב כהנא ורב אסי שלא היה להם לבדין לישב עליהם ע"כ לא רצה גם הוא לישב עליהם, ואעפ"כ לא הועיל כלום שעדיין אמרו בשמו משום מעשה זו שאסור להוציא לבדין דרך מלבוש, הרי מזה עד כמה אי אפשר לסמוך על מעשה, ואולי משום זה מובא כמ"פ בש"ס לא כך היה מעשה אלא כך, אף כשאין נפ"מ לדינא כדי להראות שאין

לסמוך כ"כ על מעשה, והמאמינים בכל מעשה'לע עכ"ח אינם מאמינים בגמ' זו רח"ל, ומצינו בגמ' כמה פעמים הכחשת מעשיות עי' ברכות (כז:): לא בצד עמוד וגו', בע"ז (כב.). להד"ס, וכן בבא מציעא (מט:): מספר מעשה שהיה ושוב מכחישו ולהד"ס שהיה באופן אחר לגמרי, ובעדות (פ"ה מ"ו) א"ר יהודה ח"ו שהיה עקביא בן מהללאל, ועוד הרבה מקומות ואכ"מ. (ב) בשו"ת דברי יוסף (כה, מהגה"ק ר' יוסף אירגאס בעל שומר אמונים הקדמון, מגורי האר"י) כ' כי כל דבר זר אין להאמין שיצא מפי אדם גדול, ואפילו אם ראו בצדיק שעושה מעשה אין למדין מפי מעשה כדאיתא בגמ' (ב"ב קל) דשמא טעה הרואה או המגיד, או שמא היה לו סיבה מיוחדת עי"ש, ובספר חסידים (סי' רצז) כ' אפילו על ענינים אמתיים דאין מגלין אגדה תמוה לקטנים ועי' בפירוש אזולאי שם שע"ז נאמר חכמים הזהירו בדבריהם, (ועי' בתירוש ויצהר סי' סח ד"ה והנה). (ג) ובתשו' בית ישראל (עדעלין או"ח עט, וכן בנהרי אש זעליכאו ליקוטי דיבורים אות קעד) הזהיר שלא לסמוך על מעשיות שאינו מובא בספרי צדיקים.

(ה) בס' אור זרוע לצדיק (מהגאון ר' צדוק כד:): כ' אודות סיפורים של הסופרים שיש דברים אשר יוסיפו בגנות או שבח בביאור או בקיצור כפי הצורך ואהבה או השנאה מקלקלים השורה, ויש דברים אשר רבו מספריהם על אופנים שונים ויבחר הסופר אחד מהם ואנחנו לא נדע אם כן הוא עי"ש עוד בזה.

(ו) ובס' נפשות חסידיו (ח"ב חלק האיש מרדכי תולדות הצור יעקב ובנו מהרה"ג ר' מרדכי אריה הורוויץ, רב דבניאלא, בעל הבשם מרדכי ע' קמט) שלא היה דעתו נוחה מהדפסת סיפורי מעשיות כי צריך להמסר מפה לפה דוקא, כי לא כל דבר ניתן לפרסם וכשמדפיסים אין כותבין דברים לא ניתן לפרסם ועי"ש שפיקפק באיזה מעשיות שהדפיסו אם הוא אמת ואפילו אם אמת יש חשש מכשול בהדפסתם כשיכולין ללמוד מזה קולות, והראה לדוגמא מעשה א' שהדפיסו בשמו בשינוי גדול שיש בה משמעות מיוחדת, וכשבא הרה"ח ר' צבי מאשקאוויטש (בעל אוצרות ירושלים) לשמוע ממנו מעשיות כיון שהרגיש שרוצה להדפיסם לא רצה לספר לו, (ובהיכל בע"ש כא, קסא כ' שהשפ"א לא הסכים להדפיס כת"י שהיה אצלו מאביו של הגה"ק ר' פישל מסטריקוב כיון שיש שם איזה דברים שאין לפרסם, ולבחור מה להדפיס ומה לא, מי יכול).

ז - בזכרון טוב (נעשכ"ז ע' יח) כ' שהרה"ק מנעשכ"ז אמר כי הרבה מעשיות בדויים ומעורבים בטעיות וע"כ אינו מחשיב שום סיפורים שמספרים מצדיקים, ועי' שם (ע' יב אות ו) שהכחיש מעשה מפורסמת שנדפס בקהל חסידים מענין שה"ש של הרה"ק ר"ר ברוך ממעזבז.

ח - בשומר אמונים (מבוא השער) כ' דנתחלפו הרבה סיפורי צדיקים, והרבה פעמים נשתנה מהוייתו, וכדעתו היה לכתוב איזה מהספרי מעשיות אמיתיים, רק מנע עצמו מאיזה טעם.

(י) הרמב"ם באגרת תימן ולא יהיה לך לראיה לפי שתמצאם כתובים בספרים, שהמכזב כמו שהוא מכזב בלשונו מכזב בקולמוס, ועי' מסלת ישרים (פי"א בפרטי מדת הנקיות) דאף אנשים שאין אומנתם בכך לבדות סיפורים שלא היו ולא נבראו, יש מהם שכשמספרים דבר כמה פעמים מרבים בו שקרים כמו שיעלה על רוחם, ויתרגלו בזה עד שהוא אצלם כמו טבע, והם הבדאים אשר אי אפשר להאמין לדבריהם וכאמרם (סנהדרין פט:): דעונשו של בדאי אפילו אומר אמת אין שומעין לו.

(יא) ובהגדה מבית לוי בריסק (ע' קכא) כ' בשם הגרי"ז על הפיסקא חכם מה הוא אומר, לפרש הפסוק (תהלים יט ח) עדות ה' נאמנה מחכימת פתי, דכתיב (משלי יד טו) פתי יאמין לכל דבר, ולז"א דרך עדות ה' דהיינו סיפורי מעשיות שבתורה היא אמת ושאר דברים אין צריך להאמין בהם והמאמין הוא פתי, וזהו מחכימת פתי שאם לא יאמין רק מה שמעידה תורה אז לא יקרא פתי.

(יב) ועדות נאמנה שאין ליתן אומן בסיפורי מעשיות אפילו אם יהיה המספר איש אמת ואין כונתו לשקר ממ"ש בסיפורים נפלאים מהגאון החסיד ר' יעקב קאידנער בעל מצרף לחכמה (פ"ו) שהיה מחסידים הראשונים וכבר בימיו כ' שם דקלקולי הסיפורים רבו, רובם שקר לגמרי, וגם הנשמע מאדם פרטי צריך לחקור אחריו אם הוא אינו מאותן המאמינים בכל דבר, כי איש כזה יטעה א"ע אף בחוש הראות, (ר"ל אפילו במה שראה בעצמו וכ"ש במה שרק שמע), וגם אם המספר הוא איש נבון וחכם לכלכל דבר לאשורו, צריך לחקור עוד אם הסיפור הורק מכלי אל כלי מפיות רבות, יכול להיות שישתנה הענין מכל וכל, ועי"ש שמתאר בדרך משל איך יכול להיות סיפור א' משתנה מן הקצה אל הקצה כשהורק מכלי אל כלי, אף בלי שיכוין א' מהם לשקר, כי היה מעשה שראובן סיפר לשמעון שהיה בעירו של לוי וראה את לוי שהוא חרוב ונחרב, וכונתו היה במסחר שלו שלא הצליח והפסיד כל ממונו, אבל שמעון הבין שהוא חולה מסוכן, ואמר ליהודה שלוי הוא מסוכן, ויהודה הוסיף קצת ואמר ליששכר שלוי גוסס,

וישכר הוסיף קצת וסיפר לזבולון בנו של לוי שאביו מת, וזבולון קרע בגדיו וישב שבעה ל"ע, ובאמצע השבעה נסע אביו לוי לצורך מסחר סמוך לעיר שדר בו בנו זבולון וניצל ההדמנות ומסע לבקר את בנו, ובבואו לביתו ראה שיושבין שם שבעה ושאל לא מה אירע ואמר לו שאביו של בעה"ב זבולון נפטר, ונכנס וראו את המת בא חי ברגליו, (ופלא הדבר שגם עם הגאון החסיד הנ"ל אירע כזה שכ' בספרו ויכוחא רבא ומצרף לחכמה דברים שאינם מדוייקים כמבואר בסו"ס אבי הישיבות בהוכחות, הגם שמזה אין ראיה כלל לפירכת הדברים מעיקרם, כפי שהבין באבי הישיבות כי יתכן שבהשתנות כמה פרטים יתיישבו הדברים על מכונם, ובס' עולם השקר שיינפלד ג"כ מתאר היאך מעשה נהפכת מן הקצה אל הקצה ע"י בני אדם שכ"א מוסיף דבר משלו, ושלכן אומרים על מעשה ס'האט שוין א לאנגע ווייסע בארד, כיון שכ"א הוסיף שער א', הרי מקיבוץ כל השערות נעשה זקן לכן ארוך, גם נוהגין העולם לומר על מי שמספר הרבה מעשיות 'ער האט א בוין פול מיט מעשיות' כי רוב המעשיות אין להם שייכות עם המוח רק עם הכרס, וכמו שאומרים על סברא מטופשת א בוין סברא, וכמה אדמור"ם משתמשים הרבה בסיפורי מעשיות כיון שיש להם בזה ג' תועליות א) שא"צ לייגע המוח, ב) ויש להם במה לבלות הזמן, וממה לדבר בביקור גומלין, ג) אפשר למשוך בזה לב הצעירים ועמי הארץ, ד) א"צ להתאים עם ההלכה כי מעשיות הם עוד יותר גדוים ממעשי מרכבה וכ"ש מהשולחן ערוך).

וכדי להראות היאך מעשיות נבראים ע"י אי הבנה אכתוב מה שסיפר לי דודי הה"צ ר' אלעזר מייזליש מאוהעל ז"ל שפע"א היה בביהמ"ד סאטמאר בויליאמסבורג ובשעת חליצת התפלין זרק את הרצועה הלאה, ונשתלשל קצת על הקרקע ועוררו ע"ז הרה"צ מאראד ז"ל ע"ז, וענה לו ראיתי כן אצל אבותי הקדושים, אמר לו בלשה"ק 'הם רשאים' (דכשהיה עטור בתפלין לא דיבר אלא בלשה"ק), ור"ל שא"א ללמוד מהם במה שהוא נגד הלכה והם ידעו הטעם למה עושים כן ואצלינו לא שייך טעמים הגבוהים שלהם, וסבור היה דודי ז"ל שאמר 'הם רשעים', כי אין חילוק במבטא, וחרה לו מאד היאך ידבר כן על קדושים אשר בארץ המה, ומחמת השתוממות על הדבר לא אמר לו כלום וגם לא רצה לריב עמו, מ"מ החליט בדעתו שלא ידבר עוד עם הה"צ מאראד, וזמן רב אחר זה כשהיה דודי עוה"פ בויליאמסבורג (כי היה דר אז בשיקאגא) נגש אליו הה"צ מאראד בשלום עליכם נלבב, אמר לו דודי אינני רוצה להיות א' בפה וא' בלב, ואומר לכם האמת שיש לי עליכם תרעומות ונבהל הרה"צ ושאל וכי מה עשיתי, אמר לו הרי הרחבת פיך לומר על אבותי שהם רשעים, אז נבהל עוד יותר ואמר לו היאך אפשר להעלות על הדעת דבר כזה שאדבר כן, אז הזכיר לו המעשה בדיוק כמו שהיה, נתחייך הרה"צ ואמר לו הרי לא אמרתי רק שהם רשאים-מותרים לעשות כן ואין לנו ללמוד מהם.

ומעשה כעין זה סיפר לי מגיד שיעור א' בישיבה חסידית א' שבחור א' רצה לנסוע לעיר לקנות מלבושים באותו יום שהיה בחינה גדולה על כל מה שלמדו באותו הזמן והמגיד שיעור ידע שאין זו אלא תואנה ליפטר מהבחינה, אמר לו האם אתה מוכרח ליסע לעיר דוקא בזה היום אמר לו כן כי כבר סידרו כן בביתו, שאל לו וכי א"א לעשות טויה-חליפין על יום אחר, הלך הבחור ואמר לאמו שהמגיד שיעור אמר לו שילך ללמוד בטאהש, והוריו של זה הבחור היו אז מעמודי התוף של חסידות נ"ש, וכמובן איזה רעש גדול נעשה מזה עד שהאדמו"ר בעצמו צלצל את המגיד שיעור בטעלעפאן היתכן שמדבר כן אל בחורים ומגרשם מהישיבה, ולא הועיל להמגיד שיעור כל התירוצים שלו שזה טעות ולסוף הוכרח להתפטר ממשרתו.

יג) הרה"ק ר' אליעזר זאב מקרעטשניף זי"ע, לא שת לבו לרוב סיפורים הנדפסים במעשה ביכלעך ואמר שבדויים המה וכו' (רזא דעובדא דבר יום ביומו ע' יט).

בחשק שלמה (מהאדמו"ר מסטריזוב) כותב בצוואתו (ע' נו) וז"ל זקניי (אדמור"י דזיקוב וצאנו) הקפידו מאד שלא להשגיח על עניני המעשיות אפילו שנדפסו בשלה"ק, כי רובם מזוייף, ולצורך עצמם דרשו, ואפילו מעניני מופתים מצדיקים הראשונים לא האריכו בסיפוריהם, רק בענינים שיש ללמוד מהם עבודת ה', ולא השגיחו רק על מה שאמרו מגידי אמת וכו' עי"ש בדברי קדשו שלא לאחוז בהטפל ולהניח העיקר ח"ו רק לקיים ראשית חכמה בתורה הקדומה.

ח) וגם אין ראיה שכל דבר שנעשה בפני הצדיק שזה היה בהסכמתו כי לפעמים מרוב דביקותו לא ראה ולא הרגיש מהנעשה בפניו, וכמ"ש בס' מפייהם ומפי כתבם (ע' רנב) שהקדויו"ט הוריד ה' דברות ואריות שעל שער בית המדרש בסיגעט אף שהייתב לב היה שם אב"ד הרבה שנים כי אמר שמרוב דביקותו לא ראה אותם מעולם, וכן אמר לי מו"ח הגה"צ ממאנטאוודיעא ז"ל שפעם עורר על מגורה של ז' קנים שהיה מונח על עמוד הש"ץ זה כמה שנים, ושעורר על כך ואמרו לו שכיון שהרבי (מין מסאטמאר זי"ע) מתפלל כאן לפני העמוד ומניחו כך ש"מ דס"ל דמותו, ושאל את מין מסאטמאר ע"ז ונתפלא ע"ז ואמר

שמעולם לא הרגיש בזה ובודאי יש להסירו משם כהלכה, וגם בשו"ת דברי יואל יש תשובה אודות זה להה"צ משטראסבורג דאסור לעשות כן, ומבאר כן גם בדעת הזוהר ע"ש, וכן מבאר בצמח ה' לצבי (פ' נח) שצדיקים מחמת רוב דביקותם אין מרגישים לפעמים לעשות המצוה בדיקדוק וכמ"ש גם בערוגה"ב (פ' פנחס).

ט) בקובץ עץ חיים (טז,ה) הביאו סתירה בין הקדושת ציון עם הרה"צ ר' יחזקאל ראטער ז"ל אם הקפיד הרה"ק משינאו זי"ע שלא לספוק כף אל כף בש"ק, ע"ש שנדחקו ליישב הסתירה, עוד שם (ע' תיח) סתירה במעשיות, (עוד שם ע' רסו ובחי"ז הוכיחו על סדר נטילה במקום מקוה כיצד ייחסוהו אחר האריז"ל ובעש"ט בטעות מחמת חסרון ידיעה).

כלל העולה הוא שהשו"ע והפוסקים ומנהגים שנקבעו עפ"י הצדיקים בעצמם בודאות הם הקובעים אצלנו, לא סיפורי מעשיות ולא מנהגים שנשתרבו בטעות ומפי שמועות פורחות אף שכבר הונהג כמה דורות, וכמו שלא יתכן לומר שמנהג חסידות הוא לתפוס תמונות מהרבי, אף שכבר הונהג כן, (וכעין מה שנודע לאחרונה שהתמונה של הח"ח שהיה נפוץ לאלפים ורבבות הוא מזויף ואין זה צורתו כלל, אף שעדיין היו חיים אתנו הרבה תלמידים של הח"ח ואמרו שאין זה תמונתו לא היה קולם נשמע, ואע"פ שכבר נודע זה בין החיים בבירור גמור, עדיין מדפיסים תמונה המזוייפת של הח"ח, וכן תמונת הבעש"ט שנודע שהוא מזויף).

י) ידוע דהחזון איש הכחיש המעשה שכתבו בני הגר"א בהקדמה לשו"ע שאכל אצל בעה"ב והקיא וכשאמר לו בעה"ב למה אינו אוכל אכל הקיא שלו וכן חזר ונשנה איזה פעמים, דלא מסתבר דזה יכנס בגדר כל מה שיאמר לך בעה"ב שהרי אילו היה מראה לו שהקיא לא היה פוקד עליו לאכול, וגם הרי יש ציווי של שמירת הנפש והבריאות, וצא ולמד הרי בני הגר"א היו אנשים גדולים בתורה ויראה ואע"כ לא היסס להכחיש המעשה כיון דלדעתו אינו אמת, ע"כ י"ל דשמעו המעשה ממי שאינו מדייק בדבריו ואינו כמו שכתבו.

חברה ממציאי מעשיות

טו) ובווארשא היה חברה של הוצאת מעשה ביכלעך, שזה היה מלאכתם לשכור סופרים בעלי דמיון נפלא, שהמציאו בדותות והדפיסו מזה כמה ספרים באידיש ובלשה"ק, (בעיקר הדפיסו משנת תרפ"ו ואילך), וגם הצליחו להוציא הסכמות מרבנים על כמה ספרים, ומשם נשתרבו הרבה מעשיות לתוך ספרים אחרים אפילו של ת"ח ויראים, ע"י ששמעו המעשה במלוה מלכה מפי א' מהחסידים והוטב בעיניו מחמת המוסר היוצא מזה והכניסו בספרו כדי להמשיך לב הקורא, ונתקבל כהלכה למשה מסיני כיון שכבר מובא בהרבה ספרים, כי יש תמימים שאין עולה על לבם שיש מזיפים ושקרנים שאין להם נקיפת מצפון, ואומרים השקר באותה בטיחות כמו שאומרים האמת, וזקני הרה"ח ר' משולם זוסיא ז"ל הכיר א' מהסופרים הללו, שסיפר לו מעשה נפלא מאד, ואח"כ אמר לו זה המעשה נוצר עכשיו בדמיוני, ועוד תראה אחר איזה חדשים שיהיה נדפס בסדרת סיפורי מעשיות שבהוצאת אותה חברה ויהיה נמכר בכל חנויות הספרים בחזקת מעשה מקובל איש מפי איש, וכך הוה (ואצ"י כמה מעשה ביכלעך שנדפסו בווארשא משנת תרפ"ד-תרצ, בתרפ"ד נדפסו תולדות ר"ש הפייטן, גבורת ישראל, חכמת שלמה, בתרפ"ו נדפסו צדקת הצדיקים, בתרפ"ז גדולת ישראל, בית נחום, בית מרדכי, עטרת הצדיקים, אמת ואמונה, בתרפ"ח קורות התיו"ט, בתר"צ גדולת החת"ס, דברי חיים, תר"צ אין דער וועלט פון חסידות ריזין, תולדות הרמב"ם, ועוד הרבה משאר שנים, מלבד עשרות מעשה ביכלעך שנדפסו בבולגריא, פיעטרקוב, לאדז, לובלין פשמישל ועוד).

טז) ובהקדמת נטע שעשועים (עה"ת) כ' נכדו דלכן לא הביא ממנו סיפורים אפילו מה שמקובל בידו כיון שרוב הסיפורים נשתבשו, ובקובץ עץ חיים (באבוב ח"ג) כ' בענין מעשה המפורסם מאופן חיבור המנחת חינוך היאך נשתבש לגמרי עד שאינו מובן.

אין ראייה ממעשיות שסיפורו צדיקים

יז) גם א"א להביא ראייה מאמרות צדיקים שדיברו ברמז ולפעמים היה נבואה לשעתה דוקא, וכבר העיד בנו הגה"ק מאסטראוואצא (היכל בעש"ט יג, ע' כו ושם ע' ט משש"ק מהרה"ק ר' ישכר בער מזולאטשוב על הס' ליקוטי אמרים) על מאמר מפורסם של הגה"ק מלובלין שכל העולם אומרים אותו ואין יודעים מה שאומרים וטועים בדעתו, (וע"י עוד בשמן הטוב שמוחזק אצל קצת לספר אמיתי ומ"מ בע' רע"א בדפו"ח מובא שם מעשה של שטות מהרה"ק ר' יוקל שאינו טוב אפילו לבדחנות).

ולא עוד, אלא אפילו סיפור ששמעו מפי הצדיק בעצמו א"א לסמוך עליו, כי היה להם ענינים נשגבים בסיפור המעשה לפעול עי"ז איזה ישועה או לבטל גזירה וכיו"ב, ולכן סיפרו המעשה לפי הענין, וכמ"פ סיפרו ענינים שידעו במציאות שלא היה כן, אבל היו השומעין רואין עליהם בשעת הסיפור שדיבוריהם מכוונים כלפי מעלה, ואביא ד' ראיות לזה, א) במגדיל ישועות (רוזין בהקדמת המחבר ע' כה), שהיה הרה"ק מרוזין מספר מעשה א' בכל פעם באופן אחר ובשנויים, (וכן עיי"ש שסיפר דברים שהשומעים ידעו שלא כן הוא, וכעין סיפורי מעשיות של הה"ק מהר"נ מברעסלעוו שאינן אלא משלים וטמון בהם רמזים וענינים נשגבים), ב) בדברי דוד (דף ל' מהרה"ק רד"מ מטשארטקוב) כ' שהצדיקים מספרים כפי מה שצריך באותה שעה, ג) וכ"כ באהלי יעקב (דאמבראו פ' אמור), ד) ובנועם שיח (להה"צ ממאטא סאלקא ז"ל, ע' עב) כ' שסיפר לו הגבאי של האהבת ישראל מ'וויזניץ ר' משולם ששאל פעם את האהבת ישראל למה מדקדק כ"כ בסיפורי צדיקים שלא לספר רק מה שי"ל מקור, והלא זקיני הצ"צ היה מספר מעשיות בלי שיעור, ענה לו הלא הוא היה יכול לספר גם מעשה שלא היה מעולם, רק שיהיה לעתיד, עוד אמר (שם ע' קא) האהבת ישראל 'אין אני מספר רק מה ששמעתי פון א זיכערע קוועלע, חסידישע פלוישן (פיטפוט דברים) גלייך איך נישט'.

א"א להביא ראיה ממה שרואין איזה הנהגה אצל צדיק

ובפרי קודש הילולים מהעט"צ כ' לומר גם בקיץ משיב הרוח ומוריד הטל, ושכן ראה את הרב המגיד מקאזניץ שנהג כן, (ומה"ט נהגין כן בזידיטשוב עד היום) והקשה באור מלא (חלק השמועות קה:) דבעבודת ישראל (תזריע) כ' טעם למה אין אומרים בקיץ משיב הרוח, ותי' לפימ"ש עבודת ישראל שם דיש יוצא מן הכלל בעת שיש הצטרכות להמשיך בחי' רעוא דרעוין, אז הקב"ה מזמין בפי הצדיק לומר משיב הרוח בקיץ שלא בכונה כדי שימשך זה העת רצון עכ"ד, והעט"צ היה אצל רבו המגיד הק' כשהיה בבחי' זאת ושמע ממנו שאמר משיב הרוח ולכן קבע שכן צ"ל, (וזה היה ג"כ מן השמים שהעט"צ ישמע כן), עכ"פ רואה אתה דסתם אדם כשראה צדיק עושה איזה דבר אינו יכול להביא מזה שום ראיה, וכ"ש הסיפורים בענין איזה פירוד בין צדיקים, שזה לא היה מחמת מדות רעות ח"ו, כמו שנראה לעיני בשר, רק היו דברים נעלמים ומכוסים מאתנו, והמספרים מעשיות כאלו בהכרח מגשמים את הצדיקים ומוציאים עליהם שם רע ועתידין ליתן את הדין, וכיו"ב באיתור זמן תפלה, וכן כל דבר תמוה, ונקוט כלל זה בידך שכל מעשיהם היה כפי מה שהנהיגו מן השמים שלא מרצונם ובחירתם, ואין זה שייך לסתם איש, וע"כ מי שמביא ראיה ממה שעשו הם אין לו שום השגה בגדלות קדושתם, וע"כ טועה לדמות עצמו אליהם.

ובפרט שכיח כן אצל חסידים דמחמת התקשרות יתירה שהיה להם ברבם הרי זה טבעי שאם אינו בר דעת גדול שהדמיון שלו יציץ ויפריח מגדלים הפורחים באויר, ומרגלא בפומיה דהקדושת יו"ט מה שאמר רבו הה"ק מצאנו כשחסיד מספר מופת שראה אז אולי שמע, וכשאומר ששמע לא היו הדברים מעולם, ועי' בהקדמת ס' מפיהם ומפי כתבם היאך משתנה הסיפור לפי המספר.

הפתאים שמבינים המעשה כמשמעה ולוקחים רק השמרים מהמעשה כאשר כתב בעבודת ישראל (אבות פ"ה מ"טו),

העולה לדינא דאסור לספר סיפורי מעשיות רק על מנת לעורר יראת שמים וגדלות כח הצדיקים, ובתנאי שלא יספר רק אם מחליט בדעתו שאם יתגלה שסיפור זה הוא נגד ההלכה או ההשפקה, לא יהיה לו מניעה לומר שהמעשה אינו מדוייק או אינו אמת.

ואין להביא ראיה מצדיקים שהיו מבלים זמן בסיפורי מעשיות כי כונתם היה להמשיך ישועה להבאים אצלם עם צרותיהם ע"י סיפור מעין אותו ענין, כי עי"ז היה ניקל להם יותר לעורר הישועה וכמ"ש באמרי נועם (חיי ד"ה א"י לא אוכל).

יא) ובהיות שעסקנו בזה המאמר בגילוי הפרצוף של משכילים המתלבשים במעטה החסידות, ראוי להזכיר הסכנה הכרוכה בהוצאות שונות וכתבי עת המופצים ע"י אנשים לבושים במלבושי חסידות, אבל בדיעותיהם הם חפשיים, וכבר הכריזו רבני הדור בקול קורא לא לקנות כל אלו הכתבי עת, אבל יש קלי הדעת מעזי פנים שבדור מאותן אשר קומטו (חגיגה) המתלוצצים מזה בכתב ובע"פ, ואשרי מי שמתרחק מהם, כי אין להתווכח עמהם, כיון שכל מה שהם אומרים ודורשים אינו אלא אמתלא טובה, ותוכנם האמיתי מוסתר מעיני האנשים, ובדרך כלל ייאמר שאין אמצעי יותר מסוכן ותחבולה יותר מתאימה לבטל תורה וטהרה מישראל, כמו ע"י קריאת דברים ורעיונות היוצא מפרי עטם של אותן נערים המנוערים מיראת שמים, וזאת מכירים היטב לא רק חכמי התורה הרואים את הנולד, רק גם סתם יראי ה' אשר עדיין לא נכבה בקרבם הרגש דקדושה הפנימי, ורואים ומרגישים כי לא טהור הוא, ומראשית צמיחת ההשכלה ליוותה הרגשה זו את הכלל ישראל, ואע"ג דאינהו לא חזו מזלייהו חזו את אשר החובה עלינו לרחק מגבולינו, וזהו ערובתינו והבטחתינו לקיום עם ישראל.

וכל שכן עכשיו שרוח עזה מאד של הפקירות נשב על פני כל הארץ, ורבים הולכים לרוח הזמן ובהפקירה נחא להו, והולכים שולל אחר הכותבים שונים ומשונים ולאט לאט חודר רעיונות זרות לתוך מחנה הנשאר לפליטה והאמת נעדרת, ע"כ ראוי לחזק איש את רעהו שלא לקרות ולא להביט בתוך מאמרים של אנשים כאלו, שכל עבודתם הוא לבקוע פירצות בחומת בית ישראל, ולבטל כל מין קול תוכחה מקהל ישראל, יאמרו מה שיאמרו ויכתבו מה שיכתבו, זה אינו נוגע לנו ולזרענו, כי יש לנו דרך כבושה וסלולה, ואין אנו צריכין ללמוד מאלו הנערים המנוערים היאך להתנהג.

(כד) ואיתא בגמ' (חולין קמא): כל מתניתא דלא תניא בי ר' חייא ובי ר' אושעיא משבשתא הוא ואין מקשין ממנה על מקום אחר ומסביר רש"י דהמעלה של ר' חייא ור' אושעיא היה שהעתיקו דברי תנאים כמו שהוא ולא הוסיפו כלום, משא"כ שאר התנאים לפעמים הוסיפו תיבה על דברי תנא הקודם לפי הבנתם שנדמה להם הפירוש, ולפעמים טעו ויצא עי"ז ברייתא משובשת ע"כ א"א לסמוך עליה, והשתא נבוא לדון ק"ו בן בנו של ק"ו אם נאמר כן על תנאים הקודמים כ"ש שאנשים פשוטים עובדי החומר ובעלי גשם כשמספרים מעשה מוסיפים ע"ז בדדמי להו, ויוצא מעשה משובשת שא"א לסמוך עליה.

(כה) במהרי"ל דסקין (אחרי) בפירוש על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון, כ' דבזמן אנוסי שפאניא באו הרבה מהם ביוהכ"פ לביהכנ"ס מעוטפים בטליתות שלהם ומכוסים פניהם שלא יכירו, ונעשה דוחק גדול, והרב דביהכנ"ס לא רצה שיבאו כי עברו עבירות גם שלא מחמת אונס מחמת הרגלם, ולא רצו לשוב מדרכיהם, ע"כ הכריז שכ"א ישליך הטלית מעליו ועי"ז נעלמו כולם, ונעשה ריוח בביהכנ"ס, אך כדי שלא יודעו שהמה היו האנוסים אמר הרב שאלו היו מתים שבאו מביה"ק לביהכנ"ס ביוה"כ, וכך נשרש בקרב ההמון שהמתים באים ביוהכ"פ לביהכנ"ס מעוטפים בטליתות, ובאמת לא היו דברים מעולם כי אינם נראים לבני אדם.

(טז) באגרות הרמב"ם (ע' כה) שאין אדם צריך להאמין רק בג' אופנים, (א) דבר שיש ראייה ברורה מן השכל כמו החשבון, (ב) דבר המורגש אצלו בה' חושים שלו, (ג) מה שקיבלנו מפי משה והנביאים והצדיקים, אבל מי שיאמין בדבר שאינן מג' מינים הללו עליו נאמר פתי יאמין לכל דבר, והוא החולי הגדול והרעה החולה שכל הדברים שימצאו כתובים בספרים יעלה על לבם שהם אמת, וכש"כ אם יהיה בספרים הקדמונים, וכ"ש כשנתעסקו בהם אנשים רבים ונשאו ונתנו באותן ספרים, (שבוה נתקדש הספר בעיני ההמון) וזה הרעה החריבה את ביהמ"ק וגלינו מארצינו עי"ש.

(יז) ושם (סי' קמ) כ' רמב"ם כל דבר שיעתק מאיש לאיש ישנתה ויתוסף בו כמה הוספות ויותר בזה למי שירצה.

(יח) ובמחנה חיים (ח"ב חו"מ כ) כ' על מעשה בשם מהרש"א, מי יודע אם יש ממשות במה שהמון עם מספרים דברים אשר לא היה ולא נברא.

שיטת מרן הקדוש מ'סאטמאר

(א) בויואל משה (מאמר א' אות קפה) כ' וחסרי תבונה מתחשבים עם סיפורי מעשיות שרובם ככולם שקרים וכזבים ומשתנים מפה אל פה בשינויים מן הקצה אל הקצה וידוע דרבינו הקדוש מ'סאטמאר נהג להכחיש מעשיות בתקיפות גדולה, גם אם שמעו המספר איש מפי איש, וגם דברים ידועים ומפורסמים, לפעמים היה מחמת שלדעתו הגדולה המעשה הוא נגד ההלכה או השקפה באמונה, ולפעמים מפני שאין העולם צריך לידע מעשה זה, ולפעמים מחמת שלא רצה לבנות שום הנהגה והלכה עפ"י מעשיות, וביותר מאז שהתחילו חצרות החסידיים לנטות אחרי הציונות ועל כל הקושיות והטענות היו עונים עם מעשה'לע או דרך הבעש"ט וכיו"ב, ע"כ הוציא בלעם מפייהם לקעקע יסודם, ולבטל כל מזימותם וע"כ לא יכלו חסידי זמנינו למחול לרבינו (ועל מה שאמר שנתשתכח דרך הבעש"ט) כי נגע בציפור נפשם ופסק לחיותא דידהו, כי להיכן יפנו בצר להם אם לא למעשיות ולשמועות פורחות ואימרות מפקקות, וע"כ תראה שמשכילי וחוקרי החסידות בהיכל בעש"ט כב' ע' קפא כשמתרגזים על הכחשת מעשיות שהם נגד ההלכה, מסתייעים במה שצדיק א' [והכונה על מרן מ'סאטמאר] לא דן את כל האדם לכף זכות וסיפר בגנותם, ולא אהב שלום ולא רדף שלום עפ"ל, והוא היה מכחיש מעשיות, כי לדעתם הטמאה תלוי זה בזה, והאמת הוא להיפוך, דאדרבה הצדיקים כולם בלי הפרש היו דנים את כל ישראל לכף זכות כ"ז שלא היו בגדר מין ואפיקורוס שאסור ללמד עליהם זכות, ואף שהיו מוכיחים את בני ישראל, מ"מ בינם לבין קונם היו מרבים תפלות גם על בעלי עבירה, והיו מלמדים עליהם זכות בכל מיני אופנים, ומובא בספה"ק שזהו סימן על צדיק אמיתי, ומרן הק' מסאטמאר זי"ע עם כל מלחמתו נגד הפושעים מ"מ אהבת ישראל שלו לא ידעה גבול בלימוד זכות ובעזר בגופו ומאודו, והיה מוסר נפשו לכל מי שבשם ישראל יכונה בלי הפרש, ומילדותו עד יומו האחרון היה עוסק בצדקה וחסד, והדברים ידועים כי היה שופך הרבה דמעות על ההרוגים במלחמה בא"י,

(ואגב ראוי להודיע שמה שכמה סכלים מספרים על הלצות שאמר רבינו כאילו על חשבון פגיעה בכבוד זולתו, הם שקרים גסים כי היה מאד נזהר בזה, רק היה דרכו לומר לפעמים מילי דבדיחותא, והליצים הסיבו הדברים כאילו אמר זה על איזה איש כדי להונות אותו וללעוג ממנו ח"ו, ובוזה מבזין מאד כבוד רבינו), והרה"ג ר' משה יודא מייזעלס שליט"א שמע מפי מרן מ'סאטמאר שאם היו שומעין לו היו לוקחין כל המעשה ביכלעך ודנים אותם בשריפה, והיה אומר שאין בהם שום תועלת ליר"ש כיון שהם שקר, (וכמובן לא דיבר מהמעשיות שנכתבו ע"י אנשים צדיקים שהיו מוסמכין מגדולי הדור, והמבין יכלכל דבריו במשפט).

(ב) והיה מרן מרחיק לכת לפעמים להכחיש מעשה אפילו כשהוא עצמו ידע שהוא אמת וגם אם הוא בעצמו סיפר מעשה זו פעם אחרת, (ע"י עולמות שחרבו קצח).

(ג) מרן הק' מ'סאטמאר היה מכחיש מעשיות אפילו כשידע שהם אמתיים ואפילו המסופר בספרי צדיקים, אם ראה בהם איזה דבר נגד ההלכה לפי שלא רצה שיסמכו על מעשיות כלל, ולא ראה שום חסרון באמונה להכחיש מעשיות כאלו, ואדרבה ראה בזה יסוד האמונה כיון שכל המתחדשים מביאים ראיות לדבריהם מסיפורי צדיקים, וזהו היפוך דעת בעל הבית האומרים שהכחשת מעשי צדיקים הוא נגד האמונה, וכמ"ש הרה"ח ר' יוסף צענווירט שליט"א בס' נקיי הדעת שבירושלים (כ"א כסלו תש"ע, ע' טז) שא' סיפר שהה"ק ר' מאטעלע טשערנאבלער אמר על א' שהניח תפלין פסולים שרואה אור התפלין עליו, ומרן הכחיש זאת, ולאחר מכאן הצדיק עצמו שהיה מוכרח להכחישו אף שהוא יודע שהמעשה אמת, כיון שהיו שם אנשים שאינם מדקדקים במצות כ"כ וילמדו מזה המעשה שא"צ לדקדק, (ולא עוד אלא גם מעשיות שאינם נגד ההלכה היה דרכו להכחיש, והיה כונתו להשריש שאין לבנות שום בנין כל שהוא על המעשיות, רק התורה הכתובה לפנינו הוא היסוד שלנו ורק עליה נבנה בנינים, וסיפר לי הה"צ ר' יוסף חיים מאשאקאוויטש שליט"א משאף ששמע ממרן דמ"ש בשולחן הטהור שהה"ק מזידיטשוב היה לבוש התפלין בשעת ברית, אינו אמת כי הרה"ק מ'קאמארנא לא ראה בעצמו רק שמע מפי אחרים, ותמה על זה היאך מכחיש דבר שכ' הה"ק בעצמו, ושוב ראיתי שכן מבואר בעטרת צבי (תזריע) שלא כתב רק שלא שחלף אם היה עליו תפלין, רק שראה פעם א' בשעת מילה ולא היה עליו תפלין, הרי דרך אם היה כבר לבוש בתפלין כשהכניסו התינוק לא חלצו כשנכנס התינוק.

(ד) ושמעתי שפעם נשאל הגה"ק מסאטמר זי"ע למה דרכו בכל הזדמנות להכחיש מעשיות אף שיש להם מקור מוסמך, ולא ענה כלום, רק תחת זה התחיל לספר מעשה נפלא ואח"כ ביקש מהשומעים שיחזרו ויספרו המעשה כפי"מ ששמעו ממנו והיו שם איזה מספרים והראה לכל א' היאך סיפרו המעשה בשינויים, אף שרק עכשיו שמעו המעשה, וכ"ש שברבות השנים ואנשים המקבלים זה מזה משתנים פני הדברים, עוד היה אומר שיש מעשיות שהעולם אינו צריך לידע ואין לספרם, וע"כ צריך לבטלם ולהכחישם אף שהם אמת, וע"י קובץ גנת ורדים (גליון ח ע' נג) בשם הרה"ג ר' נתן יוסף ז"ל בענין מעשיות מה ששמע מרבינו.

(ה) ב'אוצר' (תשרי תשע"ד) מביא שרב א' אמר למרן מ'סאטמאר שבדזיקוב לא טבלו בתשרי הפת במלח רק בדבש ולא קיבלו רבינו ואמר בסדום לא נתנו מלח, אין הכונה שלא האמין במעשה כי ידוע שכן היה המנהג שם כמ"ש הגה"צ ר' יצחק ממעליץ בנדר הקודש מנהגי ראפשיץ, אלא דכיון שהנהגה זו לא שייך לסתם אנשים דצריכין לקיים ההלכה כפשוטו ממילא לא היה נוח ליה כשמספרים דברים כאלו.

(ו) בתשו' דברי יואל (או"ח ל אות ד) כ' שאין לסמוך על ס' דרכי חיים צאנו שאין לסמוך ע"ז להלכה אף שמחברו היה איש אמת כי אולי לא דקדק, וכן ידוע שבני הדברי חיים הכחישו איזו הדברים מהדרכי חיים, ובקובץ כרם שלמה נדפס צילום מכת"י של הרה"ק מהר"ש מבאבוב על הדרכי חיים שלו, שאחד מדרכי חיים היה שלא להביט בשטותים וסיפורי מעשיות כאלו, (אבל הרה"ק ר' יודאלע מדזיקוב היה אומר שמכל המעשה ביכלעך הדרכי חיים נאמן ביותר לפי שרואין שכ' בתמימות ולא היה יכול לשנות בדיבורו, רק אולי לפעמים לא כיון האמת).

היה מכחיש המעשה מקבורת הה"ק מאפטא בצפת, היה מכחיש המעשה של לידת בעש"ט בזכות שלא הוכיח אביו את אליהו הנביא עבור חילול שבת, וע"י להלן מענין אכילת דגים בפסח ב'סאטמאר.

ורגיל היה מרן מ'סאטמאר לומר שמספרים על הקדושת לוי שראה פעם יהודי פשוט מושח גלגלי העגלה בשמן באמצע התפלה, ענה ואמר רבש"ע ראה דמי כעמך ישראל שאפילו באמצע משיחת הגלגלים מתפללים, אבל כל מספרים שוכחים חצי המעשה דהיינו שכשראה זאת הקדושת לוי מקודם הוכיח ליהודי ההוא והדריכו היאך צריך להתפלל, רק אח"כ בינו ובין קונו לימד זכות (אוצר תשרי תשע"ד, לה), ובדברי יואל (תנינא עקב ע' רכז) כ' דהיה רשע שאמר כיון שהקב"ה עצמו מעיד ואשר הרעותי (ברכות לב). א"כ מותר לחטוא ע"י ש.

ז) ובהיכל בעש"ט (כא,קעו) כותב שמרן הק' מסאטמאר לא הדריך את חסידיו שלא להאמין במעשיות, והראיה שמדפיסים ממנו סיפורי מעשיות, וע"כ אף שרבינו כותב בויואל משה שלא להאמין במעשיות, אבל למעשה לא עשה כן, וכוזב הזה אין לו שכל, ידידע לכל שתלמידיו האמיתיים של מרן בעל ויואל משה אין מאמינים לשום מעשה שהוא נגד ההלכה, ומה שמדפיסים או מספרים מעשיות הוא רק משום המוסר וההתעוררות היוצא מזה, וחוזק מזה אין להביא ראיה ממה שחסידים של איזה רבי אינם מתנהגים כמו שהדריכם הרבי ובפרט מה שכותב בפירוש בספרו, וכשם שהרבה מצות מפורשים בתורה ובני אדם דשים בעקבם אף שהדברים מפורשים לאיסור, וכארז"ל דכולם נכשלים באבק לשה"ר.

הה"ק מאפטא לא אכל הרבה

בי"ג אורות מהרה"ק מפשעווארסק, וכן הגה"צ ר' לייביש מטאמאשוב בשם מהרי"ד מבעלז (שם בהערה) הכחישו מה שמוכר בכמה ספרים שהרה"ק מאפטא אכל הרבה שלהד"ם, ובהיכל בעש"ט גליון כא (ע' קעט) העתיקו ממקורות אחרות להיפוך, אמנם כל המקורות (חוץ מא' שאינו מוסמך) שהביאו אינם רק שהרה"ק מאפטא הי"ל עבודה גדולה באכילתו, וזה אינו סתירה להי"ג אורות שמלבד קדושתו היה דייקן נפלא בסיפורי מעשיות כנודע, וחמיו הה"ק ר' איציקל הפליא כוחו בזה, והי"ל עבודה גדולה בזה, ודבר א' ממנו מכריע נגד הרבה מספרים אחרים, וגם מה שהביאו מעירין קדישין (מקץ) אינו אלא שעבודת הרה"ק מאפטא היה בדברים גשמיים ואינו ראייה שאכל יותר מדאי, ואדרבה קצת יש להוכיח להיפוך ממ"ש בעירין קדישין (ויקרא) שהרה"ק מאפטא עצמו סיפר ששאל בנעוריו מהה"ק ר' אלימלך אם להמשיך בתעניות שהיה רגיל בהם, וא"ל אם יכול אחר הצום לאכול קאשע יבישה במדה גדולה יכול לצום, והפסיק מלהתענות, משמע דלא היה אוכל הרבה, דאל"ה הרי היה יכול להמשיך בתענית. ובפשטות הטעות נובע ממה שבתחלה היה מתענה ואח"כ התחיל לאכול, כמסופר בכתבי רמ"מ (בליקוטים שבסוה"ס ע' מט, וכ"ה במאמר מרדכי) שהרה"ק מאפטא אמר כשהייתי צעיר ורציתי לשבור היצר התענית, שוב ראיתי שאני רעב, הכנסתי עצמי בדקי דקות סברות הר"ן ונפטרתי ממנו, ועי' עוד שם (ע' יא אות נג, ובמאמר מרדכי ב,קעג) שרצה הרה"ק לפעול אצל הרה"ק מרוזין שיתחיל לאכול, וראה שהרה"ק מרוזין מושכו אליו שגם הוא יפסיק לאכול ע"כ הפסיק לדבר עמו מזה כי רצה להמשיך בעבודת האכילה, אולם כ"ז אינו ראייה לריבוי אכילה, ובהיכל בעש"ט (כח) מוסיף מס' כרם בית ישראל ע' יד שהה"ק מאפטא ביקש פעם לאכול מיד אחר שגמרו הסעודה, ושאלוהו הלא עכשיו סיימו סעודה גדולה וא"ל שבוש הוא לילך לישון בלי עבודת האכילה, הנה גם מזה אין ראייה דאולי טעם רק מעט מזער ובה פעל עבודת האכילה שלו להעלות ניצה"ק, ובפרט מה שהביא מרזא דעובדא שהה"צ מקרעטשניף אמר שהאפטער אכל בכל ע"ש לסעודת טועמיה קערה גדולה עם דגים, ועוד קערה גדולה עם קטניות, ועוד אווז שלם, ועוד י"ג קורקבנים עי"ש, הנה ידוע לכל מי ששמע פעם סיפורים מהה"צ הנ"ל שהיה מספר גוזמאות נוראות שכולם ידעו שאינו כפשוטו, ומה זה מביא לנו ממנו ראיות.

אמנם בכנסת ישראל (רוזין, ע' יב) מסופר על בעל שיח ספונים שהיה מתענה כל השבוע ורק בשבת אכל הרבה עי"ש, ואולי גם הרה"ק מפשעווארסק ידע שבאמת אכל הרה"ק מאפטא הרבה אך היות שהרעבתנים מגשימים את הרה"ק מאפטא ח"ו ס"ל דמעשיות כאלו מצוה להכחיש, ואל תתמה על החפץ כי כן מצינו הרבה פעמים שחששו מלספר ענין שלא ניתן לפרסם הכחישוהו אף שידעו שהוא אמת, (וכמ"ש בסו"ס קדמות הזוהר ליישב דעת היעב"ץ שכ' דהזוהר אינו כולו מרשב"י מחשב השבתאים), ובדברי שאל (אגדות הש"ס ביצה טז): כ' אבותינו ספרו לנו מהחסידי הקדוש מוה' אברהם הכהן מאמשטרדם שמ' שנה היה מתענה משבת לשבת וביום השבת היה אוכל בלי שיעור וערך לכבוד השבת.

שיטת המנחת אלעזר בענין סיפורי מעשיות

הגה"ק ממונקאטש שנותן משקל לסיפורים אמתיים ומקובלים, מ"מ כל שמוצא בה איזה פירכה להלכה או בהשקפה מיד הוא מכחיש המעשה בלשונות חדים, ובכיתול גמור, גם בספרים שמחבריהם היה נודע בשערים ויש לו הסכמות גדולות והיה בן בית אצל הצדיקים שכותב עליהם, ואציין איזה מקומות שבספרו דברי תורה.

א] בדת (ב-כד) כ' על הס' שיחות חיים ד"ת וסיפורים מהה"ק ממאגלניצא דאף שיש עליו הסכמות הגאונים, מהותו וגורלו 'כרוב' ספרי מעשיות ותולדות אשר מבולבלים ומעורבים בכזבים ודמיונות ולא דייקו לכוון האמת, ולהבחין בין גברא לגברא, וכאשר צווחו עליהם הרבה מרבותינו ואבותינו הקדושים, וכן מ"ש בס' הנזכר ענין המחלוקת שבין הה"ק מלובלין והיהודי הק' הם דברים שאסור לשומעם מכ"ש לאומרם וק"ו להדפיסם עכת"ד.

ב] בד"ת (ב-עז) כ' על תפארת מהרא"ל סיפורים מהסבא משפאלי שהמו"ל (שהיה ת"ח ומחבר הרבה ספרים) כותב שלקח הדברים ממקורות נאמנים ויש שם דברים נגד ההלכה, וכ' וז"ל ותאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק, וממליץ ע"ז מ"ש (ב"ב קל:): אין למדין הלכה מפי מעשה, ולעומת סיפורי צדיקים האמיתיים שגורמים ליר"ש התגברו הכזבנים ומדפיסים ספרים מלאים סתירות ושקרים ומבלים העולם ומחריבים אותה בדברים שהם נגד התורה, והמשכילים בראותם מעשיות כאלו תולים בוקי סריקי ברבותינו ובאגדות חז"ל לחשוב עליהם מחשבת פיגול, וכן קבלתי מאזמו"ר (הגה"ק השם שלמה) אשר צווח על סיפורים שאינם בדוקים ומדוייקים ומעורבים בהרבה כזבים עכ"ד, וכ"כ בד"ת (ב-צד) שתפארת מהרא"ל צריך בדיקה אחריו, ושסותר עצמו בכמה ענינים ואין אמון בספרים כאלו עכ"ד.

ג] בד"ת (ג,אותיות כא-כד) העיר בכמה דברים שבס' אהל שלמה (תולדות התפארת שלמה) שנשתבשו, וביותר באות כד כתב כאשר קרה בכמה דברים העומדים ברומו של עולם ובנ"א גם החסידים מזלזלים בהם וע"י הסיפורים נתקלקלו וגו' ע"כ השמר והזהרו ולא תאמינו לשמועות רעות ואגדות מבהילות ומתהפכות כאלו, ומ"ש חז"ל (מס' סופרים פט"ז-ב) דהכותב אגדתא אין לו חלק לעוה"ב, והדורשה הוא בשמתא והשומעה אינו מקבל שכר, קאי על אלו המעשיות האמורה מפי קדושי עליון אך נאמרו בדרך משתעי במילי דחכמתא וצריכין לימוד היטב ואיש בער לא ידע זאת ומי שמספרם ומפרסמם ומדפיסם טרם ינפה אותם ב"ג מיני נפה מה ראוי לספר ולגלות להמון עם, ומכשיל בדברים הגורמים העדר האמונה והירוס הדת אין לו חלק לעוה"ב עכ"ד.

ד] בד"ת (ה-ט) הוכיח זיוף המכתבים שנדפסו במדרש ריב"ש טוב, וסיים שם דיש שמזייפים מעשיות כדי להצדיק עצמו בהתנהגותו שישן הרבה ואינו קם באשמורת ע"כ מזייף ומציא מעשה שהבעש"ט ג"כ קם במאוחר וכיו"ב, (וכ"כ הגה"צ מטעמעשוואר ז"ל בהקדמת גדולת יהושע דיש הרבה אנשים המספרים מעשיות מצדיקים וכל מגמתם להביא ראיה לחפות על מעשיהם, ותולים עצמם באילן גדול, ורוצים לעשות רושם כאילו הם צועדים בדרכיהם, ותולים עליהם בוקי סרוקי בדברים שהם היו מוסרים נפשם עבור זה, וע"ז אמרו חכמים הזהרו בדבריכם וגו' וישתו תלמידים הבאים אחריכם וימותו, ע"כ דבר קשה מאד להדפיס ולפרסם מעשי צדיקים וצריכים בזה זהירות יתירה בדברים שאין מגלין אלא לצנועין, שלא יכשלו בה המוני ופשוטי עם אשר מקלם יגיד לחפש אחרי קולות עכ"ד וע"ש בדבריו הנכונים).

ה] גם הוכיח בד"ת שהספר פאר יצחק (זידיטשוב) הוא מזוייף מתוכו, וכותב דברים נגד המציאות וההלכה, ומונדשיין החבד"י (היכל בעש"ט כב) מתלוצץ על זה בחוצפה ובעזות, אבל נאמן עלינו עדותו של הה"ק ששמע מפי גדולי תלמידי הרה"ק מזידיטשוב דברים סותרים למ"ש הפאר יצחק, ומה שמתאונן מונדשיין על הרה"ק שעיקר התנגדותו על הפאר יצחק היה לפי שכ' בעברית, אין הרה"ק ממונקאטש יחיד בדבר, הרבה גדולי הדור בימים ההם הרעישו ג"כ על המשתמשים בעברית, ואיך קורא תגר ע"ז.

ו] בדברי תורה (ח-לו) שהרה"ק ר' משה לייב מסאסוב בא פעם לביהמ"ד בפ' בא ואמר הלל עם ברכה לפי שהרגיש אז הארה דפסח, וצ"ע איך מתאים זה עם ההלכה שלא יהיה ברכה לבטלה, ואף אם נאמר שהיה אנוס בדבר כי היה סבור באמת שהוא פסח, מ"מ איך נסתבב לצדיק כזה מכשול בברכה לבטלה, וצ"ל דצדיקים הם למעלה מהזמן ונמשך אליו ימי הפסח ובאמת היה אצלו אז כמו פסח ע"כ גם ההלכה היה רשאי לעשות כן וצ"ע, אך יותר צ"ע מה שלא הזכירוהו שום א' מהציבור והניחוהו לגמור כל ההלל, ובודאי היו שם ת"ח ויראי ה', ועכ"ח דהמעשה אינו כפשוטו, ואולי המעשה היה דבאמת הזכירו אותו, ולא אמר רק ברכה ראשונה וברכה אחרונה כבר לא אמר, אוי"ל שהכניס את כל האנשים שהיו שם במדריגה כזו שסברו שהוא פסח, או שמחמת רוב פחד ואימת רבם לא היו יכולין להזכירו, כידוע מכמה ענינים כמה גדול היה אימת הרב על הנלוים אליהם.

וצ"ע היאך העתיקו הגה"ק ממונקאטש שדרכו להכחיש כל מה שנוגד את ההלכה, ואולי אנוסים היו בדבר מחמת רוב הבהלה והפחד שהיה להם מפני הצדיק, לא היו יכולים לפתוח פיהם ולומר דבר, וכע"ז כתב בעשר אורות (מערכה ג' אות ה) שהקדושת לוי היה פעם מוהל ונתעלף בין חיתוך לפריעה והדם של התינוק היה שותת, והיו שאר האנשים מתייראים לגמור הפריעה מחמת קפידת הקדושת לוי, ומת הילד ובנתיים הקיץ הקדושת לוי והחיה את הילד וגמר הפריעה, ובספר מעורר ישנים (ע' קלג) הכחיש את המעשה כי לא היה כדין אלא צריך אחר לפרוע, וכן מסתבר שהמעשה לא היה ולא נברא אך המתעקש יכול ליישב דמחמת רוב הבהלה של חלשות הקדושת לוי לא היו יודעים מה לעשות קודם ומן הסתם לא היה שם שום א' שהיה בקי לידע היאך לפרוע ובנתיים מת הילד.

וע"י תשו' מנחת אלעזר (א-ט) שהוכיח על מעשה שנדפס בקובץ אהל מועד ע"ש רב א' שאינו יכול להיות אמת עפ"י המציאות. ובזכר צדיק לברכה (סוף ח"א) מספר הרה"צ ממונקאטש שליט"א שהרה"ק מ'סאטמאר א"ל כשיצא הדברי תורה היה תמה למה מטפל עצמו בהכחשת סיפורי מעשיות, וכיון שרואה שהציונים משתמשים עם סיפורי מעשיות לגנוב דעת הבריות כבר רואה שטוב עשה הרה"ק ממונקאטש בזה.

אדם הראשון לא כתב אודות ר' ליב שרה'ס

(בבטאון תורת שומרי אמונים (ע' מז), וכן בס' חסידות בכל דור ודור (מר' יצחק אלפסי ע' רטז), כתבו שעוד אדם הראשון בספרו רזיאל המלאך רמז על לידת הרה"ק ר' ליב בן שרה'ס, שכתוב שם בקשה מהקב"ה שיפתח לבו של ליב בן שרה, וכן יש שם קמיע אליך ליב בן שרה לא יגש שום מזיק, וכבר העירו בהפעמון (ח"א ע' צו) דזהו הבל בדפוס ראשון נדפס רק פלוני בן פלוני רק הרה"ק או אחר שהתפלל עליו כתב בצידו ליב בן שרה, והמדפיס השני הכניסו בפנים, וכבר תוקן בדפוס החדש של רזיאל המלאך, (ועצם ס' רזיאל המלאך שלטו בו זיופים רבים ואינו כלל ספרא דאדם קדמא כמבואר בחיי מוהר"ן תעח ושם בהפעמון, והמו"ל של רזיאל המלאך גנב הדברים מהסודי רזיא של הרוקח שהיה אז בכת"י סמוי מהעין).

פרק ב

קצת דוגמאות לכמה שקרים וכזבים בסיפורי מעשיות שנתפרסמו

מורה באצבע כמה הלכות ויסודי התורה נעקרין ע"י מעשיות בדויים.

ברכה לבטלה

א) בשיחות הר"ן מברעסלב (אות ז) מובא דהה"ק ר' נחמן מהוראדענקא לא היה לו פעם לאכול משך כמה ימים עד שערבי א' נתן לו לחם ונטל ידיו וברך המוציא ועלה בדעתו הפסוק אל תלחם לחם רע עין, והיה בדעתו להמנע מלאכול אע"פ שברך ברכת המוציא כיון שהמחשבות שלו אינו דבר ריק, עד שעלה במחשבתו הפסוק ואת העורבים צויתי לכלכלך, ואז אכל, ומשמע דאלמלא עלתה במחשבתו פסוק השני היה נמנע מלאכול, צ"ע דהוא נגד ההלכה למנוע מלאכול מחמת מחשבה כזו דנמצא שיהיה ברכה לבטלה, ואולי כונתו דידע שיהיה בגדר סכנה אם יאכל, ואין להקשות ממה שכתוב בשו"ע (או"ח ר"ו במג"א) שאם בירך על מים ונודע לו שהיה מת בבית וסכנה לשתות דישתה קצת מים דשומר מצוה לא ידע דבר רע (וכן במים שלנו שעבר עליהם התקופה ע' או"ח תנ"א), די"ל דזה לא שייך רק במה שהוא בידי שמים כסכנת מזיקים, אבל בסכנה שע"י בעל בחירה כמו צר עין, קשה לינצל ממנו, וכמבואר בגמ' דלכן נתיירא שמואל לקיים ציווי ה' מפחד שאול דהיכא דשכיח סכנתא לא שייך לומר שומר מצוה לא ידע דבר רע, וע"כ במקום סכנה היה מותר לגרום ברכה לבטלה, אבל אין ליישב הטעם שנמנע מלאכול משום שלאכול לחם מצר עין הוא לאו מד"ס כמ"ש בחרדים (פמ"ח, ומהר"ל נתיבות עולם נתיב טוב עין פ"א), דמ"מ אינו מותר משום זה לגרום ברכה לבטלה, דהא לשתות מים של סכנה ג"כ עובר על לאו דושמור נפשך מאד ואעפ"כ מבואר בשו"ע הנ"ל דמוכרח לשתות ולא ידע דבר רע, וכמו"כ נימא לענין הלאו דלאכול מצר עין, ובהכרח לחלק כמו שכתבתי.

והקשו עלי חסידי ברסלב ממה שכתוב בשו"ע (או"ח ר"ו במג"א) שאם בירך על מים ונודע לו שהיה מת בבית וסכנה לשתות דישתה קצת מים דשומר מצוה לא ידע דבר רע (וכן במים שלנו שעבר עליהם התקופה ע' או"ח תנ"א), ולק"מ די"ל דזה לא שייך רק במה שהוא בידי שמים כסכנת מזיקים, אבל בסכנה שע"י בעל בחירה כמו צר עין, קשה לינצל ממנו, וכמבואר בגמ' דלכן נתיירא שמואל לקיים ציווי ה' מפחד שאול דהיכא דשכיח סכנתא לא שייך לומר שומר מצוה לא ידע דבר רע, וע"כ במקום סכנה היה מותר לגרום ברכה לבטלה, אבל אין ליישב הטעם שנמנע מלאכול משום שלאכול לחם מצר עין הוא לאו מד"ס כמ"ש בחרדים (פמ"ח, ומהר"ל נתיבות עולם נתיב טוב עין פ"א וקב הישר פכ"ו), דמ"מ אינו מותר משום זה לגרום ברכה לבטלה, דהא לשתות מים של סכנה ג"כ עובר על לאו דושמור נפשך מאד ואעפ"כ מבואר בשו"ע הנ"ל דמוכרח לשתות ולא ידע דבר רע, וכמו"כ נימא לענין הלאו דלאכול מצר עין, ובהכרח לחלק כמו שכתבתי.

לא תחמוד וגניבה

ב) ביד יוסף (מנדלקורן ד' סה אות עג, ומשם בליקוטי אביב רכא) דהרה"ק ר' יעקלי מראדזימין הי"ל גמ' בבא מציעא שקיבל לחתונתו מהרה"ק מקאזניץ ופעם היה הרה"ק ר"ר בונם בביתו והשתוקק לזה הגמ' והציע לפניו שיתנו לו ונתנו, ואח"כ הצטער

מאד הרה"ק מראדזימין על כך, וכששמע זאת הרה"ק ר"ר בונם החזירו לו עפ"י בקשת ב"ב, וצ"ע אם זה המעשה אמת דהלא עבר על לא תחמוד, ואולי היה נראה לו שהרה"ק מראדזימין לא נפ"מ ליה בגמ' זו או אחרת ונתן לו אחרת, ויותר נראה דהמעשה אינו מדוייק רק ביקשו בשאלה.

וכע"ז במגדל עז (מונדשיין ע' רעו) דהה"ק משינאווא הפציר בא' שימכור לו תפלין שלו שהי"ל מסופר הבעש"ט, ולא רצה, עד שהפציר בו מאד ומכרם, וידוע שהה"ק משינאווא היה מאד מדקדק בהלכה, והיאך עבר על לא תחמוד.

היתר גניבה

ג) בסיפורי יעקב (ע' ד, לר' יעקב סופר מדאבראמיל) מביא מעשה מבעשטה"ק שאמר לא' שנולד במזל להצליח בגניבה והיה גונב את עניים, אמר לו שיגנוב רק אצל עשירים א"ל הגנב הלא חניותהם סגור במנעול חזק א"ל הבעשטה"ק אל תפחד כי כל המנעולים יפתחו לפניך, ובודאי שאסור להאמין כזה על בעשטה"ק, אך בהקדמה שם כ' ששמע המעשיות מצדיקים שהיה נוסע לששים צדיקים וגם סיפר המעשיות לצדיקים וזירוהו להדפיסו, חוץ אם נאמר שגם זה שקר אבל יש לו הסכמות, (והוא היה בן בנו של ר' זושא מחיראב שהיה מלמד הפרטי של הגאון ר' מרדכי זאב בנו של הישועות יעקב כמ"ש שם בהקדמה), ובסיפורים נפלאים מהגאון ר' יעקב קאידנער (פ"ז) מביא מעשה זו בשינויים גדולים ע"ש הרה"ק מקאזניץ, וכפ"מ שהובא שם קצת מיושב עי"ש שהביאו ממקור מוסמך, הרי לך עוד דוגמא היאך יש סתירות משמעיות במעשיות שונות, (עוד בספורי יעקב סיפור כד מעשה של שטות שאביו של הגאון ר' יעקב פאלאק חשד את השותף שלו שגונב בהשותפות ועבור זה עשו דין תורה ועשו איו הפסק על שחשד אותו, ולא רצה לציית הפס"ד, וע"כ פסקו שיוולד לו בן שיהיה מושלם ועילוי וכשיגיע להיות י"ג שנה ישתמד ר"ל, וכן הוה וכשנעשה הנער בן י"ג הלך להראש ישיבה שקללו, וע"י השתדלות מרובה וענינים מוזרים ביטל הגזירה, ונעשה אח"כ הגאון ר' יעקב פאלאק, עי"ש דכל המעשה אין לו ידים ורגלים, ואסור להאמין שגזרו עליו דבר כזה עבור שחשד את שותפו ולא ציית לקבל עליו שלא לחשוד).

ד) במפיהם ומפי כתבם (ע' רצב) כ' שהר"מ מ'פרימישלאן בירך לא' שהיה נקרא לייבעלע גנב שאם גזרו מן השמים על איש א' שיהיה לו גניבה יהיה הגניבה ע"י לייבעלע כדי שירויה הוא מזה, וח"ו להאמין כן על אותו צדיק שיברך איש מישראל שיצליח בעבירת איסור דאורייתא, (ואולי נחלף שם לבעל המעשה שהבקשה היה שהוא יהיה המעכב את הגניבות בעד ממון, כמ"ש שהיו שוכרים אנשים בעד ממון ידוע שהיה להם הכירות עם הגנבים, ובעד בצע ממון היו מונעים אותם).

גניבה ורציחה

ה) בס' מזקנים אתבונן (קסטלניץ ע' תפ) שרב א' מכר אתרוג לשליח המגיד מטריסק בתנאי שהמגיד ירשה לו ליכנס לחדר המיוחד שלו שאינו מניח שאר בני אדם ליכנס שם, ואחר סוכות לא רצו להכניסו וצעק הרב שהמקח בטל, והמגיד שאל מה הם הצעקות והגידו לו המכירה והתנאי, וציוה להכניסו, ולקח טביק והריחו, ויצא מחדרו ואמר להגבאי להוציא רב ההוא שנתעלף, לפי שראה שם נשמות שבאו לומר שבתא טבא וגם לתיקון נשמות, ואחר איזה ימים נפטר הרב לעולמו.

ואינו מובן ראשית היאך אפשר שלא הגידו להטריסקער התנאי מתחלה, הרי כל זמן שאינו מסכים להתנאי אין האתרוג שלו והיאך לא הרגיש בקדושתו שאינו מקיים מצוה, ועוד למה רצח את הרב ההוא שעשה לו טובה, והריח טביק לתקן נשמות בשעה שהיה שם, והיה לו להכניסו בשעה שאינו מתקן נשמות, ויותר מסתבר ההוא שמעשה זה לא היה ולא נברא.

ו) בעשר צחצחות (מער' ג אות ח) דחתנו של האהבת שלום ר' גרשון מקאלאמי נתן הזייגערל של האהבת שלום שהי"ל בירושה לאומן לתקנו והאומן השאילו להעטרת צבי, שהיה דרכו למשמש בזייגערל בתפלת מנחה ע"ש, ואחר שבת שאל מי הם הבעלים של הזייגערל שהרגיש בו קדושה יתירה, אמנם עיקר חסר מן הספר שאינו מוזכר שם שהאומן שאל רשות מר' גרשון, כי אם לא הרי הוי שואל שלא מדעת (ואף אם ידע שיסכים צריך לשאול רשות כמ"ש בפוסקים), והרי כל חשיבות הצדיק הוא רק בשביל שמקיים את התורה ולא ע"י עשיית עבירות.

גירות שלא עפ"י הלכה

ז) עוד הובא שם (ע' ז) מעשה מגירות שנתגיירה וטבלה בינה לבין עצמה שהגירות כשר, וזה אינו דהא מבואר בס"י רס"ח ס"ג דעכ"פ קבלת המצות צ"ל בפני ג' ומעכב, וגם הטבילה צ"ל עכ"פ בפני א' או שנים).

לידת בעש"ט בשביל עקירת מצות תוכחה שבתורה

ח) ברחמי האב (ערך רחמים), ובמדרש ריב"ש טוב מעשה מרבי אליעזר אביו של הבעשטה"ק שאליהו הנביא בא אליו בש"ק בדמות עני וחבילתו על כתפו ור"א לא אמר לו שום דבר ולא הוכיחו, ובזכות זה זכה להוליד הבעשטה"ק, ומעשה זה שקר וכזב, דהא מצווה היה במצות תוכחה ואיך יזכה עוד בשביל זה לשכר כזה, והרה"ק מסאטמאר אמר שאסור להאמין למעשה זו.

על מה יצא הקצף של חוקרי החסידות המאדערניים

ובהיכל בעש"ט החבד"י (יט ע' קסו וע' קעא) רגזו מאד על הכחשת מעשה זו, ומחמת זה יצאו לבלריהם לעקור מן השורש מצות עשה של תוכחה ולבטלה, ושוטה א' כתב שם 'דאינו מוכרח שלפי הלכות תוכחה אנו מחוייבים לזעום ולבדוק בציציות של כל ארחי ופרחי', ואיני יודע מקור לזה שיהיה נפ"מ במצות תוכחה בין איש ישראל שהוא ארחי פרחי ובין עשיר היושב בהיכלי שן, ומובן מעצמו שבכלל לא תשא עליו חטא הוא שלא להוכיח בזעם ולדבר רכות כי דברי חכמים בנחת נשמעים, חוץ במי שכבר הוכיחו אותו בדברים רכים כמ"פ ואינו שומע צריך להוכיחו בדברים קשים, ואין המדובר כלל בענין לבדוק בציציות.

ומ"ש ממהרש"ם דאין תוכחה בדרבנן נעלם ממנו שבהערה שם מבאר בהוכחות גדולות דיש חיוב תוכחה גם בדרבנן, וגם בליקוטי נפש החיים (שהועתק בהיכל בעש"ט) מבואר אח"ז דגם על דבר מגונה גרידא יש חיוב תוכחה, ואפילו אדם פשוט מישראל שאינו ת"ח או רב יש עליו חיוב תוכחה, ועי' באגרות רעק"א (סי' ס) שחיוב תוכחה הוא על כל א' לא רק על מי שנקרא רב כי רז"ל אמרו 'כל' מי שבידו למחות היינו אפילו השפל שבשפלים, ואף דבגמ' (שבת נה.) מבואר דכשיש שם גדול ממנו ואינו מוחה אין חיוב תוכחה על הקטן, עי' מהרש"ל שם ובתשו' כד ובמאירי שם דיש חיוב אלא שאינו נענש כ"כ, ועי' או"ח תר"ח ובביאור הלכה שם בביאור ענין תוכחה, (ועי' מה שכתבתי בדרכי אבות פ"ו על המשנה דמ"ח קניני תורה באוהב את התוכחות, ובספרי עה"ת פ' קדושים במצות תוכחה).

ובהיכל בעש"ט (ככ,קפכ) כתב שאביו של הבעש"ט לא הוכיח על חילול שבת כי רצה מקודם לקיים המימרא של הוכח תוכיח שמקודם יוכיח את עצמו, וצ"ב דא"כ לא מגיע לו שכר לידת הבעש"ט כיון שבאמת רצה לומר תוכחה, ואיך אמר אליהו שבשביל שלא אמר לו כלום מגיע לו שכר, היה לו להמתין עוד איזה מינוט עד שיאמר לו תוכחה, גם אינו מובן דאם כדי לקיים האימרה החסידית של הוכח תוכיח, למה המתין לזה עד מוצ"ש ולא היה יכול לעשות זאת מיד, וביותר צ"ב דגם לפי פירוש החסידי הרי מבואר בפסוק קודם הוכח, ואח"כ תוכיח, זה אומר שלהוכיח את עצמו יש פנאי אח"כ אבל מקודם הוכח את חבריך מיד כדי שיקדים לשוב וגם שבין כך לא יעבור עוה"פ העבירה, ואף אם יתעקש להוציא קרא מפשטי' דנדרש מסיפא לרישא, וה"ק הוכח אחר שכבר קיימת תוכיח, אבל הרחמי האב עצמו בספרו קרבן העני (פ' שלח עה"פ וימצאו) כשמביא זה הפירוש, מפרש הוכח מקודם את חבריך ואח"כ תוכיח את עצמך, וא"כ היאך רוצה ליישב את הרחמי האב בדבר שהוא עצמו לא מפרש כן, ובתולדות יעקב יוסף (קדושים) מובא אופן התוכחה על פי הבעש"ט שיאמר דברי כבושים בדברים נעימים שיהיה מעורב עם דין ורחמים כי אם יהיה כולו בדין יעורר קיטרוג, הרי שלא ציוה הבעש"ט שלא יוכיחו אלא אדרבה לימד לתלמידיו אופן המועיל לתוכחה, ולא נזכר שם שמקודם יוכיח את עצמו.

ובהיכל בעש"ט דחקו עצמם שני כותבים ליישב את המעשה ולא הטריחו עצמם לפתוח ספר רחמי האב, וע"כ המציאו מעשה חדשה בשינוי ממה שכתוב שם, דברחמי האב מבואר שהמעשה היה בש"ק אחר חצות והר"ר אליעזר מיד בבואו נתן לו שלש סעודות, ואילו הכותב (בגליון הנ"ל ע' קע"א) כותב שהאורח הופיע בליל שבת ולא היה בידו לילך יותר מאלפיים אמה וגו', גם כותב הראשון (בע' קסו) כתב 'מאן מוכח שלא דיבר עמו מקדושת השבת ולימד אותו שאין לשאת משא ביום השבת', ואילו היה מביט ברחמי האב היה רואה שכתוב שם 'ולא הזכיר כלל מענין חילול שבת', ואם כונתם שעכ"ח המעשה שברחמי האב אינו מדויק והיה בשינוי וע"כ דחיק ואוקמי כפי שכתבו הם, א"כ הן הן הדברים שכתבתי שמעשה המנגד להלכה צ"ל שיש איזה חסרון או הוספה, ויותר קל לומר שלהד"ם.

עוד כותב בהיכל בעש"ט שכיון שהרחמי האב מביא זה המעשה זהו סימן שכן הוא גם דעתו, ונעלם ממנו מ"ש בר"ן ריש שבת דהמשנה לא מיידי מחמת לתא דלפני עוור כיון שעסקו בכאן הוא רק בהלכות שבת, וכן הרחמי האב עיקר מה שרוצה להדגיש הוא שלא לבייש את חבריו, אבל לא נחית שם לענין אופן חיוב תוכחה, ודבר זה מבואר בפוסקים בהרבה ענינים, וחוץ מזה תמיה גדולה עליו שטח עיניו מראות ולא ראה מ"ש ברחמי האב לפני זה שמוזהרים אנחנו במ"ע של הוכח תוכיח ומ"מ לא יביישנו רבנים כמ"ש רש"י, ולא ירחיקו מכל וכל, וזהו סתירה מפורשת למ"ש אח"כ שלא הזכיר לו כלל מענין חילול שבת, ובהכרח

לומר שהמעשה שהביא אח"כ שלא אמר לו כלום הוא פליטת הקולמוס ואינו מדוייק, שבודאי הוכיחו בשתיקה ובנועם דברים, ומ"ש אח"כ 'וכאשר ראה אליהו הנביא מנהגו הטוב' אין הכוונה על מה שלא הוכיחו אלא על מה שהכניסו לביתו ולא זרקו לחוץ אלא הוכיחו בענימות, וניתה ספר וניתה מדברי הרחמי האב עצמו בג' מקומות, א) (באות אחדות) שלא להתאחד עם מי שאינו הולך בדרכי ה' וכשם שאנשי ירושלים לא היו מסובין רק אם יודעים מי מיסב אצלן (סנהדרין כג.), ב) (באות אהבה) כ' שבמה שנוגע לכבוד שמים יקימו הפסוק משנאיך ה' אשנא ובתקוממין אתקוטט, ג) (באות חסד) כ' דעיקר החסד הוא להוכיח את חברו במתק שפתים לקרבו לעבודת ה', ואם אמת שע"י מניעת תוכחה זוכין לבן כבעש"ט הרי היה לו לצוות לימנע מתוכחה, וגם היה לו למחוק מספר התורה המצוה דהוכח תוכיח, וכל מאמרי חז"ל המחמירים מאד בענין תוכחה, (ועי' ספרו קרבן העני וישלח עה"פ ותצא דינה מענין חיוב תוכחה לכל מה שרואה בחברו שאינו עושה הישר והטוב), ולא עוד אלא שבקהל חסידים ושבחי בעש"ט מובא שאלהו הנביא הבטיח לר' אליעזר בן כהבעש"ט שבביל ענין אחר לגמרי שעמד בנסיון עם בת מלך (וג"ז אין לו מקור), סוף דבר בחנם הטריחו עצמן הכוזבים בהיכל בעש"ט בכל מיני דחוקים ואמתלאות ליישב מעשה הבנויה על אבני תהו, ורוח ישאנו כמוץ אשר על פני השדה.

ומחלה זו לעשות ליצנות ממצות תוכחה נתפשטה אצל החסידים הכוזבים ובכנסת ישראל רוזין (סז): כ' בשם הה"ק משטעפינעשט שאצל הה"ק מבארדיטשוב היה עיכובים בתקיעת שופר לפי שאמר דרשות מוסר והרגיש בו הבע"ד וע"כ הפריעו משא"כ אביו הה"ק מרוזין לא אמר מוסר וע"כ לא הרגיש ולא הפריעו, והוא שקר ונגד מארז"ל (תמיד כח.) דכ"ז שיש תוכחה בעולם נח"ר בעולם, טובה וברכה באין לעולם, ורעה מסתלקת מן העולם, הרי ממש להיפוך מהמסופר כי אדרבה התוכחה הוא ביטול כל המקטריגים והטובה היותר גדולה, ואין השטן יכול להפריע, וכ"ש על הרה"ק מבארדיטשוב שהרוזינער בעצמו אמר שהזכרת שמו ואפילו רק שם עירו מסוגל לעורר זכות, ולא עוד אלא שגם ספרי הרה"ק מרוזין מלא ותוכחה, (ולדוגמא עי' בית ישראל (תבוא) שמוכיח דצדיקים היו עושים אפילו מעשים גשמיים לש"ש ועכשיו אפילו התורה ותפלה אינו לש"ש, וכן בהרבה תורות וידוע שאין לנו עיקרי התורות מהרה"ק מרוזין רק אמרות קצרות וליקוטים, כי היה דרכו לדרוש כשעה או שתים כמ"ש נכדו בס' בך יברך ישראל, ובודאי היה מאריך שם בתוכחה, ומ"ש בבית ישראל רוזין-קלפהולץ ע' סב שהה"ק מרוזין לא היה דרכו באמירת תורה אינו אמת כאשר מעיד נכדו הנ"ל), ואדרבה מבואר בקדושת לוי (ר"פ נח) דצדיק שאינו מוכיח לא נקרא טוב לבריות ומוכרח להתגלגל, וכן מבואר ברש"י (סנהדרין עא: ד"ה רע לעולם) דצדיקים הם טובים לעולם לפי שהם מגינים על הדור ומוכיחין אותם משמע דתלוי זה בזה, וכמבואר באבן עזרא עה"פ אם אמצא חמשים צדיקים 'בתוך' העיר שהם מוחים על הפירצות, שרק אז יכולין להגין על העיר, וכן מבואר בגמ' (סנהדרין פב:) קנאי בן קנאי משיב תמה בן משיב תמה מוכח דתלוי זה בזה, והאלגאזי (אהבת עולם דרוש י"ז ע' תקצ) כ' על המבואר בגמ' (מו"ק יח.) דהעונש על הרואה עבירה ושמת בה הוא שחושדין אותו בזה העבירה, ומפרש באה"ע דשמת בה היינו שאינו מוחה נגד זה, (וכע"ז באביר הרועים קאלעוו כ' שהרה"ק מקאלעוו אמר על היש"מ למה לו להרעיש בדרשות בעד הגאולה הלא באנחה א' יכולין להביא הגאולה, וזהו ממש ליצנות מדרשותיו של הישמח משה שנאמרו בגודל קדושתו וכידוע שכוחו היה גדול מאד להביא את השומעים לתשובה שלימה מעמקי הלב), ואף שבהיכל בעש"ט (כח) רוצה ליישב דכונת הרוזינער היה רק שלפני תקי"ש לא יאמר מוסר, לא הועיל בזה כלום כי אדרבה מתי יאמרו אם לא לפני תקי"ש כאשר עשו כל הצדיקים בכל הדורות, ואין לך זכות גדול יותר לישראל משמיעת תוכחה לפני התקיעות, ולכן לא ימכרו לנו הסיפורי מעשיות שטותים כאלו שאסור להאמין.

ט) וכמו"כ מה שכתוב בגליון מבאר רבותינו (מספר תלד) בשם מכתבי זקני חסידי קארלין שהרעש הנורא בצפת דשנת תקצ"ז היה משום שהבת עין היה לומד ברבים שיעור בחובת הלבבות והיה גירא בעינא דשיטנא, זהו ליצנות נורא מרבותינו שהיה דרכם ללמוד ברבים חובה"ל, וגם הוא להיפוך מדרז"ל דאדרבה התוכחה מביא טובה וברכה ושלום בעולם כנ"ל, וחוף מזה כבר העיד החת"ס בדרשותיו שהרעש היה לפי שמאסו בישיבת ירושלים, (ומ"ש בחינוך בית יהודא למלא הרועים פל"ד דעיקר תוכחה הוא במה שיושב בביתו ולומד תורה לשמה ובוה מכניס הירחורי תשובה בבני, הוא רק כמבואר שם לפני זה, שלא יהיה חובה עליו לסובב בשווקים וברחובות לראות נגעי בני אדם, אבל ודאי שאם רואה או שומע איזה דבר מחוייב להוכיח ולא דיבר שם מזה).

ורגיל היה מרן מ'סאטמאר לומר שמספרים על הקדושת לוי שראה פעם יהודי פשוט מושח גלגלי העגלה בשמן באמצע התפלה, ענה ואמר רבש"ע ראה דמי כעמך ישראל שאפילו באמצע משיחת הגלגלים מתפללים, אבל כל מספרים שוכחים חצי המעשה דהיינו שכשראה זאת הקדושת לוי מקודם הוכיח ליהודי ההוא והדריכו היאך צריך להתפלל, רק אח"כ בינו ובינו קונו לימד זכות,

ובדברי יואל (תנינא עקב ע' רכז) כ' דהיה רשע שאמר כיון שהקב"ה עצמו מעיד ואשר הרעותי (ברכות לב.). א"כ מותר לחטוא עי"ש.

רציחת ילדי החידושי הרי"ם ל"ע

(י) במאיר עיני הגולה מסופר שהח"י הרי"ם עזב את רבו הבאר משה והתחיל לנסוע לקאצק ובכל פעם שנסע מת א' מבניו עד שהרבנית שלו בכתה מאד שלא יסע עוד כי אמר בפירוש שידוע שזאת הוא מחמת הקפדתו של הבאר משה, ואע"פ כן נסע ואמר 'שיודע שימות' בשביל זה עוד בנו הגה"ק ר' אברהם מרדכי, ואמר שמה שהבאר משה לוחם עמו גם אחר פטירתו ע"ז אינו מוחל לו, והנה הגם שהגה"צ מפילץ מעיד בהקדמה שהמעשיות הם אמת, אבל מעשה זה א"א להאמין כי הגע בעצמך מה היה אם הח"י הרי"ם באמצע נסיעתו לרבו היה רואה א' טובע בנהר ואם ילך להצילו יתאחר מלנסוע לרבו וכי הו"א שיניח את א' מישראל לטובע בנהר בשביל שהוא רוצה לנסוע לרבו בודאי לא ואם היה עושה כן נקרא רוצח, וא"כ מה בין זה לזה, וחזן מזה א"א להאמין שהבאר משה רצה להענישו בכך, ולהיות רוצח כזה של בנים קטנים חפים מפשע שימותו בעון אביהם, ומה גם בעולם האמת, וגם מה היה איכפת ליה להח"י הרי"ם להטיב עם הבאר משה ולהחיותו לבוא אליו אף שנסע גם לקאצק, הלא סו"ס קיבל ממנו הרבה והחזיקו לאיש קדוש ונורא, אלא מאי אין זה אלא מעשה בדוי ומצוץ מהאצבע, ואין ליישב שהיה ע"ד גדולה עבירה לשמה (כד' היכל בעש"ט יט, קסו), דלא הותר עבירה שלא לשמה רק כמה שנוגע בינו לבין עצמו לא על חשבון לגרום סכנת נפשו של חברו, וכ"ש כשאינה מצוה חיובית, ומבואר בגיטין (ו): דגם גורם לשפ"ד נקרא בא לידי שפי"ד, (ואינו תימה גדולה כ"כ לדבר על הס' מאיר עיני הגולה כי הוא מלא גוזמאות, והמבין דבר מכיר בין בתריו שהוא היה אופה טוב ובורא מעשיות).

חוסר צניעות

(יא) באור ישראל (גליון כ"ג ע' רמט) כתב טיפש א' בענין עבודת נשים באפיס בין גברים שא"צ הפרדה ביניהם, ומביא ראיה עצומה שהרי הר"ר אלימלך ור"ר זושא זי"ע בשעה שהלכו לערוך גלות ולמדו בקרעטשמע לא הלכו בפניה מיוחדת, רק בין הנשים רח"ל מהאי דעתא, מהיכן יודע הכותב שהרה"ק ר"א ור"ז היו לנין ואוכלין בקרעטשמע, ואם לנו מהיכן יודע שלא היה להם שם חדר מיוחד, ואם לא מהיכן יודע שגם נשים היו לנים שם, מהיכן לקח לו היתר לפסוק הלכות בענינים חמורים על סמך מעשה ביכל של איזה מאן דהוא שהיה בעל דמיון טוב, הכזה נראין בירורי הלכות של זמנינו.

חציפות ועזות

(יב) בקובץ (גנת ורדים יב) דמרן מסאטמאר הכחיש מעשה (מובא בשיח שרפי קודש ערך שידוכין אות ז) שהאבני נזר היה מיועד להיות חתן הדברי חיים, וכשרצה לבחננו שנית אחר שכבר בחנו פעם א', א"ל האבנ"ז כיון שכבודו אינו מעמיד על החזקה של פעם א' א"כ גם אנכי לא אעמיד על החזקה שהברוך טעם בחן אותו כשלקחו ואני צריך לבחון את הדברי חיים לידע אם בתו היא בת ת"ת, ומרן הכחיש בתוקף את המעשה שאינו אמיתי, שאיך נאמין על האבנ"ז עזות וחציפות כזאת שאינו מדה יהודית, וכשא' רצה להוכיח שהמעשה היא אמיתית, רגז עליו מאד ואמר הלא אני רוצה להמליץ על האבני נזר שלא להוציא עליו שם רע כזה ואתה מתאמץ דוקא להרשיע את האבני נזר היתכן דבר כזה.

בישול בשבת

(יג) במרא דשמעתא (הירש, אות קיח ומשם במגן אבות ע' רמב) דהגאון ר' משה אריה פריינד סיפר כי הדברי חיים היה מכניס חתיכות חלה בתוך המרק החם בשבת קודש, אף דמבואר בשו"ע שלא יניחו חלה בתוך המרק אף בכלי שני, ופעם היה שם א' שהרהר על זה ולקח אצבעו והכניס בתוך המרק וא"ל ראה שאין המרק חם, ושוב כתב דמשום הכי היה מיקל כיון שבזקנותו היה קשה לו ללעוס שלא היה לו שיניים, ולא רצה לעשות שיניים תותבות כדי שלא להמשך אחר האכילה, וא"א להאמין שהגרמ"א אמר שטות כזה דמשום איזה ענין בעלמא יקיל לעצמו בהלכות שבת החמורה, ועוד דסותר עצמו דלפני זה אמר שהראה להדיא שלא היה יד סולדת בו, והרי הדברי חיים היה כל ימיו לוחם על מי שמיקל בהלכה בשביל ענינים גבוהים, וזה היה כל מחלוקתו עם ריזשין, והוסיף חטא על פשע כותב א' בקובץ עץ חיים (יט, שכח) להקל בשיעור דיד סולדת בו ולעשות מזה ספיקא דדינא נגד הפסק הלכה בשו"ע, והרי ידוע מ"ש הפוסקים דא"א לצרף דיעה שלא הובא בשו"ע, ועוד הלא הוא בעצמו כותב שבאבוב הקפידו שלא להכניס החלה עד שהיה בודאי אין היד סולדת בו, וא"כ מה האיץ אותו להמציא קולות בהלכות שבת החמורה.

מצות תשובה

יד) בקריינא דאיגרתא ונדפס גם בפניני חן (ע' קלג) שתמה על א' שהביא המעשה שבשל"ה הק' דא' ציוה לבנו שיתרחק משקר ועי"ז נעשה בעל תשובה כי בכל דבר רע חשב אם ישאלו לי על דבר זה אם עשיתי הלא אצטרך להודות, וזה המעתיק הביא המעשה כאילו כל דרכי התשובה תלוי רק בזה, וכתב הקהלות יעקב שזה תמוה מאד להעמיד כל היהדות על מעשה'לע ויודע תדע כי רוב המעשיות הנדפסות בדויות, ואפילו מיעוט המעשיות שיש בהם קורטוב של אמת מ"מ הסגנון וההסברה של המעשה כל אחר בודה מה שעולה על דמיונו ועי"ז מתבלבל ומהפך הענין וכונה האמיתית, (ועי' חונן הדעת ביאור כמה שטעו איזה אנשים דמצות תשובה תלוי בהליכה לאומאן).

עקירת שבועת שקר למפרע

א) בס' מוקנים אתבונן (קסטלניץ ע' תעט) שפעם אמר חסיד מסאדיגער לחסיד מטריסק שהטריסקער אינו גדול כ"כ, ונשבע הטריסקער חסיד בנקיטת חפץ בתפלין שלו שהטריסקער אינו נופל במדרגתו כלום מהסאדיגערער, ואינו מובן דבודאי הרי זה שבועת שוא, כי הסאדיגערער חסיד אינו מתפעל משבועת הטריסקער, והטריסקער מאמין ברבו גם בלי השבועה. אבל המעשה לא נגמר בזה רק מספר והולך שהטריסקער חסיד נתיישב שמא נשבע על שקר, והלך לרבו ואמר לו רבו שבאמת נשבע על שקר, כי הגם שבמדרגת אהבה אינו נופל מהסאדיגערער, אבל במדת היראה הסאדיגערער גדול ממנו, כיון שישב כמאסר ושם עבד את השי"ת ביראה.

ושוב אירע אח"כ שנתפס הטריסקער לתפיסה, ואמר שסיבת התפיסה היה כדי שגם הוא יבא למדרגת היראה, ולא יהיה שבועת החסיד הנ"ל שקר, ואינו מובן דהרי לפי דבריו עדיין היה שקר כיון שבשעה שנשבע לא היה לו עדיין היראה של הסאדיגערער, והיאך יהיה נעקר השבועה למפרע כמה שבא אח"כ למדרגת היראה.

גם מ"ש שם שנאסר באשמה של הסתה נגד הממשלה, לפי שאמר בקדיש 'קץ', צ"ב למה זה יותר הסתה נגד המלכות מלומר סתם ויקריב משיחיה.

להצדיק את הצדיק - ששה עלילות שקר על הה"ק מרוזין

ללמוד בתשעה באב

א) בכתבי רמ"מ (ליקוטים שבסוה"ס ע' ו' אות כח) ובמאמר מרדכי (סלאנים, סיפורים ע' רו אות יא) שהה"ק מרוזין ציוה לא' מאנ"ש בט"ב לאח"ה צ' שילמוד מס' משניות ויעשו סיום במוצאי ט"ב ויאכלו בשר, וע"ד האיסור ללמוד בט"ב אחר חצות זה אני לוקח על עצמי כדי שיאכלו יהודים בשר עכ"ד, ופשוט שזה הגירסא אינו נכון רק כמ"ש באור ישראל רוזין (בחיי המחבר אות ב), וכן בפסקי תשובה (סי' קצד הערה ב) שזה הלימוד היה אחר הצום במוצאי ט"ב, ומלבד זה לא שייך בכלל הביא ראיות מדיבורים של הה"ק מרוזין כמבואר בכתבי ר"י שוב (רכטט) שמדתו של הה"ק מרוזין היה רק לצדיקי אמת ולא לאנשים פשוטים, וכן היה רגיל הגה"ק התורת חיים מקאסוב לייעץ לאנשים פשוטים שלא שייכים לנסוע לרוזין (מאמר מרדכי ב, קפ אות כט).

ללבוש בגדי גוים

ב) בהיכל בעש"ט (גליון יב, קיא, ועי' גליונות יג, קפ כא, קפז) כתבו בשיטת הרה"ק מרוזין שח"ו היה מיקל ללבוש בגדי גוים, ויבא ויעיד עליו בן בתו הרה"ק ר' לוי יצחק מאוזיערנא (בס' כך יברך ישראל פ' וארא) שהאריך במוסר וברך מליצה שבעיניו ראה במדינת מאלדעווע שהיה ליהודים מנוחה ושלוה מהגוים, עד שפרצו בעניני לבושים ללבוש כגוים או התחילו הצרות והרדיפות מהגוים, ומזה נבין שזה היה שיטת הרה"ק מרוזין שהרה"ק הנ"ל נתגדל אצלו והיה בן בתו, (עי"ש בפ' נח שזקינו הרה"ק נתן מזמנו עבור חינוכו והאזין אליו איך שאומר שה"ש בשש"פ ואקדמות בשבועות ופעם האזין איך שאומר שמ"ע ונהנה ממה שדפק חזק בלבו בסלח לנו), ובמאמר מרדכי (סלאנים סיפורים, ע' קעט אות כה) כ' דהה"ק מרוזין החזיק בשיטת הצדיקים שרוסיא ינצח המלחמה אף שע"ז יהיו גזירות קשות על ישראל, מ"מ אם נאפאליאן ינצח יהיה סכנה למצב היהדות בהשכלה ומאדערנקייט.

ובתפארת ישראל (רוזין ע' יט) כ' שבעת שנתאספו גדולי הדור אודות הגזירה של שינוי המלבושים שלחו לקבל הסכמה מהה"ק מרוזין לאסור השינוי ענה הלא גם יעקב קיבל הברכות בבגדי עשוי ועזור ה' שיתקבלו הברכות, זה שקר שבודאי הסכים בכל לבו לאסור כמבואר בהרבה מקורות אך כלפי שמיא אמר לימוד זכות זה ולא היה לזה שייכות עם האיסור לשנות.

לבטל מצות פריה ורבייה

ג) בכתבי רמ"מ (ליקוטים סוה"ס ע' מט), ובמאמר מרדכי (סלאנים, סיפורים ע' קעג) כי לא רצה הרה"ק מרוזין לעסוק בפור"ר שמא לא יהיה לו בנים הגונים עד שהבטיחו הרה"ק מאפטא, צ"ע מגמ' (ברכות ה.) שעל כגון דא אמר ישעיה הנביא בשם הקב"ה בהדי כבשא דרחמנא למה לך, ובכנסת ישראל רוזין (ע' יח) מסופר המעשה בשינוי גדול ולא מוזכר שם כלל מענין חשש בנים שאינם מהוגנים, (ויש ליישב שהיה רק רוצה להמתין קצת לא לימנע לזמן ארוך), ומה"ט א"א להאמין המעשה שבבית ישראל רוזין (יח.) שאמר לאיש א' שביקש על בנים דמשנת ת"ר ואילך יצאו נשמות כאלו בעולם שיהיה נמאס להסתכל עליהם, ואינו כדאי לבקש עליהם, דהיאך אפשר שא"צ להשתדל בקיום פור"ר ע"י בקשות ותפלות משנת ת"ר ואילך, ואפילו אם נאמין לו בהכרח צ"ל דאמר להיפוך דאע"פ שהיה ראוי שלא לבקש עליהם מ"מ בהדי כבשא דרחמנא למה לך ואנו צריכים לעשות את מה שמצווה עלינו, וכעין מה שאמרו רז"ל דאחר החורבן היה ראוי שלא לקיים פור"ר אלא דא"א, וכיון שהשומע היה איש פשוט לא דייק למסור המעשה כראוי.

שנאה לאנשים חרדים יראי שמים (פרום)

ד) ובכנסת ישראל (רוזין סח.) שהה"ק מרוזין אמר שהוא חושב דענין פרומקייט הוא מעורב מגאווה וכעס ומרה שחורה, וכמובן זה היה הרוח ברוזין בדורות האחרונים וע"כ המציאו מעשיות של חוזק על יראי ה' ומדקדקים במצות, ואם המעשה אמת הרי מבואר שם שאמרו לגבי איש מיוחד ואולי ידע בו שאין תוכו כבדו, ובעבודת בנימין כ' שהג"ר בנימין ראבינאוויטץ היה מעורר ומוכיח מאד על מי שאמר כעין ליצנות על אנשים מדקדקים, ועפ"י רוב עושים כן השיינע אידן שלכם נוקפם על שהם אין מדקדקים ומרגישים כעין פחיתות בכבוד עצמם נגד האנשים היראים ע"כ מוכרחים להליץ מהם, ואין מרגישים שאדרכה בזה ניכר ביותר פחיתותם, כי אנשים חושבים אם אין אתה מדקדק לכה"פ לא ירע לבכך אם השני מדקדק.

עשירות ברוזין גוזמאות

ה) בניצוצי אורות (סקאליע ו' ניסן תשס"ח) בשם הרה"ק רמ"ש מבאיאן זצ"ל כ' דמה שמספרים אודות עשירות של רוזין הוא גוזמאות, ולא היה כן, ובכתבי ר"י שו"ב (רלג) בשם הרה"ק מ'סאדיגער דמה שאביו היה צריך להרחבה לא שייך אצלו אף שהוא בנו, וע"י בזה במאמר מרדכי (סלאנים, ב, בקע-קעה).

איחור זמן תפלה בשביל סיפורי מעשיות

ו) באמרי צדיקים (תרומה, ובנר ישראל שער עבודת ה', ובמבאר רבותינו תרכח) שהרה"ק מרוזין אמר שמותר להתאחר בזמן תפלה בשביל סיפורי צדיקים דמצינו לפעמים שהפסוק מקדים הללו עבדי ה' להללו את שם ה', ונתנו בזה מכשול כי היו צריכים לפרש שאין הכונה לעבור סוף זמן תפלה, רק שלא להתפלל כותיקין, או תיכף בהגיע זמן תפלת מנחה וערבית, אבל ודאי שיתפללו בתוך זמן תפלה, ובספר 'צדקת צדיקים' הבאתי ממקורות נאמנים שהה"ק מ'רוזין מאד הקפיד על המאחרים זמן תפלה.

הה"ק מרוזין מאס ברעביסטעווע

ז) ובכלל מה שהיה פארגלייבטיקייט ורעבעריי ברוזין היה נגד דעתו של הה"ק מרוזין, וכמ"ש בכתבי ר"י שוב (רלב) שפעם חזר הה"ק מאיזה סעודה לביתו ורצו האברכים לנגן על הדרך, אמר להם 'העצקעס אתם רוצים היצקען' תסעו למקום אחר אם אתם רוצים בסמרטוטים כאלו (שמאטעס) אצלינו הוא רק לעבוד את ה' בתורה ותפלה, הרי דלא אהב הרעבעסטיווע והרחיקו ומאס בו, וכן (שם רמד, נט) כשהחסידים אמרו לו שהוא נשמת משיח אמר להם היאך אפשר כן הלא אין בי נשמת דוד או רוח או נפש דודו, ומ"מ עדיין החזיקו כן, ובמאמר מרדכי (סלאנים סיפורים ע' קעט) כ' שהה"ק מרוזין שלח לבקש הסכמה מגדולי דורו שהוא יהיה משיח והה"ק מסטרעליסק לא רצה שמשיח יהיה אברך, (ולא מסתבר כלל ובודאי אינו כפשוטו).

ח) וע"י עוד לעיל (אצל המעשה מלידת בעש"ט) מכנסת ישראל עלילה על הה"ק מרוזין שהיה שונא תוכחה, ושם הצדקתי את הצדיק מעיקרא שלהד"ם, וע"י עוד בפ"ד הבאתי מקורות שברוזין לא נתפעלו ממופתים וסיפורי מעשיות.

לאחר זמן תפלה כדי שיוכלו לדבר דברים בטלים

טז) בהיכל בעש"ט (גליון כא ע' קפו) הובא מעשה בדויה שבכיהמ"ד א' הרבו לדבר דב"ט לפני התפלה ומחמת זה היו מאחרים זמן תפלה ותיקנו שלא ידברו ומשראו שנעשו נכרים זל"ז ביטלו הגזירה, וזה שקר גס, כי פשיטא דפשיטא דאהבת חבירים אינו שום תועלת רק אם זה מביא לשמירת התורה, לא אם מביא לעקירת התורה, ואפילו אם המעשה אמת בודאי יש בה חסרון הניכר,

דביטול התקנה היה רק על מה שתיקנו שלא ידברו כלל דברים בטלים בין כתלי ביהמ"ד אף אחר התפלה, (כמבואר בלשון התקנה), ואת זה חזרו וביטלו, אבל בודאי לא חזרו לקילקולם הראשון לדבר לפני התפלה ולאחר בשביל זה התפלה הס מלהזכיר, ומכאן ראייה עד היכן צריך ליהדר בסיפור מעשה שלא יהפכו הקערה על פיה.

שתייה לפני הבדלה

יז) בפאר לישרים (קאריץ אות קכב) שציוה לשותות לא' כוס משקה לפני הבדלה אחר מעריב, ויש שם חסרון הניכר שבודאי היה פיקו"נ.

פוסקין הלכות משמים

יט) באביר הרועים (קאלוב) שאמר לדיין שלו להכשיר עוף לפי שיש בו נשמה והדיין הכשירו 'בלי להביט' אפילו בהשאלה, וקלטיה הרה"ק מקאלוב עבור זה, ופשוט דאפילו אם המעשה אמת, בודאי הביט בה, אך צידד להכשיר עפ"י הלכה ורוב פוסקים, אף שאולי היה מקום לבעל נפש להחמיר וז"פ, כי המעשה כמו שהוא הוי כפירה גמורה במ"ש רז"ל תורה לא בשמים הוא, וכתב אחד ליישב שאולי לא היה טריפות מפורש כניקב הלב או יתרת וכיו"ב, שבזה ודאי לא שייך שיאמר הרה"ק להכשיר, אלא שהיה מחט בפנים והה"ק גילה שנכנס אחר השחיטה וכיו"ב, עכ"פ הוא אשר דיברתי שהמעשה כמו שהוא אסור להאמין וצריך לעשות אוקימתא וחסורי מיחסרא, או לומר שלא היה ולא נברא, ומה בכך הלא זה המעשה לא הגיע אלינו ממי שהוא מוסמך בדבר.

ברכה לבטלה

כ) בטעמי המנהגים (אות תקיט בהערה) כ' בשם ספר הואיל משה (סי' ט) שמרן הק' מצאנו בשנתו האחרונה כשהיה חולה אחז לביל פסח חתיכת מרור ובירך אשר קדשנו במצותיו וצונו ונשמרתם מאד לנפשותיכם, והמלקט טעה"מ כ' בהערה דכן שמע מאנשים נאמנים מפי איש א' יר"ש שהיה אצלו בפסח וראה כן בעיניו, ובקונט"א מביא שהפתחא זוטא הכחיש זאת, ששמע מכמה חסידים שהיו שם שאכל המרור במסינ"פ והקיא תיכף, והמו"ל שם רוצה ליישב גירסא הראשונה בדוחק שבדעתו היה מתחלה לעשות הברכה כראוי רק באמצע נתיישוב שא"א לו לאכול ע"כ סיים ונשמרתם, עיי"ש למטה בהערה שהאדמו"ר מקלויזנבורג ז"ל הכחיש זאת, וכן הגה"ק מבאבוב (שיר המעלות לשלמה ע' קט) מחה בתוקף על מעשה זו דהרי אסור לעשות כן דלא מצינו ברכה כזה והוא ברכה לבטלה, ועוד העיד שהוא היה שם באותו סדר ולהד"ס, (ועוד שם כעין מעשה זו שהכחיש מה שסיפרו שבירך ב"פ המוציא בכונה), וכמו"כ הרה"ח ר' רפאל משמשו הנאמן בספרו דרכי חיים מספר להיפוך שאכל כראוי המרור במסי"נ ולא הקיא, וכן בפתחא זוטא (פסח סי"ב אות א) מעיד שחקר ודרש אצל חסידי צאנו שכל הענין אינו אמת, וגם מש"ש שאכל חריין שלא נמלל ג"כ אינו אמת כי אכל שאלאטן.

מתיר אכילה ביוהכ"פ

כ) באור למאיר מהה"ק מבוקאווסק בן היודעי בינה (פ' יתרו במהדורא ראשונה) מסופר אודות הרה"ק מוויטעפסק שאמר פעם ביוהכ"פ שבאמת היו יכולין לילך ולאכול כי כבר נמחל עונותיהם, ושמעתי מהרה"צ ר' משה מקיוויאשד זצ"ל שחונתנו הרה"ק מ'קיוויאשד שהיה נכד האור למאיר לא היה מאמין במעשה זו שכמובן א"א להיות אמת (והיה לו ענין נפלא עם הרה"ק מ'סאטמאר בזה וכבר נדפס זכר צדיק לברכה סוף ח"א), ובמהדורא האחרונה הושמט פיסקא זו.

קבורת הה"ק מאפטא בטבריא

כא) בחמדה גנוזה (ב-ק"ח) כ' בשם איש ירושלים שכשנפטר הה"ק מ'אפטא דפקו בטבריא בחלון הקברן דבית החיים שהיה לו המפתח שילך לחפור קבר עבור הה"ק, ובזכר צדיק לברכה (מהה"ק מ'סאטמאר סוף ח"א) כ' שאין זה אלא חוכא ואטלולא, דהגע בעצמך אם המלאכים היו יכולים להביא באויר את הה"ק מאפטא ממרחק כה רב בשעה א' ולדלג על ימים ונהרות הרים וגבעות, היאך לא היו יכולים להניחו בבית החיים שבצפת משום גדר קטן שהיה סביבו, ולא יכלו לעשות קבר בעצמם, ואף אם נדחוק לתרץ זאת, הלא כל המעשה לא הובא לנו רק ע"י אותו הקברן, שהרי רק הוא ידע מזה, ומי אומר לנו שהוא נאמן ובעל סמכא אולי היה בעל דמיון, ואולי גם הקברן לא ידע מהמעשה רק לץ א' סיפר כן עליו והמעשה קיבל ידיים ורגלים, ובמאמר מרדכי (סלאנים, סיפורים ע' שמב) מובא מעשה זו ע"ש צדיק א' ושהקברן היה ר' ניסן זקינו של הגאון הצדיק ר' משה קליערס רב מטבריא, ושהגה"צ ר' מרכי חיים מסלאנים הקשה קושיא זו שאם המלאכים היו יכולים להביאו הרי היו גם יכולין לקברו, ויישב שכנראה אמת הוא מה שאומרים שמי שר' ניסן קברו עושה לו בזה טובה גדולה בעולם העליון, שאף שלא הכירו הגרמ"ח

לבעל מדריגה כזו, (אמנם גם זה דחוק דמי שהוא במדריגה כזה שמלאכים מעבירין אותו מחו"ל לא"י יהיה צריך לטובה מר' ניסן קברן, ואולי כל הענין היה רק לפרסם בין בנ"א שהצדיק הזה קבור שם ואין אתנו יודע עד מה), ובאמת מובא המעשה בצורה אחרת לגמרי בעשר אורות בשם ספרים, (ערך הה"ק מאפטא בפרק ממדריגותיו הנוראים אות יט) שהודיעו לאנשי העיר ע"י דפיקה בחלונות שיצאו ללות את הה"ק למנוחתו וזה מובן יותר, ובמעשה צדיקים (אייזדארפער) מובא כע"ז בשינויים, ועי"ש דהרה"ק מקאפישניץ מששמע זו מעשה מהזקנים היה מתפלל אצל קברו בטבריא כפי המקובל, וכן הה"ק ממונקאטש, אבל הרה"ק מ'סאטמאר לא היה עומד מעולם אצל אבן ההוא, ושכן נכדי הרה"ק מאפטא היו מחזיקים מקום קברו העיקרי בחו"ל ושם היו מתפללים, (וברב פעלים הוצ"ח נדפס מעשה זו עצמה כמו שהוא על הגאון ר' יוסף חיים מבאגדאד), אמנם בודאי יש ענין כזה כמובא בקב הישר ובהרבה ספרים שמעבירים צדיקים מחו"ל לא"י וכן להיפוך, מ"מ מעשה זו כמו שהיה אין לנו מספר נאמן על כך.

הרבי הוא למעלה מהתורה

טו) כתבי רמ"מ (ליקוטים שבסוה"ס ע' יב אות נח) כ' שזקן א' סיפר להיסוד העבודה מסלאנים שהרה"ק ר"ר אלימלך הגביה פעם הקערה עם המאכל, ואמר אם יש צד איסור במאכל אני מגביה אותו למעלה משורש התורה, ולא קיבל היסוה"ע סיפור זה, ואמר העכער פון תורה איז נישט דא, ולא עוד אלא שלא רצה לשמוע עוד סיפורים מזקן ההוא, (ומי יודע כמה מעשיות נשתרבו לכתבי רמ"מ ממה שסיפר זקן ההוא לפני שנשתלח), וכן מבואר באגרות סופרים במכתב הקדוש ר"ש סופר לחסידי סאדיגער שהתאוננו שהדברי חיים מעביר עליהם את הדין, נתן להם עצה שיכתבו אגרת להדברי חיים שהם מודים שהרבי אינו למעלה מהתורה ואז בודאי יפסיק המחלוקת מהם, וכמובן לא שמעו לעצתו כי באמת החזיקו שהרבי הוא למעלה מהתורה וזה היה סיבת המחלוקת של מרן הדברי חיים עליהם כי החזיק זאת לאפיקורסות, (ותוכל לשמוע אפילו שיינע אידן שאומרים מימרא אפיקורסית זו דהשולחן ערוך נעשה עבור גרים שאין להם מסורה, משא"כ מי שיש לו מסורה יודע מה לעשות כפי מה שקיבל, ואיסור גמור הוא לומר מימרא זו כי הוא הכחשה בא' מיי"ג עיקרי אמונה כי התורה לא תשתנה לעולם, והוא ליצנות מכל התורה כולה, וצריכין לגעור במי שאומרה יהיה מי שיהיה, אפילו אם יש לו זקן לבן וארוך ובגדיו מגיעים עד הקרקע), ולהחזורים מימרא זו צ"ב בכמה מקומות שלמדו רז"ל מיתור המקראות לרבות גרים, למה צריך ריבוי אדרבה הלא עיקר התורה נכתב לגרים, כי לנו יש מסורה.

וכ"כ בנהרי אש מהגה"ק ר"ש זעליכאווער כ' שצחק כששמע מסתפקים אם ידע הר"ר זושא ללמוד כי אמר שא"א להגיע אפילו למדריגה א' קטנה בלי תורה, כמו שא"א לעלות על מדריגה העשרים בלי שיתחיל ממדריגה הראשונה), וצ"ע מגמ' (פסחים מט:): לא מצא בת ת"ח ישא בת גדולי הדור, ופרש"י אנשי מעשה וצדיקים, וצ"ל דאף שאינו בגדר ת"ח שבגמ' מ"מ יודע ללמוד הרבה.

ולכן א"א להאמין למ"ש בבית ישראל (רוזין-קלפהולץ ע' סב) שהה"ק מרוזין אמר להגאון ר' מרדכי זאב בעל מפרשי הים פי' הפסוק בקהלת (ה,א) כי אלקים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים, דכיון שאתה על הארץ יודע ומאמין שאלקים בשמים לכן א"צ לדבר בדברי תורה, ורק אותן שאין יודעים שאלקים בשמים צריך לדבר דברי תורה, והגאון ר' מרדכי זאב נתפעל מאד ואמר ילוד אשה שיכול לומר תורה כזו אין על כל הארץ דוגמתו עכ"ד, וזהו ליצנות גסה מתוה"ק שנעשה רק למי שאינו מאמין, ורח"ל מהאי דעתא, וגם טפשות הוא לומר שהגאון נתפעל מתורה טפשית כזה שאינו מתאים אפילו לעמי הארץ.

בורר בשבת

טז) בתפארת אדם (טשימפא, ח"ב בהקדמת המחבר) ששמע ממגידי אמת דהה"ק ר' סענדער מ'קאמארנא היה על שבת בסיגעט ורב העיר (שהיה לפני הייטב לב) מחה על שבליל ש"ק זרק הה"ק זבוב מהמרק בלי רוטב שזה בורר והה"ק אמר שתיקן בזה נשמה ואינו בורר פסולת, והרב מסיגעט קללו שלא יבא לביתו בחיים וכן היה שנתסלק בדרך, והה"ק מקאמארנא קללו שא' מבניו ישתמד וכן היה שהיצר תקפו לבנו שישתמד ובא להה"ק הייטב לב והתיר לו לאבד עצמו לדעת ר"ל, ובבית קאמארנא (ע' 163) הוכיחו שזה המעשה אינו יכול להיות אמת, ממציאות הדברים לפי השנים, עי"ש, אך מה שכתבו שם שהמעשה היה עם צדיק אחר ג"כ לא מסתבר, ויותר נראה שלהד"ם, כי אין דעת אנושי סובל שיראי ה' יריבו ויקללו זה את זה באופן גס כבורסקי.

תורה אצל חסידים

מבטל מצות לימוד התורה

יז) במדרש פנחס להה"ק מקאריץ כ' הטעם שאין עוסקים בתורה בדור הזה כימים הראשונים כי עתה נתפשט בין העולם יראה גדולה, ובימים הראשונים לא היה יראה כ"כ, לפיכך היו עוסקים בתורה, והראיה שיש במקצת מקומות שלומדים שם ואין יראה שם, כ' ע"ז בנתיב מצותיך (שביל התורה שביל א אות יב) שבכת"י של ס' הנ"ל ליתא דברים הללו, ואיזה לץ הדפיס דברי הבל, נשבע אני בחי העולם שלא יצאו דברים כאלו מפי הקדוש ר' פנחס שהיה תמיד אפטרופוס לאורייתא וגו' וכ"כ בדברי תורה ע"ש.

יח) בכתבי ר"י שוב (ע' רלו, לא) כ' שהר"ר ברוך והרוזינער לא למדו, כי לא היו צריכים לכך, שלא שכתו התורה ממעי אמם, וזה שקר כי מצות לימוד התורה הוא אף כשזוכר כל התורה, ועוד דבודאי ראו אותם לומדים וגם למדו בהסתרה בהתמדה גדולה, כמבואר מכמה מקורות.

יט) בכתבי ר"י שוב (ע' קכד) שהקדושת לוי אמר שהוא מייסר החסידים כיון שאתם מתפללים למה אינכם לומדים ג"כ, ולא כהמתנגדים שאומרים אם אינכם לומדים למה תתפללו, וז"א כי בודאי מי שהיה בגדר חסיד למד במסיני"פ בכל רגע פנוי שהיה לו, כי ביטול תורה הוא מהעבירות היותר גדולות.

כ) במכתבים הנדפסים ע"ש הבעש"ט (מכתב יב) כותב להתולדות שקיבל מרבו שביום שכעס לא ילמוד באותו היום כלל, וצ"ב מהיכן היתר לבטל מתורה ולעבוד על והגית בו יומם ולילה, ואפילו אי ע"ז הולך תורתו לס"ט"א מבואר בספה"ק דזה אינו היתר לבטל בשביל זה מתורה, ויש ליישב דהכונה שיעסוק כל היום בתשובה, והעיקר חסר מן הספר.

חסידים למדו בהבנה

כא) בראשי שערים (מהגאון ר' אריה זאב גורביץ) על בבא מציעא בפתח השער מביא מעשה שפעם שאל חסיד א' את הגר"ח מבריסק היתכן שהמתנגדים מפלפלים ומקשים קושיות בלימודם ומתריצים תירוצים, אם התורה אומרת כך צריך להאמין שכך היא ולא להקשות קושיות, והשיב הגר"ח ראה שצריך להקשות ולתרוץ ממה שאחד מה"ג מדות הוא ב' כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם, ומעשה זו אין לה ידיים ורגלים, ראשית החסידים למדו היטב וגם הם היו מפלפלים ומקשים ומתריצים, ועדות חיה לזה הוא עשרות ספרי הפילפול והפשט בש"ס ובהלכה מגדולי החסידות החל מתלמידי הבעש"ט ור"ר בער והלאה, וחלק גדול מהם היו רבנים גדולים ותופסי ישיבות, גאונים מפורסמים, שנית היאך יפרש אותו החסיד המדומה מה שא' ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם הוא בפילפול התלמידים, ושלישית היאך נאמין שהגר"ח השיב בעם הארצות כזה שמ"ש ב"ג מדות בא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם הכונה על מה שאנו מיישבים קושיות הנופלות בשעת הלימוד שלנו.

עוד כתב שם שהחסידים טוענים על המפלפלים דאסור לעשות כן משום מצות לאו ליהנות ניתנו, ההיפוך מזה מבואר באגלי טל בשם חותנו הה"ק מקאצק, דאדרבה שמחת הלימוד והפילפול מצוה הוא, ואנו אומרים בכל יום ונשמח בדברי תורתך. עוד כתב הראשי שערים בהקדמתו לקידושין, שהגם שדרך הלימוד בישיבות היום הוא דרך חדש שמעולם לא למדו כן, מ"מ טוב לדורינו שלומדים הרבה לימודי חול חצי או שלישי היום ואין לבס פנוי לתורה ע"כ צריך לפתוח לבם בהבנה בתורה לא בלימוד מעורפל, ואמינא כד ניים ושכיב כתב זאת, כי מה שייך אפילו הו"א בעולם שילמדו בשום דור לימוד מעורפל, פשיטא שלימוד צריך להיות בהבנה עמוקה ובהירה, ליישב כל דבר על אפניו, ואין לזה שום שייכות למה שכתב שם להאריך בסברות וענינים צדדיים.

כיבוד אב

כב) בהיכל בעש"ט גליון יב, ע' קמז אות מ' דאבי התניא נדד למרחקים בראותו קדושת בנו שלא יצטרך להטריח בכיבוד אב, ואינו מובן דאדרבה בהיותו טורה במצוה דכיבוד אב יתקדש ביותר, ומאי שנא מצוה זו ממצות ציצית שג"כ אינו מחוייב רק כשי"ל בגד ד' כנפות ומ"מ עושין כל מיני טצדקי להביא עצמו לזה, ועוד קשה דהא היה יכול לגזור על בנו שלא יטריח עצמו יותר מדאי, ונ' דאף שאולי עצם העובדא אמת אבל לא הטעם שנתן לזה, ובגליון יד (ע' קעג), המערכת מההר"ם מרט"ב שמיום שעלה לגדולה לא נתראה בפני אביו מפני שאלת הגמ' בנו והוא רבו מי יקום לפני מי, ולא הועילו הרבה בישוב זה, כי א"כ אין הטעם משום שלא רצה להטריח את בנו בקדושתו, רק משום שאלה בהלכה.

המעשה סותר עם מ"ש הוא עצמו

כג) בס' דרכי משה החדש (תולדות מהר"ם שיק ע' י אות יט) דמהר"ם שיק אמר לבחור שהתפלל במנין הרה"ק ר"מ מ'נאדווארנא שכל ברכתיו היו לבטלה, והרי מבואר ההיפוך בתשו' מהר"ם שיק (צא) שאפילו מתפלל שמו"ע אחר הזמן אין ברכתיו לבטלה ומותר לענות עי"ש, ודוחק לומר שחזר בו אח"כ.

מלבין פני חבירו ברבים

כד) בכתבי שם מהרה"ק ר' שם קלינבערג נכד הרה"ק מהרי"א מקאמארנא כ' שבצעירותו למד הק' מקאמארנא ומקובל א' חרה לו ע"ז ושחק ממנו בביהמ"ד דתחת מוחין דקטנות המוזכר בספרי קבלה הוא אומר מוחין דקטניות, ובאו הדברים לאביו הרה"ק ר' סענדער מקאמארנא וחרה לו, ולפני החג כשקנה עגל לשחטו קרא את המקובל וכיבדו עם כסוי הדם וכשכבר רצה לעשות הברכה, אמר לו וכי עגל טעון כסוי הדם, ונתבייש אמר לו בני אין לו מוחין דקטניות רק אתה י"ל מוחין דקטניות ונתבייש, מבואר מזה דבשביל מעשה כזה הותר לביישו, כיון דשחק ברבים מהנער הקדוש, ולע"ע אינו זוכר מקור לזה בהלכה, דלכל היותר היה לו להוכיחו על מעשהו על פניו, וי"ל לפימ"ש בהיכל הברכה (נצבים עה"פ שורש פורה) דצדיקים שדברו או ביישו אחרים זהו בשביל שראו דינים עליו ורצו להמתיקו, וכמעשה שהיה מדבר על הר"מ מפרימישלאן ובא איש א' לבשרו שנפטר והקפיד עליו מאד וגם היה מיצר מאד על שדיבר עליו וכונה להחיותו ולא הועיל כלום עי"ש, וכן הר"ר ברוך מגארליץ החזיק את הרה"ק מבאבוב בחיות כל זמן שדיבר עליו וכשהפציר בו אחותו שלא ידבר עליו אז נסתלק הה"ק הנ"ל, וכן הה"ק משינאווא החזיק את אביו בחיים כמה שנים ע"י שחלק עליו בכמה עניני הלכה, וכן הר"ב ממעזבוז במה שדיבר על הקדושת לוי, וכן ידוע כמה ענינים וזה שופך אור על כל סיפורים כאלו, אבל טעות גדול לספר ולהדפיס מעשיות כאלו העושים רושם כאילו זה היה עסק של צדיקים לבייש ולדבר לשה"ר, כי סתם המון עם אינם בעלי השגה להבין שעשו בשביל המתקת הדינים וכיו"ב.

זילזול בתפלה

כה) בהליכות הסופר (דף ג) כ' דהחת"ס אמר פעם כשסיפר סיפורי צדיקים והגיע זמן מנחה, שיתפלל מנחה 'מהר' כדי שיוכל להמשיך בסיפורי צדיקים, וזהו שקר גס, רק אמר נתפלל מנחה ואח"כ נמשיך לספר, (וידידי הר"ר יודא שטראסער שליט"א נכד חת"ס הראה לי כמה ענינים שמעתיקי מנהגי החת"ס בזמנינו בהעתיקים מספר לספר שינוי הכונה לגמרי ולפעמים ממש להיפוך, כיון שרצו לכתוב בלשון סופרים והשמיטו או הוסיפו תיבות, וברוב בערותם לא הרגישו שבזה משנים כל הענין).

תפלה לאחר זמנה

כו) תפלה לאחר זמנה שנשתרכב אצל חסידים כהיתר גמור בו בזמן שכל גדולי החסידים צווחו שאין זה היתר לסתם בני אדם כי בהצדיקים היו חלושים וחולים והותר להם עפ"י ההלכה או שאר טעמים גבוהים שלא שייך אצל המון עם, כמו שהאריך בהקדמת מנחת אלימלך עה"ת, ועוד הרבה ספרים המלוקט בישראל והזמנים, ואעפ"כ העצלנים והבטלנים מסתמכים עליהם, וכן תפלת מנחה ביה"ש שמלבד שלכמה פוסקים אין להתפלל אז לכתחלה, עוד הוא בכלל הא דלייט אביי אמאן דמתפלל בדימדומי חמה.

זמן תפלה

כז) בקובץ גנת ורדים (יג ע' רע"א) מספר מעשה בשם א' ששמע ממרן מ'סאטמאר ז"ל דרשאיין לסמוך לכתחלה על שעות שוות, וידוע עד כמה הרה"ק היה מקפיד מאד על המספרים מעשיות כאלו שהם נגד ההלכה הפסוקה בשו"ע, ומה גם לבנות הלכות על שמועות פורחות שאין ידוע מי המספר (שהרי הרב מפאיע אומר שאינו יודע הטעם שלא העמידו זמן תפלה בלוח, ואולי משום שרצה להנהיג הזמן שבת שהיו מקילין בזה, ולא רצה להשוות חומר זמן שבת לענין תפלה), ועוד דהרי מבואר בשו"ע ופוסקים דראוי להקדים קריאת שמע בכל מה דאפשר ולכתחלה צריך לקיימה עפ"י תיקון רז"ל לקרותה עם הברכות בתוך זמנה, וגם מצד מצות תפלה הרי נכון להסמיכה סמוך למטתו בכל מה דאפשר כאבא בנימין, ועוד אם נבא לסמוך על מעשיות יותר נסמוך לחומרא על מה שהעיד הרה"ח סופר סת"ם ר' אהרן פאלאק ז"ל וגם אני שמעתי ממנו שכ"ק מרן ז"ל מ'סאטמאר כשנתן לו תפלין שלו לבדוק ביקש ממנו שיהיה אצלו התפלין לא מאוחר משעה שמונה בבוקר, וכששאלו הרה"ח הנ"ל שרבינו מתפלל הרבה יותר מאוחר, אמר לו אני מקפיד להתפלל בשעה שמונה וחצי וגם אבי הקדושת יו"ט היה מקפיד על זה, אך מתאחר אצלי מחמת אונס, ומ"מ צריך להיות התפלין מוכן על זמן תפלה, (ושמונה וחצי הוא לפי זמן תפלה בשעות זמניות, ואגב ידוע שרבינו

היה מייעץ לשואליו שלא יכניסו עצמם בדבר זה, לנקות עצמו לפני התפלה יותר מהדין המבואר בשו"ע, ואמר אני נכנסתי לזה ולא אוכל ליצא מזה, בשם הרה"ג ר' משה בער קויפמאן שליט"א).

בהמה שלא נתקרה

כח) בדברי ברוך גארליץ (פ"י אות ג) מספר שנתנו להרה"ק לאכול מבהמה ולא רצה לאכול ונודע אח"כ שלא נתקרה מגיד הנשה, וזה טעות דאין מנהגינו לאכול אחרים, (ואולי היה המעשה שלא ניקר חלק הקדימה שאנו אוכלין).

קריאה בתורה שלא בדקדוק אסור על פי הלכה

א - בשו"ע (או"ח קמב, א) קרא וטעה אפילו בדקדוק אות אחת מחזירין אותו, וכ' רמ"א דהיינו אם משתנה עי"ז הענין אבל לא אם טעה בנקוד או בטעמים, אבל גוערין בו, (ואפילו בנקוד דאינו חוזר הוא רק באופן שאין הענין משתנה עי"ז כמבואר במגן אברהם אבל אם קרא תחת יעשה בפתח, בצירי וקמץ חוזר), ובביאור הלכה בשם הגר"א ס"ל דאם חיסר או הוסיף אות צריך לחזור אפילו אם לא נשתנה הענין, ואם חיסר איזה תיבה פשוט לכו"ע דצריך לחזור אפילו לא נשתנה הענין בשביל זה, ובכל אופן הלכה פסוקה דאפילו במקום שלא נשתנה כלום ואפילו בנקוד בלבד גוערין בו, ומה שהיו צדיקים ששינו הנקוד באיזה תיבות אין בזה שום היתר לאנשים פשוטים לחקות אותם, כשם שאין היתר להתפלל אחר הזמן בשביל שהיו צדיקים שעשו כן, כי כ"ז הוא בכלל מ"ש בכל הספרים דאף שאסור להרהר אחריהם אבל גם אסור להתנהג כן.

ב - ובקובץ נחלת צבי (ג, קלה) כ' ר' יחיאל בויס שלפעמים היה הדברי חיים קורא בס"ת שלא כמו שכתוב והיה חתנו מזכירו והיה חוזר וקורא כתיקונו, אבל לפעמים אחז את חתנו והראה לו שכן כתוב בס"ת, ובקובץ נחל"צ (ה, קלז) העיר א' שאסור להאמין מעשיות נגד ההלכה, ובקובץ (ו, קסז) חוזר וכותב ר' יחיאל הנ"ל דיש בנ"א שמדמים בעצמם דמה שלא נקלט בקטנות מוחם מוכרח להדבר בדוי ולא ידעו כי דע מה למעלה ממך ויש דברים נעלים מבינת אנשים מגושמים, ואני אומר לא כדברי ולא כדברי זה, כי יתכן שאף שהדברי חיים אמר שכתוב כמו שהוא אמר, מ"מ אח"כ חזר ואמר כראוי, ועצם הדבר שמתרגז על המכחיש מעשיות הרי כבר ביארתי שאין שום חסרון בהכחשת מעשיות שהם נגד הלכה, ואדרבה יש בזה מעלה גדולה, וכן התנהגו כל גדולי עולם, או שיש לומר שיש איזה חסרון או הוספה בהמעשה שמשנה כל המכוון.

ג - ובמושיעין של ישראל (ח"ב ע' קצג) כ' שמרן מ'סאטמאר הכחיש מה שמורגל בפי חסידים הדברי חיים קרא פעם את המגילה ויהי בימי אמרפל תחת ויהי בימי אחשורוש, והה"ק מ'שינאווא הכריז שלא יצאו את המגילה, שזה בודאי א"א רק שקרא מקודם ויהי בימי אמרפל ושוב תיקן ואמר ויהי בימי אחשורוש, וכן סיפר שבפ' בראשית אצל ויאמר לו איכה שינה הנקודות באיזה אופנים, אבל שוב תיקן ככתוב.

ד - הה"ק מ'קאמארנא נהג לשנות המבטא של תיבת 'שמאל' בשיין ימנית כי בשמאלית הוא נראה כשמו של הס"מ, ובודאי אם צדיק עושה כן אסור להרהר אחריו, אבל לאחרים פשיטא שאסור לחקות מעשיו, כאשר קיבלנו מכל הצדיקים ומפורש בדרך פקודין וסור מרע, דהלא כל המטרה של התחברות לצדיקים הוא שיבא עי"ז לשמירת התורה והמצות ואם מביא את ההיפוך אסור לשמוע אליו, והעידו לפני נכדי זידיטשוב וקאמארנא, שמעולם לא עלה על דעתם ועל דעת אבותיהם לשנות המבטא בקריאת התורה בציבור (רק בלכה דודי ובאזמר בשבחין ובמזמורים שאינם חיוביים), לפי שקבלה בידם שכל הענינים המוזרים שעשה הרה"ק מ'קאמארנא היה לפי העולם שהיה דבוק בו בשעת עבודה הקדושה שלו, ולא שיין לאנשים אחרים, ובכלל אין ידוע בבירור שהרה"ק מ'קאמארנא אמר שמאל בשיין ימנית גם בקריאת התורה, רק בתרגום או אולי גם בשנים מקרא, (ובמנהגי קאמארנא סעי' קסז מובא רק בלכה דודי וכן במנהגי האור מלא כ' רק בתפלה) ומלבד זה הלא ידוע דמה שהיה אצלו ענין גדול לא נמנע הרה"ק מ'קאמארנא לכתוב באריכות ובהסבר גם מה שלא נהוג בעולם וכאן לא נמצא ממנו כתוב שום דבר לא ממנו ולא מבנו הרה"ק ר' אליעזר הלא דבר הוא, ופשוט שלא רצה שינהגו כן אף אם הוא היה נוהג כן גם בקריאת התורה (מה שלא נתברר).

ה - ובשער המצות לאריז"ל (משפטים) ובשער הכוננות (דרוש א בתפלת ערבית) הזהיר שלא להזכיר שם הס"מ במלואו, רק יאמר הרה"ק ס"מ משום האזהרה של ושם אלהים אחרים לא תזכירו, וכ' בקובץ עטרת תפארת (טאהש ע' שפג) דמחמת זה נהגו בטאהש לקראת תיבת שמאל בשיין ימנית, אך הכותב שם הקשה דהוי דבר שאינו מתכוין ומותר ומשני דהוי פסיק רישא, ודבריו מביא לידי גיחוך דא"כ אינו אלא מתעסק דפטור בכל התורה, ומ"ש מכח ושם אלהים אחרים תמוה, דא"כ לא יאמרו תיבת דגן כיון דע"ז של פלשתים היה דגון, ולא יאמרו תיבת נילוס ולא טלה כיון דהיה ע"ז של מצריים, ולא יאמרו תיבת שמש כיון שעובדי

החמה משתחווים לו, ולא ירח משום עובדי לבנה, ולא אש משום שיש עובדי אש (גם היום בכניע יש ע"ז כאלו) ולא מצינו בשום מקום אזהרה זו וכיו"ב, ופשוט שהאזהרה ושם אלהים אחרים לא תזכירו אינו אלא באמת מכוין לציין שם הע"ז, וגם רק אם הוא מורה בזה חשיבות לעשות מזה סימן וכיו"ב, דהא כל הש"ס מלא בשמות של ע"ז אפילו שלא לגנאי כמו הזוכה לפעור או למרקלוס.

ו - עוד כ' שם ראייה ממ"ש מהרי"ט (ב,אה"ע טז) דיבם ערל שפתים חולץ כיון שרגילין ויודעין שמבטא שלו הוא כך כשר כמו כינויי נדרים בלשון נכרים משובשת דהוי נדר אף שנאמר לבטא בשפתים כיון שידעין שזהו הלשון במקום זה, צ"ב דלא הביא כל דבריו שהרי מסיק דזהו רק לענין חליצה ונדר, אבל להוציא אחרים ודאי צריך לומר בלשון ברורה ומדוייק, אם לא שרובם ככולם של העיר מדברים כן.

ז - עוד הביא ראייה ממ"ש לענין נשיאת כפים (או"ח קכח, לג) דמי שאינו יודע לחתוך האותיות לא ישא את כפיו שאינו מחלק בין א' לע' וכן המחליף שין ימנית עם שמאלית, וכתב שם בטו"ז (ל) דאם כל בני עירו קורין כך מותר, וכן ברוסיא שרגילין הרבה שמחליפין שין ימנית לשמאלית מותר לישא כפיו שם, ולא די שאין לו ראייה מזה, רק אדרבה משם ראייה להיפוך דבענינינו הרי אין משנים בכל שין שמאלית לקרותו כשין ימנית, רק בתיבת שמאל, הרי מוכיח להדיא דהוא משנה התיבה לקרותו באופן שאין לו שום משמעות, ועוד דלא התיר טו"ז רק עם הרבה מאותה העיר משנים, וגם ע"ז חולקין הפמ"ג וש"ע הרב עפ"י הלבוש ושאר הפוסקים שכתב הטעם שלא ישא כפיו משום שמשנתה משמעות הלשון ובוזה אין היתר אפילו אם הרבה עושים כן, והטו"ז שהתיר הוא משום דלדעתו הטעם שלא ישנה הוא משום היסח דעת העם כיון דהדבר תמוה בעיניהם, ולכן אם יש הרבה עושים כן הוא מתיר, אבל לשאר הפוסקים אין היתר בזה, הרי לך דממקום שהביא ראייה להיתר משם ראייה לאיסור.

ח - ומה שהביא שם מגמ' (מגילה כה:): מענין קרי וכתוב דישגלה וישכבנה דכתב ב"י (סו"ס קמא) בשם הרשב"א דהוא הל"מ, ורצה לעשות מחלוקת דלר"ח שכתב דמשנין הכתיב משום שלא לקרות ברבים דבר של גנאי, ומזה רוצה הכותב הנ"ל לדייק דאינו הלכה למשה מסיני, הס מלהזכיר דיהיו רז"ל משנין רק מכת סברא לקרות שלא ככתוב, ופשיטא דהוא הל"מ ולא נחלק בזה אדם מעולם רק רבינו חננאל וכן המהרש"א נותנין טעם לזה ככל דבר שמצוה ליתן בו טעם, לכן פשוט אין לזה שום מקור בהלכה לאנשים פשוטים, והצדיקים שעשו כן מי בא בסוד ה' כי כל דיבור שלהם עושה רושם גודל ואין ספק שאין עושים שום דבר רק כפי שנוססה עליהם רוח ממרום, אבל סתם אנשים המוניים כמונו היום אין להם לזוז משולחן ערוך זיו כל שהוא, כאשר הארכת ב' קונטרס 'צדקת הצדיקים' מפי ספרים וסופרים.

טעם שאין תוקעין שופר בר"ה שחל בשבת מפני אכילת הטשאלענט

(ל) במרא דשמעתתא (קכא, מהגרמ"א בהערות ליקוטי שי רעו) דר' חיים שנעבאלג סיפר בשם ר' איציקל דהר"מ מפרימישלאן אמר הטעם שאין תוקעין שופר בר"ה שחל בשבת לפי שאוכלין אז טשולענט, ומלאך הממונה על הטשולענט הוא אותו מלאך הממונה על השופר, וכיון שכבר מעוררין המלאך ע"י הטשולענט א"צ עוד התעוררות של השופר, ופשוט דהמעשה אינו אמת, או שטמן בזה סוד שאין אנו מבינים, א) בגמ' מבואר הטעם שמא יעבירונו, ב) אם יהיה זמן שלא יכלו לאכול טשולענט כמו בלאגעז או סיביר או שנת רעבון יהיה חיוב לתקוע שופר בשבת, ג) במדינה שהמנהג לאכול טשולענט גם בר"ה יהיו פטורין משופר גם בר"ה דחול, וא"ת שהכונה על טשולענט דשבת דוקא הרי אוקימתא הוא וא"כ נוכל לעשות אוקימתא אחרת דהמעשה יש בה סוד ואינו כפשוטו כלל רק הוא צירוף של גימטריאות ורמזים ואינו אלא משל, במימרא דהרר"מ מפרימישלאן בטעם שאין תוקעין שופר בר"ה שחל בשבת, יש להעיר דבפרי ישע אהרן (קארלין, ע' רז) כ' דבר זה בשם הבית אהרן בצורה אחרת לגמרי, שאמר דמאכל שבת מסוגל להמתקת הדין ושאל לו א' למה צריך שופר להמתקת הדין יאכלו מאכל שבת, ענה לו בדרך צחות דאה"נ בר"ה שחל בשבת שא"א לתקוע מחמת תקנת חז"ל ממתיקין הדינים ע"י מאכלי שבת, ובודאי אמרה הר"מ מפרימישלאן בצורה זו, ואגב אורחא אציין שהרה"ג ר' יושע געלדצעהלער אמר לי שמרן ז"ל אמר לו שהרבה דברים שאומרים בשם הרר"מ מפרימישלאן מוגזמים, (וכבר מובא ברמז במושיעין של ישראל).

(לא) במרא דשמעתתא (מהגרמ"א פריינד אות קע) שהרה"ק ר' יהושע מקראלי אמר דמי שאינו רואה אליהו בליל הסדר ובליל יוהכ"פ לא עמדו רגליו על הר סיני, הנה מלבד שאין מקום למעשה זו בין פסקי הלכות שהספר נתיסד ע"ז, אין פירוש להדפיס מעשה כזו שודאי אינו כפשוטו, אלא שהרה"ק מחמת תמימותו וקדושתו סבור היה שזהו דבר פשוט שכל יהודי רואה אז את אליהו ולא היה יכול להבין אחרת.

לב) בהיכל בעש"ט (גליון יב ע' קמט), שהבעש"ט אמר לרב אשכנזי שאמר שהעולם נברא לפני ה' אלף שנה שהוא כופר בעיקר דהא מחדש בכ"י תמיד מע"ב, דברים הללו אינם עולים על הדעת, דפשיטא שכונת הרב היה שמתחלה נבראת לפני ה' אלף שנה ובודאי לא כפר במ"ש שמחדש בכ"י תמיד מע"ב, וכמו ששגור בפי כל העולם שהעולם נברא מלפני כך וכך שנים, וכמו שכותבין בשטרות ובכל דבר כמה ימים הוא לב"ע, והיעלה על הדעת שזהו כפירה חס להאמר.

פרק ג – הזיוף ששלטה במנהגים

ולא רק סיפורים א"א להאמין מכל מספר, רק גם ליקוטי מנהגים היוצאים חדשים לבקרים על סמך זכרון של אנשים מאותו חוג או עיר א"א לסמוך ע"ז, ואערוך לפניך ששה ראיות לזה, א) כבר התאונן החת"ס (תשו' יו"ד ש"א) על שאמרו משמו דברי שקר וז"ל ומצוה לפרסם ברבים ולגעור באנשים הרוצים לעשות מעשה משמיעה ומאומד ומדומה, ב) בחת"ס (ח"ו סד) כ' מוזהרין אנו מפי ספרים וסופרים שלא להאמין לעדותן של אנשים המעידים מפיהם של חכמים כי אינם מדקדקין בדבריהם ומהפכים דברי אלקים חיים, ג) בצ"צ (הקדמון סי' עה) כ' על ענין שהעידו בעלי בתים כי נוהגין היתר בעירם ביי"ש הנעשה מיי"נ שקר העידו וראויים ליענש, והביא ראיה מהרשב"א ויש"ש, דאין להאמין לבע"ב דעפ"י רוב השומע לא דק ומדמה מילתא למילתא אף דלא דומה, והביא גם מתשו' מהר"ם מינץ שכותב, מאד אני נזהר שלא לסמוך על סתם בעלי בתים כאשר באמת באתי על החקירה מכמה ענינים שרצו להגיד על המנהג והיו משקרים, ובצ"צ הביא ע"ז ראיה חותכת מגמ' (חולין ז) דדוקא ת"ח שאומר דבר הלכה אין מזניחין אותו, גם הביא הגמ' (ב"ב קל) דאין למדין הלכה לא מפי למוד ולא מפי מעשה עי"ש, ד) בצ"צ מליובאוויטש (פסקי דינים אה"ע דף ג) כ' לא' שאמר מילתא משמיה דהתניא, ידוע לנו שיוכלו לומר בשמו מה שאינו וגו' ולזאת אין לסמוך על השמועות, ולפי"ז הרבה ספרי ליקוט ומנהג הנפוצים בעולם הספרים דלא חתים עלה איש מוסמך ות"ח ראויין לגניזה.

ומלבד זה הרבה פעמים אמרו תלמידים דבר בשם רבם ותלו עצמם באילן גדול, ה) וכמו שהעיד הרא"ש (מו"ק פ"ג סי' ג) בשם ר"ת על תלמידי ר' יהודאי גאון דלפי שהיה סגי נהור כתבו בשמו את אשר לא ציוה ולא עלה על לבו, ו) במעשי איש כותב הגר"ח קניבסקי שהחזו"א אמר לו שלא יאמין לשום דבר הנאמר בשמו מה שלא כתב הוא בעצמו וכ"כ באו נדברו, ובהדור והתקופה מהגאון ר' אליקים שלעזינגער שהחזו"א אמר להם כן, ולאחר פטירת הגר"א הוציאו תלמידיו כרוז שלא יאמינו לשום שמועה שאומרים וכותבים בשמו של הגר"א רק מה שכתב בעצמו.

וכן אחר פטירת מרן מ'סאטמאר זי"ע נדברו ביניהם מו"ח הגה"צ ממאנטעווידיעא עם הגה"צ ר' נתן יוסף מייזעלס שהיה מן הראוי לעשות כרוז כזה גם על השמועות הנאמרות על מרן ז"ל שרובן הן מפי בעלי בתים עמי הארץ, שאין יודעים בין ימינם לשמאלם עינים להם ולא יראו, וסותרות זו את זו, כי כל מי שיש לו פה וקולמוס מחדש הלכות ע"ש רבינו על פי עדות בעלי בתים שאין להם שום מהלך להבין שורשי ההלכה, וידוע שמרן מ'סאטמאר היה כל ימיו מתריע על הסומכים על דברים הנאמרים מפי השמועה.

והרה"ג ר' משה שמואל שפירא כותב בהקדמת ספרו (קונטרס הביאורים יבמות) שהגרי"ז מבריסק שאל פעם את אביו על איזה מנהג מסויים של הגאון ר' אריה שפירא והשיב לו שאין לסמוך על ידיעותינו בזה להלכה, כי בשעתו לא שמנו לב בדיוק הראוי לזכור הדברים לאמיתתם, והסכים עמו הגרי"ז.

וכמה מנהגים נולדו ע"י איזה טעות שנשרש בקרב החסידים ומזה נשתלשל המנהג אצל כולם, וכי יש הו"א שזה היה בהסכמת הצדיקים ח"ו, ולדוגמא א) אכילת מרור פחות מכזית בראפשיץ, שיש עושים מזה כאילו איסור הוא ליקח כזית, ב) לא לומר המפיל בבעלז, ג) לא לדקדק בזמן תפלה, ד) לא לישן בסוכה, ה) לשהות מקוה בשבת בחמין יותר מצורך טבילה, ו) להסתפג במקום סחיטת שערות, ז) להקל באמירת תחנון נגד ההלכה, והבני יששכר (בדברים נחמדים חידושים נפלאים אות כג) כ' מה שנוהגין בקצת מקומות שלא לומר תחנון ביום ו' וביום א' יש לבטל המנהג ההוא עי"ש דהוא נגד ההלכה, אף שהוא היה תלמיד מהרצ"ה מוידויטשוב שהיה נוהג כן, מ"מ לשיטתיה אזיל מ"ש בהוספות מהרצ"א דאסור לחקות מנהגים כאלו, (וכן נהג הגה"צ ממאנטעווידיעא לומר תחנון אף שרבו הגה"ק מ'סאטמאר לא אמר), ובסידור קארלין כתבו מנהג שלא לומר תחנון בשחרית שלאחר קידוש לבנה, והרב שוחט-מאנסי נכד קארלין אמר לי מהיכן נשתרבו המנהג שא' מאדמור"י סטאלין רצה להעלות על נס גודל הענין של קידוש לבנה אמר דרך הפלגה שחידוש שלא כתבו שלא לומר תחנון בשחרית שלאחר קידוש, ומזה נעשה הנחה מקוימת אמר החסידים שאכן אין לומר אז תחנון, ככה נראין מנהגים שנתיסדו נגד ההלכה ותולין בוקי סרוקי באדם גדול, וכמו

שיש מימרא מגדול א' בגודל הענין לישן בע"ש דפלא שלא נאמר בעשרת הדברות האם נאמר בשביל זה דמהיום והלאה יכתבו כל הסופרים בעשרת הדברות שצריך לישון בע"ש (באמת נכלל בזכור את יום השבת), ויש שוטים שכדי להגדיל הפארטיי שלהם מרבים להמציא מנהגים משונים כדי להבליט בזה יחידותם של פארטיי שלהם שיהיה שונה ומיוחד בכל מה דאפשר משאר פארטייען.

ח) זמן תפלה של הקאמארנער שיש שהקילו בזה גם לענין ק"ש, והה"ק מקאמארנע לא הקיל לכתחילה רק לענין זמן תפלה דרבנן (ועי' אגרת הישר והטוב), אבל ודאי שנכון וראוי להתאמץ לדקדק כשיטת מג"א והפוסקים בזמן שויות, ובפרט אותן המתנהגים במילי דחסידותא כל שכן שיקפידו על ההלכה שאם אין עיקר אין תוספת, וראשית החסידות הוא הדיקדוק בהלכה, ומ"מ בשבת קודש הקילו בכמה מקומות לסמוך על שעות שויות לענין תפלה דרבנן דוקא, מחמת שהיה קשה להקדים לציבור גדול שהיה דרכם להיות ער בליל שבת בזמן מאוחר, והאריך בענין זה בישראל והזמנים וכמו"כ יחדתי ע"ז קונטרס שלם 'צדקת הצדיקים'.

וכמה מנהגים שלא הונהג רק מחמת איזה טעם ובאופנים מיוחדות, ונשתרבו המנהג בטעות גם היכא דלא שייך הטעם, וע"כ פשיטא דאסור להנהיג כן כל זמן שלא כתב הצדיק בפירוש שמצוה שינהגו כן לדורות ואציין איזה דברים לדוגמא:

המפיל

א - ברכת המפיל שהרבה חסידים אין אומרים מחמת שהרביים לא אמרו, ולמעשה היה טעמם לפי שלא הלכו לישון מעולם לפני חצות (שלדיעה א' אין לומר המפיל עפ"י קבלה אחר חצות) או לפני עלות השחר, וכעדות הרה"ג ר' משה גרינבערג ששאל את האדמו"ר מרחמיסטריווקא ע"ז וא"ל ששאל לחותנו הרה"ק מסקווירא וענה לו וכי מי הולך לישון לפני חצות, ולמעשה אין אומרים החסידים המפיל אפילו הולכים לישון לפני חצות, ואפילו אין נוהגים עפ"י קבלה בשאר ענינים, ועי' אמרי פנחס (סדר הלילה אות רכ) שלא לנטות בזה מפשטות השו"ע.

ובשלחן רבותינו מנהגי בעלזא כ' דנשתרש המנהג להקל משום שהלכו לישון אחר חצות, ואינו נכון מה שאומרים דבעלזא לא הקפידו על כך דבחמדה גנוזה (ב,ע) כ' בשם הה"ק מהר"ש מבעלזא שלכן סיבכו מן השמים שלא יקראוהו רבי רב רב כיון דחיסר מלומר המפיל מחמת האלף לילות שהיה ניעור ולמד הל' טריפות, (במקור אחר מובא שהיה לומד הל' ביהכנ"ס וזכה לגילוי אליהו, ועי' מש"כ בדרכי ברכות סוף מס' ברכות בזה), ובביתו נאווה קודש (ב,גד) כתב שמהר"א מבעלזא אמר שלא היה אלף לילות אלא כמה מאות לילות, אלא שהוסיף שמוהר"ש עצמו אמר כששאלוהו אם היה ער כמה מאות לילות 'ווען שלאף איך דען יא' היינו שכל שינתו הוא לעולם בבחי' ארעי, א"נ כערך שינת האריז"ל שאינו שינה כמו שאר בני אדם.

איזה מנהגי סקווער שאין להם מקור

ג) א] בסקווער מקובל שאם יש אנשים שלא אמרו ההפטורה בד' פרשיות צריך להוציא עוה"פ ס"ת ולקרוא מענין היום כדי לומר ההפטורה, ופעם היה הה"צ מגארליץ בסקווער ושמע מזה או ראה מתנהגים כן, צחק ואמר אני אספר לכם מהיכן נשתרבו המנהג, אני הייתי אז בחור בבעלזא שיצאו הרבה אנשים אצל קריה"ת, ואני בתוכם וכשחזרתי שאל אותי הה"ק מהרי"ד מבעלזא היכן הייתי אל הקריאה אמרתי בחוץ, שאל אם היו עוד הרבה אנשים בחוץ, אז אמר הרי גם ההפטורה לא שמעו, א"כ ישעו מנין לעצמם ליצא קריה"ת וההפטורה (שמעתי מר' יחיאל טויבער ששמע מהה"צ הנ"ל), והרי באמת בבעלזא אין יודעים ממנהג זה כלל, אמנם אולי נתחלף להם ממעשה אחר שפעם בשבת בראשית טעו וקראו הפטורת בראשית תחת הפטורת מחר חודש, ואז ציוה מהרי"ד לאחר הצהרים לעבור לביהכנ"ס אחר ולקרות עוה"פ הפרשה עם ההפטורה ואמר שרק בשבת בראשית מתיר כזה כיון שיש מנהג קדמונים לקרוא הפרשה כמה פעמים כמו אצלינו בשמח"ת, עי' מזה בביתו נאווה קודש (ב,שפא בביאור המקורות לזה), (עוד שמעתי מר' יחיאל טויבער שהחסיד ר' מאניע מסקווער היה רגיל לומר שהרה"ק ר' דוד מסקווער לא היה רגיל במופתים ושאל לו הרי מפורסם שפעם א' אמר בר"ה לבעל תוקע הקבוע שלא יתקע ואחר ר"ה נודע שהיה אבל או אונן ר"ל, הרי לך רוה"ק גלוי, ועל זה מילא ר' מאניע פיו צחוק ואמר הרי הייתי שם בער"ה כשהגיע טעלעגראם להה"ק שהבעל תוקע הוא אבל ולא רצה להודיעו שלא לערוב שמחת החג, ומ"מ אמר לו שלא יתקע, הרי לך היאך נוצרים מעשיות).

ב] עוד מקובל בסקווער שהאדמו"ר מתפלל מנחה ש"ק אחה"צ בעוד היום גדול, והחסידים אומרים טעמים שונים זה בכה וזה בכה, אבל האמת הוא דבבואו לאמעריקא היה דר בשנת תש"ח בבורו פארק, ור' גדליה שווארץ מחסידי קאסאן היה בעזרו לקרוא אנשים למנין, והיה קשה מאד לקבצם כי לא רצו להשתעבד לתפלותיו שהיו כדרכו בקודש שונה ממנינים הרגילים, ע"כ

הציע להרה"ק דאחר שכבר נתאספו ממילא אנשים לשלחנו בשבת צהרים, יתפללו מנחה תיכף אחר הסעודה ואז לא יהיה צריך לעבוד כ"כ קשה לאספם למנחה, ומתחלה לא הסכים הרה"ק כי לא רצה לשנות ממה שהיה רגיל מאבותיו, אבל כשראה שאין ברירה הסכים לכך, וכיון שהתרגל לזה נשאר כן, (כן שמע הרה"ק ר' אברהם ברוך רט"ב-קאסאני מאנסי מר' גדליה).

ג] עוד יש חושבים שמנהג קדום הוא בסקווער לילך בשב"ק בשטיוול, ומתיגעים בקישויים גדולים בימי הקיץ בזיעה, אבל האמת דהרה"ק הלך כן רק מחמת כבוד חמיו ואביו שא' הלך וא' לא הלך ולא ידע מה לעשות ע"כ עשה פשרה והלך בשטיוול.

ד] בחיי הלוי כ' דבסקווער טובלים במוצאי ט"ב בבין השמשות על סמך מעשה שדופת קדים, וקורא לזה טבילת מצוה וזהו שטות והבל והוא עצמו מעיד שלא הונהג עפ"י האדמו"ר והוא עצמו לא היה טובל ביה"ש, אך 'מסתמא' ידע מזה, ותמיה גדולה היאך בונה הלכות על מסתמא.

ה] בסווער אומרים ברכות וקרבות לפני הנחת תפלין, ומבואר בלקט אמרי קודש בעלז ליקוטים שהרה"ק הקפיד על זה, וכן בפרי קודש היולדים מהעט"צ שצריך להניח תפלין דוקא לפני ברה"ש וקרבות, ומה שהרה"ק נהג כן היה לפי שהיה חולי מעיים, ולא שייך לקבוע המנהג כן לכולם.

ו] וידוע שחסידי סטרעליסק היה להן מנהג לעשות נקב בטלית במקום תפלין של ראש שיבלוט לחוץ ונשתרבו המנהג מחמת שהרה"ק מסטרעליסק היה עני ולא היה לו מעות לקנות טלית חדש ומרוב יושן נעשה שם נקב והיה בולט הש"ר לחוץ, וזקני הגה"צ מווייצען היה אומר שמה שנשתרבו בכאבוב להשים הטלית על האוזן היה משום שהקדושת ציון לא היה שומע היטב ורצה לשמוע חזרת הש"ץ ע"כ שם הטלית על אזנו, עוד סיפר הרב מווייצען שפעם א' עמד לראות היאך מרן הק' מסאטמאר הניח תפלין והיה דרכו לפעמים לזרוק הרצועה הלאה בשעת הנחה או חליצה, ואחר התפלה א"ל הרה"ק אני מתיירא שעוד תאמר שזה מנהג צאנו, תדע שאינו ענין כלל למנהג רק היות שאני מתעמק לפעמים במחשבה ומתוך היסח הדעת אני זורק הרצועה.

ז] הרה"ק מצאנו היה אוכל בשבת דגים חמוצים ואח"כ מתוקים, והרה"ק משינאווא בשבת ראשונה אחר פטירתו שינה ואכל מקודם המתוקים, וסברו שהוא א' מהדברים שהיה נראה לעיני אדם כאילו חולק על אביו, עד שהסביר שמה שאביו היה אוכל מקודם החמוצים לפי שבמקומת שהיה בצעירותו לא היה שכיח דגים בשכל שבוע והוצרכו להחמיצו לקיום וכיון שזה היה תדיר היה אוכלו מקודם וכשהיה גם מתוקים אכל אחריו זה, משא"כ אצלינו ששכיח תמיד דגים למה לא נאכל מקודם המתוקים.

ח] בהרבה מקומות מזמרים דרור יקרא יחד עם שבת היום, וזה נובע ממה שהרה"ק מצאנו הי"ל פעם תרעומות על מזמר הקבוע שהיה מזמר שבת היום לפי שלא ציית לדין תורה ע"כ אמר להמזמר דרור יקרא שחושב שדרור יקרא ושבת היום הולך ביחד, (ובאמת הם משני מחברים שונים, רק כנראה לא רצה לבייש בפרהסיא את המזמר הקבוע וע"כ אמר תי' זו), וע"ז אמרו משנה ראשונה לא זזה ממקומה.

ט] בסאטמאר היה ידוע שמרן ז"ל אינו אוכל דגים בפסח, עד לאחר כמה שנים ששאל אותו מו"ח ז"ל ע"ז ענה שאין זה מצידו רק שהרבנית מורגלת כך מבית אביה, ובאמת בשנים קדמוניות בזיווג ראשון שלו היה אוכל דגים כיון שהרבנית הראשונה היתה רגילה מבית אביה בדגים לפסח.

י] הרה"ק ר' יצחק מ'סטיטשין סיפר שמעולם לא התענה ביוהכ"פ כשהיה בחור (מובא בס' החכמה מאין), וחסיד א' שמע ואמר לבניו הבחורים וכן לאחרים שהרבי אמר שבחור א"צ להתענות ביוהכ"פ, וכשנודע הדבר להאדמו"ר הנ"ל צחק וכעס הלא היה רק בדרך הלצה כי מעולם לא הייתי בחור ביוהכ"פ כי נשא או התארס כשנעשה בר מצוה.

פ"ד – אצל חסידים לא החשיבו סיפורי מעשיות ומופתים

בקאצק לא גרסו מעשיות

א) בהיכל בעש"ט (גליון כא ע' קעז) מביא מהאב"ד סאקלוב שבקאצק לא היו משימין לב לדברי בטלה של 'מעשה ביכלעך וקורות הדורות ובפרט לדעת יחוס וגו', והכותב שם מחדש שלסיפורי צדיקים כן התייחסו וליחוס לא התייחסו, וסותר עצמו מיניה וביה, דהרי הרב דסקלוב פורט ב' דברים, מעשה ביכלעך וקורות הדורות, והכותב משמיט מעשה ביכלעך וגורס רק יחוס, ומה שכ' שם העיד הרה"ק מקאצק שנעשה חסיד מזקן א' שסיפר מעשיות, בודאי לא היו אלה סתם מעשיות פטומי מילי בעלמא שאין בהם תועלת ותכלית הנרצה, רק מה שאפשר ללמוד ממנו ענינים לעבודת ה', ועד"ז מה שכ' שהשפ"א שכר מלמד לבניו וא"ל שיספר להם קאצקער מעשיות, הרי שהדגיש רק קאצקער מעשיות היינו מעשיות שגרסו בקאצק כי סתם מעשיות לא גרסו

שם, זה כתבתי ליישב בדוחק מ"ש בעמוד האמת, אבל לאמיתו של דבר יש להעדיף דברי האב"ד סוקלוב שהיה מקבל קרוב ביותר ואיש אמת ודבריו הם מקוריים ביותר, על דברי הס' עמוד האמת שהם דברים מלוקטים מפי השמועה, והרבה ידים שלטו בו, וכ"כ גם בס' כך יברך ישראל (האזינו) שהמגיד ממזריטש לא היה משים לב למכתב יחוס שהביאו לו כי אמר שמהבנים יוכלו לראות מה היא יחוסם.

בליובאוויטש לא גרסו מעשיות

ב) בחב"ד לא היו גורסים מעשיות והיה בושה לספר אותם, כמ"ש הגה"ק מהרי"צ זצ"ל בהתמים (כסלו תרצ"ו ע' סד אות יט) דהחסידים הישנים היו גוערים בהצערם שתאבו לשמוע סיפור ומופת כי בעיניהם היה כעין פגימה בכבוד החסידות, קטנות ושפלות, ואין משים לב לזה, ובאות כא שם כותב ואפילו המעשיות העיקרים חסידי חב"ד מספרים אותם בלחישת עכ"ד, וכ"ה בליקוטי דיבורים (מהרי"צ) שאביו המהרש"ב מאד לא אהב כשהיו מספרים מעשיות שאינם מדויקים ובפרט מעשה פליאה, כי אמר שהתורה ניתנה בזמן ובמקום עיי"ש, ובאגרות קודש מהרי"צ (ח"ד ע' סה) בשם מהרש"ב שלספר מעשה צ"ל לו שכל, ויותר מזה צריך שכל היאך לשמוע מעשה, ושם (ח"ג אגרת תשפ"ג) כ' שאביו המהרש"ב ראה שרשם מעשיות ששמע מאחרים, וא"ל שיוצא מכלל הגזמה לכלל הכזבה, ויעץ לו שימנע ידו מלרשום מעשיות רק מה ששומע מפיו, וסיפורי חב"ד נועדו בעיקר אודות מעלות בחסידות ועבודה שראו אצל הצדיקים.

ג) הבעש"ט אחר פטירתו נתגלה לתלמידיו בתרעומות למה מדברים מופתים שלו, ותחת זה היה להם לדבר מיר"ש ועבודת ה' שלו, ועי' בפרקי דרבי אליעזר (פמ"ח) שכשנתגלה משה לישראל במצרים ובישרם הגאולה, באו הזקנים לסרח בת אשר וסיפרו לה מהמופתים שעשה, אמרה להם אפילו עושה לכם כמה מופתים אין בו שום ממש, עד שאמרו לה שאמר הסימן פקד פקדתי אמרה להם זהו הגואל שכך היה מקובל בידה שמי שיבא לבשר בלשון פקד פקדתי הוא יהיה הגואל.

ד) באמרי קדוש כ' שהרה"ק ר' אורי מסטרעליסק אמר עה"פ ויאמינו בה' ובמשה עבדו שהאותות והמופתים שבמצרים לא הביאום לאמונה, כי ידעו שאין במופת שום ראייה, ורק הפחותי עם האמינו במופתים, אבל בקריעת י"ס ראו השכינה עין בעין ואז האמינו וזהו ויראו העם את ה' ואת כבודו הכירו ואז האמינו בה' ובמשה עבדו, ועי"ש דאפילו לספר חסידות עם חסידים בינם לבינם אינו תועלת רק ללמוד ולהתפלל, ואצל הרה"ק ר"ש מקארלין היו מופתים רבים עד שהיו קורין לו בעש"ט קטן אבל הוא (הרה"ק ר' אורי) לא רצה לקבל ממנו רק עבודת ה', והיינו שהמופתים לא היו עשויים רק לפחותי עם שהיו צריכין חיזוק באמונה.

ה) הגה"צ מקאשוי זצ"ל (בהקדמת טל השמים) כותב שביקש פעם מהגאון ד'ראדמישלא שיספר איזה מופת שראה בצאנו א"ל בצאנו היו מתגלגלין מופתים תחת השלחן ושום א' לא עלה על דעתו להגביהן, רק כשבא איזה דייטשל להרה"ק והיה צריך חיזוק נתן לו מופת א', וכ"כ בשארית יעקב עה"ת (פאנעט ע' נ) דמופתים שצדיקים עושים הוא בשביל החלשים באמונה, וכל המופתים רק בכח התורה.

ו) וכן אמר הרה"ק ר"ר ברוך ממעזבוז זי"ע (משרתיו אש לוחט א-צט) כי על אליהו הנביא נאמר איש סחו אחריו ה' הוא האלקים, כי זה היה התוצאה מהמופתים שעשה והשיג בזה את המטרה, משא"כ עכשיו שמספרים את האותות והמופתים שעשו הצדיקים, כדי להגדיל כבוד רבו אבל שוכחים מהעיקר להכריז ה' הוא האלקים, כי המופתים שהיו אמצעי למטרה נעשו מטרה והקב"ה הוא האמצעי שמסייע להרבי שיוכל לעשות המופתים ולכוין ברוה"ק, כדי למלא רצון החסידים.

ז) ואף בליקוטי מוהר"ן מברעסלעוו (אות רמח) שכ' דסיפורים מעבודת הצדיק את השי"ת מעורר הרשימו דקדושה שנשאר מעבודתו, ומעוררת את האדם להשי"ת, ובאות (קפו) משבח מדינת קיר"ה שמספרין מהצדיקים עי"ש ענין עמוק בזה, מ"מ באות (רל"ד) התנה תנאי קודם למעשה דא"ל לספר מעשיות מצדיקים רק מי שיכול לדמות עצמו להשי"ת בזה שיכול להבדיל בין אור לחושך שיהיה עכ"פ מאמין בהבדל זה אמונה חושית כאילו רואה זאת בעיניו, (ובליקוטי עצות ערך צדיק אות פט, כ' להבדיל בין מעשיות של צדיקים למעשיות של רשעים ושקרנים), וגם צריך לידע איך לספר ומה לספר עי"ש דברים נוראים, ועי' חיי מוהר"ן (תעט).

ח) בנועם אלימלך (פ' בא עה"פ דברו) כ' שלא לגזם במדתו של צדיק כי מזה לא יבא לו הכנעה.

ברווזין לא נתפעלו מופתים

ט) וכן ברוזין לא היה ענין למופתים לסתם צדיק, כמבואר בעירין קדישין (שמות) שלא יבקשו מופת רק מצדיק גדול מאד שיוכל להמשיך שלא יתקלקל ממקום אחר, דכשהצדיק אינו יודע שורש נשמתו של האיש, יוכל להיות דכשמבקש עליו מבקש נגד רצון השי"ת, וכ"כ במגדיל ישועות (רוזין, סיפור לג) שאמר עה"פ תמים תהיה עם ה' אלקיך שלא יעשו מופת שלא כדרך הבריאה דזה לא מקרי תמים ואז אינו עם ה' אלקיך, כי הקב"ה אמר אני ה' לא שנית, ובוזה שעושה שינוי הוא נפרד מהקב"ה, רק הצדיק מתפלל ומתחנן לפני הקב"ה עי"ש מקור לזה בס' חסידים ובוזה"ק, ובכנסת ישראל (רוזין ע' סא) כ' שיש רמאים המכנים עצמם לצדיקים ופועלים מופתים כדרך הצדיקים הגדולים וכ"ז כדי שלא יבטל הבחירה וכמו שנפקדו הרבה עקרות עם שרה מה"ט, ולפי"ז אין גדלות לספר מופתים.

ובאמת סיפורי מופתים מוגזמים אינו נחלת החסידים בלבד כי גם בליטא היה להם ענין בסיפורי המעשיות, עי' בעליות אליהו במעלות הסולם מ"ש גדולות ומופתים מהגר"א, וכהיום נתרבה ענין זה גם אצלם באופן מוגזם, וכהיום רבו ספרי מופתים של ליטאים שגם בהם רבו השקרים והזיופים לא פחות ממה ששלט אצל החסידים.

שבחי בעל שם טוב

ואודות ספר שבחי בעש"ט בשומר אמונים (מבוא השער) כ' על שה"ג החדש שלא טוב עשה כמה שכתב עליו דברי גנאי, כי היה צדיק תמים, וחוננו היה סופר אצל הבעש"ט, ועל פי רוב כותב רק דברים ששמע מצדיקים, אך מחמת תמימות כ' אפילו דברים פשוטים, ובכוכבי אור (ברעסלעוו אנשי מוהר"ן ראשית דבר הערה יט) כ' דהרה"ק ר' נחמן אמר שהכל אמת מלבד קצת דקצת שלא נכתבו היטב, אך באור פני יצחק (ע' ס בהערות אות מב) בשם החי' הרי"ם כ' שאינן אמת אבל היו יכולין להיות אמת, וכ"כ בהללו עבדי ה' (ע' תנד) בשם מרן מ'סאטמאר זי"ע, וכ"כ בצדקת הצדיקים בשם הרה"ק מהרצ"ה מזידיטשוב ואחיו ר"מ מסאמבור זי"ע.

י) ואף דמצינו בדרו"ל בגמ' ובמדרשים מלאים מסיפורי מעשיות וגם מופתים של תנאים ואמוראים, גם בתוה"ק ובתנ"ך מובא סיפורים ושינוי הטבע ומופתים שעשו משרע"ה והנביאים והכל מפי ה', והיאך אפשר לומר שאין בזה ענין, וצ"ל שתמיד נעשו המופתים רק כשהיו צריכין לחיזוק הנבואה וכמ"ש בפ' ראה הסימן להכיר אם אינו נביא שקר, או כשהיה התרופפות בעניני אמונה כמ"ש אצל אליהו עם נביאי הבעל, ולפי"ז כהיום שיש התרופפות באמונה תועלת גדול יש בסיפורים, אבל אם יספרו דברים שאינם ברורים או מה שהם נגד הלכה או עבודת ה', אדרבה זה יביא ללעג ולקלס או להקל בהלכה, ויביא הפסד תחת תועלת ע"כ צריך להשגיח שלא לספר פטומי דברים בעלמא, וגם לא לעשות מזה עסק ועיקר, ואם תביט בעין פקחא שאנשים השוטים ששכלם נמדד באצבעות קטנות המה עושים עסק גדול מסיפורי מעשיות.

ואף במקומות שלא היו רגילין בסיפורים הוא רק לאנשים בעלי עבודה שלא היה נצרך להם וע"כ העדיפו שלא לבטל בזה הזמן המיועד ללימוד עיקרי התורה, ובפרט כשראו שהתחילו לעשות מזה עיקר וגם ללמוד מזה הלכות והליכות ע"כ מיעטו בזה, אבל לא שח"ו עצם הענין אינו דבר קדוש עכ"פ לאנשים חלשים באמונה.

ובענין מופתים כ' הגה"ק ר' הלל קאלאמייער שאין זה ראייה כלל שהוא צדיק כי אמונת איש ההמוני בו שהוא צדיק ולפי טעותו יש לו אמונת צדיקים זה גורם שיוכל המופת לבוא, ובחיי מוהר"ן (תנה) כתב דלפעמים הולך אדם אצל רבי שקרן המבטיח לו ברכה, ואח"כ בא הישועה והאדם הסכל תולה זאת בהשקרן, ובאמת בא הישועה ע"י צדיקים אמיתיים המתפללים בעד עם ישראל הצריכים ישועות ורפואות, עי"ש משל נמרץ ע"ז.

פ"ד - עונש על ידי צדיקים

חלק גדול מסיפורי מעשיות עוסקים בצדיקים שהענישו את החולקים עליהם וכיו"ב, ובירושלמי (ברכות פ"ב ה"ח) בענין רב כהנא ורב זעירא מבואר דאף שהקב"ה מקפיד על כבוד הצדיקים ומעניש את המצערם אבל הצדיק עצמו אינו רוצה בכך ובורח מזה, ובליקוטים יקרים (בסו"ס כתבי רמ"מ ע' ב) בשם החוזה מלובלין שאפילו צדיק כשמקלל נתלבש בו ניצוץ של בלעם הרשע, (ופלא ששם כתב שאמר כן על הה"ק מאליק שקלל ומיד אח"ז כתב שהה"ק מלובלין קלל את היהודי, והיאך יכלכל סתירות כאלו), ומסופר שפעם אמר הה"ק ר' איציקל מפשעווארסק לבנש"ק א' שסיפר לו היאך הרבה אנשים הלכו לעולמם ע"י זקיננו, עד שחצי בית הקברות היה מלא מאנשים כאלו, ענה ואמר לו לא ידעתי שזקינך היה רצחן גדול כזה (מאסן מערדער), ועי' בהלכות קטנות שההורג ע"י שם נקרא רוצח, ואף דגם בגמ' מצינו כזה, היינו לפי שהקב"ה תובע כבוד הצדיק גם כשהצדיק

מוחל על עלבוננו, אמנם די לנו במה שהוא בודאי אמת מדרז"ל אבל לא נוסף לספר מעשיות כאלו שעושה רושם כאילו היו רז"ל אכזריים ורוצחים ומקבלי לשה"ר ובעלי מחלוקת ומריבה ולתלות כ"ז בדרך בע"ש רח"ל הס מלהזכיר ישתקעו הדברים ולא יאמרו, ובשואל ומשיב (א,קעד) דאם א' נענש בשביל צדיק אף אם הוא רשע הצדיק צריך תשובה וכפרה ע"ז, גם באגרות שומרי אמונים מגנה מאד מושג זה שצדיק מעניש מתנגדיו, ועי' בגמ' (סנהדרין קז:): דלכך חלה אלישע ע"י שגירה הדובים בתינוקות.

א) מבואר בגמ' תענית (ט:): שהזהירו מן השמים לרב פפא שהיה לו חלישות הדעת מתלמידיו שיכולים להענש עי"ז, וע"כ למחר שלחם ממנו כדי שלא יבאו לידי עונש, הרי מזה כמה צריך להשגיח שלא יענשו אחרים בסבתו, כי אז הוא מאותן שאין מכניסים אותן במחיצתו של הקב"ה (שבת קמט:), והיוצא לנו מזה הוא, שאין לספר מופתים מצדיקים שמענישין למי שאינו סר למשמעתם ומקללין אותו שע"ז כ' בשארית ישראל (לר"ה בדפוס"ח ע' פה) שאלו הצדיקים הם בבחי' ישות ועליהם נאמר אותות ומופתים באדמת בני חם, וגם דורש עליהם הפסוק היו צריה לראש, כל המיצר לישראל נעשה ראש, (ופלא שמ"מ הי"ל הכח להפעיל מופתים), ומה דבחז"ל ג"כ מובא מעשיות שהענישו (עי' גמ' שבת יא. תחת חבר ולא תחת ת"ח וברש"י שם, ועי' מעילה יז: וצ"ע), צ"ל שהיה צורך השעה בהכרח להעמיד הדת על תילה, או שהי"ל ענינים נשגבים בלי שום נגיעה עצמית, ומ"מ מה שלא מובא בגמ' אולי אין לספר מעשיות כאלו מצדיקים שבדורות האחרונים מפני שהמון עם מבינים כאילו קנאו עבור עצמם, ועי' בליקו"מ (תנינא אות 10) מסביר למה ענוש לצדיק לא טוב, ובמפיהם ומפי כתבם (ע' קצ) כ' שהגה"ק ר' אליעזר מ'דזיקוב פי' הפסוק הלמתים תעשה פלא, וכי עושים פלא להמית, אם רפאים יקומו יודוך סלה, ההודאה והשבח אינו אלא אם מקים רפאים מחולים.

ב) בחלק לעוה"ב (אבות פ"ו מ"א אות ב, מהגה"ק ר' שאול בראך אב"ד קאשו) מספר שעשיר א' העיז וסירב נגד הגה"ק מהר"ש מבאבוב מלהניח לבנות מקוה נענש וירד מנכסיו והיה צריך לברוח למדינה אחרת, והגר"ש בראך הקשה לו ממעשה שהיה שכששמע החת"ס שאנשים שציערו את השערי תורה נענשו, אמר החת"ס זה אינו חידוש דהא כתיב רצון יראיו יעשה, אבל למה יהיה כן רצון יראיו, והשיב הגה"ק מבאבוב למה מביא ראייה מהחת"ס הלא מקרא מלא דיבר הכתוב גם ענוש לצדיק לא טוב, רק האמת הוא דאין הצדיק מעניש רק שהצדיק משפיע שפע וחיות לכל העולם, ולזה שהוא רשע אינו משפיע, וממילא נפסק החיות ממנו, וזהו גם ענוש לצדיק היינו אם הצדיק צריך להעניש, אינו מעניש בפועל, רק לא טוב כלומר שאינו מטיב עמו וממילא יענש ברוע מעשיו, (ועי' שאול בחיר ה' בענין זה מה שאמר לו הגה"ק מבאבוב, אמנם צ"ע מגמ' שבת קמט: דמפרש מ"ש בפסוק לא טוב פירושו רע, ובשביל זה אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה, וצ"ל דהגמ' מיירי במי שרוצה להעניש, אבל במי שאינו מעניש יתפרש הפסוק באופן הנ"ל).

ג) כ' בחוט המשולש (ע' קכח) שהחת"ס הקפיד על הגבאי שלא הניח לעשות כילה מיוחדת על מקומו של חת"ס של עשבים כנהוג, ולא השלים הגבאי שנתו, ובצנא מלא ספרא (ע' קפד) מובא הערה מהגאון ר' אברהם פאללאק מבאניהאד, וז"ל לא כך היה מעשה וח"ו לא גרם משה רבינו הסתלקות נפש מישראל אלא שבאותו יו"ט ממש נשרף דירתו של הגבאי, ואמר רבינו הוא לקח ממני את ביתי ע"כ גם השי"ת לקח ממנו את ביתו א"כ שפך חמתו על עצים ואבנים עכ"ד, הרי מזה מעשה אחרת לגמרי שלא מחמת הקפדתו הקדומה חל הקללה, רק שאחר המעשה אמר כן החת"ס שהרגיש ברוח קדשו שזה היה הסיבה לשריפת ביתו, וכמו כן י"ל לענין המעשה בס' ר' יעקב (קמניצקי ע' 260) שהמלבי"ם היה פעם בפרשבורג ובטעות ישב על כסא החת"ס וכשראהו החת"ס א"ל יונגערמאן בלייבט זיצן ומאז והלאה לא היה יכול לחדש חידושים ונשאר על עמדו בתורה ולכן לא השלים את ס' ארצות החיים, וכמובן שמעשה זה בדוי (ור' יעקב ז"ל שמעו מאחרים כי לא היה שם ובתמימותו האמין לזה), ואין שום מקור אחר לזה המעשה ונכדי החת"ס מכחישים זאת.

ד) כ' במגדל דוד להגה"ק מלעלעו ששאל את היהודי הק' למה נענשין אותן שהוא מקפיד עליהם, וענהו שמצינו כזה בגמ', וענה לו הרי משום זה כתובה רז"ל בגמ' להראות שלא טוב הדבר וגם אז לא היה טוב.

ה) ועי' ס' חסידים (תנז) דמי שבכוחו להעניש אין זה ראייה שהוא צדיק, שיכול להיות שזהו מפני שנולד במזל מאדים, ואודות דיבורים חדים של צדיקים עי' בית קומרנא (ע' 53).

ו) שמואל הקטן אומר בנפל אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך, עי' רבינו יונה ומגן אבות דמיירי ברשע שמותר לשנוא אותו דאל"ה הרי איסורא עביד במה שהוא אויב שלו, (כעין מ"ש בגמ' ב"מ לב: אוהב לפרוק ושונא לטעון עי"ש בתוס'), ואעפ"כ

אסור לשמוח במפלתו ע"ד יתמו חטאים ולא חוטאים (ברכות י). ועיר ביתר נענש וחרב לפי ששמחו במפלת ירושלים אף שהיו רשעים, אבל רבינו בחיי כ' דמיירי משונא במילי דעלמא דאי משום מילי דשמיא מותר לשנוא אותו, ע"י תדב"א (סו"פ יח) שהקשה קראי אהדדי בנפול אויבך כו' באבוד רשעים רנה ע"ש התי'.

ומשנה זה הוא פסוק (משלי כד יז) אך שהיה רגיל שמואל הקטן לאומרו וא"כ לאיזה צורך העתיקו רבינו במשניות בשמו, י"ל שהחידוש הוא דזה אמר שמואל הקטן שתיקן ברכת ולמלשינים על מינים (ברכות כח:) שעליהם נאמר באבוד רשעים רנה, אבל לא על רשעים לתיאבון שאינם מינים, דעליהם אמרו ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא, א"נ אפילו על מינים דמותר לשמוח במפלתם כמ"ש (שופטים יא) באבוד רשעים רנה, מ"מ כ' רבינו יונה במשלי (כד-יז) דלא ישמח מצד הריב והאיבה שהיה ביניהם.

ובזה יל"פ למה תארוהו לקראו שמואל הקטן, לרבותא דאע"פ שהקטין עצמו, עד שהיה מתפלל גם על אויביו ולא שמח במפלתו, מ"מ כשהיה נוגע לכבוד ה' לבש רוח קנאה וגבורה, וקיים בעצמו ויגבה לו בדרכי ה', ותיקן ברכת המינים, ורק הוא היה ראוי לכך כיון שכולם הכירו שאין כונתו רק לש"ש, כיון שהוא אינו דורש כבוד עצמו, ובדברי יחזקאל כ' דמחמת שהקטין עצמו היו בני אדם מזולזלין בכבודו לכך הוצרך להתפלל עליהם, וכ"ש שלא שמח במפלתו, מי שחפץ שיענש בר ישראל עבורו עובר בל"ת מדברי קבלה מקרא דזכריה (ז') ורעת כו' אחיו בלבבכם אל תחשבו (כתבי ר"ז מסלנט מכתב ח).

ז) ובבית ישראל רוזין (אהל אברהם אות ה) דמלמדו של הה"ק מרוזין בילדותו התאונן לפני אחיו הק' ר' אברהם מפראבישט שאינו שומע להלימוד, אמר לו הה"ק ר"א יש לך זכות גדול שהיית מלמד אצלי ואצל אחי הילד הק' כי אילולא זאת היית מסולק מב' עולמות, על שדיבר על אחיו וע"י עוד שם בחלק גדולת מרדכי אות ז שהרה"ק ר' מרדכי מהוסיאטין בילדותו לא רצה ללמוד והמלמד הוכיחו על כך, והילד כתב על פיסת נייר שהמלמד לא יוציא שנתו, והגיד המלמד לאמו של הילד ואמרה לו שאינה יכולה להועיל לו כלום, וכן היה לו ר"ל, ומובן לכל מאמין שאלו המעשיות אסור לספר כי המלמד כהוגן עשה ומחוייב היה לעשות כן, ולא הגיע לו שום עונש ע"ז אף אי נימא שהילד בשעה שלא למד באמת היה דבוק בעולמות העליונים (כשיטת רוזין דמיום הוולדס היו כבר במדרגה גבוהה ובלי יצה"ר), ומזה תקיש ותדין על הרבה מעשיות שבחצרות רוזין, (ששם היה הפארגלייבטקייט במדה גדושה).

ועוד דמיניה וביה ליזל אבא ונשדי ביה נרגא דבתפארת ישראל (רוזין ע' כ) כתב שהה"ק מרוזין אמר שיש לו רוגזא על אותן שרוזין איזה דבר בביתו (שצריך לעורר עליו) ואינן באים לומר לו, וכבר הבאתי דיש טועים לומר דמצות תוכחה לא שייך לאנשים פשוטים, ושכחו גמ' מפורשת (ב"מ ל.) דלכן נאמר הוכח תוכיח בכפל לשון להורות דגם תלמיד לרב חייב בתוכחה.

בתהלה למשה (תולדות היש"מ) מסופר שבצעירותו הי"ל קפידא על איזה איש שציערו ונענש וקראו לו בחלום את הפסוק (תהלים נט) אל תהרגם וכו', אמנם גם הליטאים לא פסחו על מעשיות כאלו ובמעשה איש (ג, קיג) כ' שא' אמר לחזון איש שצריך ללחום נגד החדרים שלומדים שם בעברית והלה לא הוציא שנתו, (למה בשביל שערור על קנאת ה') גם הם למדו לשקך ולהמציא מעשיות.

בנפלאות הסבא קדישא מראדאשיץ (במאמר טרם התגלותו) מסופר שהראדאשיצער אמר בדחנות לשמח חתן וכלה ועורר את העם לתשובה, והרה"ק ר' ליפא מחמעלניק אמר מה זה מדבר פטומי מילי ורצה ליקח ממנו את כל מדריגותיו והרב מראפשיץ עזר לו שלא יוכל להענישו, ועבור זה הלך הר"ר ליפא משם בחרי אף מחמת חלישות הדעת שלא עלתה לו להעניש את הראדאשיצער, (גם מספר שם שפעם היה הראדאשיצער משמר את הה"ק ר' ליפא ולפי שאיחר קצת פעם א' הקפיד ורגז עליו), ואסור להאמין ליצנות כזה על הה"ק ר' ליפא שרצה דוקא להעניש את איש מישראל וכשלא עלתה לו היתה לו חלישות הדעת ורוגזא למה לא נענש איש ההוא כרצונו, והמדובר כאן מאיש קדוש ועובד ה' כהראדאשיצער למה ועל מה ייענש, ואין ספק שאיזה בעל דמיון המציא זה המעשה, ועון פלילי הוא לצייר את הה"ק ר' ליפא כבעל מדות מושחתות ורגז וכעסן וקפדן.

פ"ה - צדיקים שעושים שלא כהלכה

ומה שראו צדיקים לפעמים עושים דברים שלא כדין, לא שייך לסתם אנשים מכמה טעמים, (א) בשארית ישראל (דפו"ח ע' נב) דאין ראייה מצדיק שעשה שלא כדין דלפעמים מזמינין לו כן מן השמים שיעשה שלא עפ"י דין או שיהיה לו טעות בדברי תורה לתקן נשמות שפגמו מאד שתיקונם הוא רק ע"י טעות הצדיק, וכע"ז שם (ע' מד) שבשעת הדחק יש צדיקים גדולים מתנהגים לפעמים שלא עפ"י דין תורה ומסיים דיש בזה ענינים עמוקים, (והמע"י יראה דבאמת אין אנו מבינים מ"ש שם דאיזה שייכות יש

לזה עם מ"ש קודם דבזמן הגלות גילוי אלקותו ית' הוא בדוחק גדול, ב) במי השילוח (וארא עה"פ ויקח אהרן) כ' שצדיק שלבו נמשך תמיד להשי"ת אף שלפעמים לפי ראות העין אינו עושה כראוי זהו ג"כ ברצון השי"ת, וכע"ז כ' בפ' וישב (סוף דיבור הראשון) וכונתו הוא ע"ד מעשה דקניא דרבא שעשה כעין רמאות כדי לברר האמת לאמיתו, א"נ כמו מעשה יהודא ותמר שהיה מוכרח לכך מן השמים ולא היה ברצונו כמבואר בדבריו, (והליצים מעתיקין דבריו באופן שיישמע מזה שהצדיק אינו משועבד ח"ו לחוקי ההלכה עפ"ל, וע"י שמספרין דברים כאלו מכשילין את הרבים, כי דעתן של בני אדם קל להרשיע ולחשוב עתק על קדושי עליון שילמדו מזה להקל וכ"א בונה במה לעצמו על סמך הסיפורים, ובדרך כלל אותן שעשו עסק גדול מסיפורי מעשיות היו בוקי סריקי שאין בהם ממש, וגם הרה"ק ר' יעקל'ע שהיה ידוע בדיוקנות במעשיות, לא סיפר רק ביומא דפגרא ומלוה מלכה וכדומה כשכל כונתו להמשיך את השומעים ליראת ה', אבל עיקר עסקו היה בלימוד התורה כידוע שהיה שקדן נפלא).

ג) במהר"ש בעלזא (פ' ויחי) כ' על קושית הגמ' (תענית ה:): היאך אפ"ל יעקב לא מת והלא חנט יוסף את אביו, ותי' מקרא אני דורש, וצ"ב דמ"מ הקושיא במקומה עומדת, וע"כ דכל קושיא י"ל תי' ולכן לקח יוסף את עבדיו הצדיקים שהבינו דכיון שיוסף אומר להם לחנוט אף שאין מבינים למה, בודאי יודע מה שאומר עי"ש, וכ"כ הבני"ש בהוספות מהרצ"א דצריך ללמד זכות על הצדיק ולא להרהר אחריו ומ"מ לא יעשו גם הם כמותו, כי גבהו דרכיו מדרכיהם, וכ"כ בדרך פקודין על הלאו דועצם לא תשברו, ושם הוסיף דאולי הצדיק אינו מבין בעניניו, וכונתו שלא הרגיש בעשותו דבר זה, וע"ז הוזהר התורה שלא ללמוד ממנו לשבור עצם ההלכה ולסור ממנה.

וכ' ברחמי האב (אות חסידות) דאף שצריך להתנהג בדרך החסידות אבל לקבל רק את הטוב ואת דברים התמוהים ירחקו, לא לרקד על השולחן לא לחטוף שיריים כגרגרן, לא לעשות תנועות משונות, וציין לנועם אלימלך (סו"פ אמור עה"פ כל מלאכת עבודה לא תעשו), ואין מביאין ראייה מן מלאכים דהיינו צדיקים שרואים עליהם דברים כאלו.

פ"ו - היכל בעש"ט מרבה הבל

בהיכל בעש"ט החבד"י (גליונות יט, קסו. כא, קעט. כב, קעט) הרבו להביא ראיות דצריך להאמין במעשיות, כיון דבגדרי ההלכה יש להם קישוים שמערער כל הרעביסטעווע שלהם, ע"כ יותר ניחא להו במעשיות ששם יש להם שטח הפקר לעשות בהם כרצונם, ואבא על סדר דברייהם להראות כמה קטנות הדעת שורה על אלו השקועים במעשיות.

חמשה ראיות עצומות של היכל בעל שם טוב להכריח האמונה באכע מעשיות

ראיה א) בהיכל בעש"ט (גליון יט) הביא ראייה ממ"ש הבני יששכר דאם צדיק עושה דבר הנוגד להלכה אין ללמוד ממנו, ומוכיח מזה דאין צריך להכחיש מעשה המנגד להלכה, אין הנידון דומה, דהבני"ש מייירי ממצואות שרואה בעיניו, שא"א להכחיש לז"א דמ"מ לא ילמוד כי בודאי יש להצדיק טעם שלא נודע לנו ולא שייך אצלינו ההיתר ששייך אצלו, אבל מה שמובא בסיפורי מעשיות שאינו מוכרח שהוא אמת, כגורל כל המעשיות שתלוי בהמספר, ובכל פעם שהורק מכלי אל כלי ניתוספים שינויים רבי הערך, ונלקים בחסר וביתר עד שפנים חדשות באו לכאן, א"כ מהיכי תיתי שנהיה צריכים להאמין לזה, עד שנצטרך ליכנס בפירצה דחוקה ליישב בדברים שאינם מתקבלים פרי דמיונו של המספר, הלא יותר מסתבר ומצוה מן המובחר לומר שאין המעשה מדוייק או להד"ם.

ראיה ב) בהיכל בעש"ט (ע' קפ בגליון כא) מביא ראייה דאין להפריך מעשיות ממה שאמרו רז"ל דשיחת חולין של ת"ח צריכה לימוד, ולא מצאתי בשום ספר פי' כזה ששיחת חולין של ת"ח פירושו שצריך להאמין לכל מספר בעל דמיון יהיה מי שיהיה ששיחה זו אמר ת"ח, עד שאצטרך להתייגע ללמוד פי' בדבריו.

ראיה ג) בהיכל בעש"ט (כב, קפא) כותב ראייה להאמין במעשיות נגד הלכה דהא גם הליכה במקוה חמה הוא נגד ההלכה, וכן הא דאין מספקין ומרקדין, ומעשיית ביצים ובצלים, אלו השטותים אינן חדשות כי כל המשכילים שמגמתם היה לצחוק מהיראים ועובדי ה', מלאו הכתבי עת המטונפות שלהם בהבלים הללו, וזה הכותב שב על קיאם, וכל בר בי רב יודע שהקרבן נתנאל כ' שטבילה אינה בכלל רחיצה שנאסרה בשבת, (ואסור לשהות יותר מהצורך כמ"ש באבני נזר ויגד יעקב ועוד הרבה), והיו נזהרים מאד בעשיית ביצים שלא לעבור על לש' טוחן ועיבוד ובורר, ועל מספקין ומרקדין כבר כ' רמ"א דעכשיו שאין בקיאין לעשות כלי שיר מתירין.

ראיה ד) (שם) צריך להאמין שצדיקים מותרין לעשות נגד ההלכה, מרמי בר תמרי (חולין קי:): ומנהגי מהרי"ל שהתיר מדורה בשמחת תורה להרבות שמחה, וממנהג ראפשיץ לענין אכילת מרור פחות מכזית, ושוטה זה לא ראה בפנים הגמ' והמהרי"ל ובתשו' לחם שלמה ובהגדת ראפשיץ, שכל אלו הדברים יש להם יסודות חזקות בהלכה כ"א לשיטתו, והיאך מדמה הבאבע מעשיות שנכתבו ע"י אנשים בלי שם שלא היה להם שייכות לתורה, להמעשיות מגמ' ומגדולי הפוסקים, אשר כל תושבע"פ נשען עליהם, וכי ח"ו אין דברי הגמרא נאמנים עליו רק כמו המעשה ביכלעך.

ראיה ה) שוטה א' בהיכל בעש"ט הביא ראיה דצריך ליישב באבע מעשיות ממה שבארץ צבי (ובמשנה שכיר ושא"ס) טורחים ליישב מנהגים שנתקבלו אצל חסידים (אף שאינו נוגע לעצם חסידות, וכעין שכ' במס"י בהקדמה שיש מנהגים כהרבות מזמורי תהלים שאף שהדבר לעצמו טוב וקדוש אבל לא זהו חסידות, וכמו שהוא כסילות לומר דחסידות הוא לחטוף שירים ולומר מזמור קז בע"ש ולשתות לחיים ולספר מעשיות אף שישודתם בהררי קודש והונהג אצל חסידים מ"מ לא זהו מה שהיו צריכים ללמוד הר"ר בער והתולדות אצל הבעש"ט), ואין הדמיון עולה יפה כי אה"נ שיישב מנהגים אבל אפ"כ לא מצינו שיהיה נותן משקל לסיפורי מעשיות, וכ"ש אם אינו יודע בודאי שהוא אמת, משא"כ מנהגים שידוע בודאי שהיה נהוג עפ"י גדולי ישראל בודאי המצוה ליישב.

הכחשת באבע מעשיות הוא סכנה או תקנה?

ד) גם כ' (גליון כא בע' קעט) שאם נכחיש מעשיות יש סכנה בזה, והאמת הוא ממש להיפוך, כי צדיקים אמרו מי שמאמין בכל דבר אינו מאמין בשום דבר, כי האמונה המופרזת במה שאין צריך להאמין, גורם שגם האמונה שלו בהעיקרים אינה מוחלטת כשם שהאמונה במעשיות אינה מוחלטת, ובשובע שמחות (סטריזוב) הרעיש על אנשים שכשרוצים לאמת דבר שהוא ברור אצלו אומר כמו ששמע ישראל אמת, כמו כן זה אמת, כי אין אמת כמו שמע ישראל ואסור להשוות, וחוף מזה אם נאמין כפשוטו למעשיות יכולים להפוך כל השו"ע, או לחשוב מחשבת פיגול על האדמור"ים שלא החשיבו את השו"ע, שע"ז היה הרה"ק דברי חיים מרעיש עולמות כמבואר באגרות סופרים במכתב הידוע של הרה"ק ר' שמעון סופר, ובדרשות הר"ן (דרוש ט ד"ה וזהו) כ' אבותינו לא היו פתאים מאמינים בכל דבר, כראוי להם, אלא אחרי ההתאמתות הגמור שלא ישאר בו ספק כמו שנתבאר בכמה מקומות בתורה, ועי' באגרת ר"ע ברטנורה שאין ראוי להאמין מה שמספרין ההמון, ובמשך חכמה (שמות ו, יד) כ' דמי שמאמין לכל דבר, משליך אמונתו בקל, משא"כ מה שנחקק בדבר קשה הוא חרות לעד ולא יחחק, והאדם השלם שאמונתו חזקה הוא זה שאינו מאמין רק מה שמוסמך ובטוח, ומה"ט רואין שאותן שחמור אצלם איזה הנהגה או קפידא בדברים של מה בכך, נזנח אצלם כמה עיקרים.

מדמים באבע מעשיות לסיפורי רז"ל

ו) בהיכל בעש"ט (גליון כב ע' קפא) מכחיש את הגמ' (ב"ב קל) וכל הספרים וצדיקים שכ' שלא להאמין במעשיות נגד ההלכה, ובדברי חידודין והתקפה בלא ראיה או סברא, כדרך הכותבים כשאין להם תשובה ברורה ונכונה, ולא אטפל בכל דבריו רק אציין למקצת מהם ומזה תדין על השאר, כותב דכשם שאנו מאמינים בסיפורים שבגמ' אף דברים תמוהים כן צריך להאמין בסיפורי חסידים התמוהים, ובזה תראה עד היכן הדברים מגיעין אצל שוטים הללו, שדברי חז"ל תושבע"פ יש אצלם אותו שווית של באבע מעשיות פרי דמיונם של אנשים החולמים בהקיץ ע"י מציצת האצבע.

לימוד זכות וקנאות אינן סתירה

ז) עוד כ' שם שצדיקים לימדו זכות על ישראל ולא כהקנאים שאין מלמדים זכות, כבר כ' בקול יעקב (לר"י ט"ב) שזה היה רק בינם לבין עצמם אבל בודאי הוכיחו את העם לטובה, והרה"ק מבעלז מהר"א זצ"ל שדרכו בלימוד זכות היה נפלא מאד (מחמת שהיה לו שייכות מענין משיח לא היה יכול לראות רע על ישראל כמ"ש בשיח זקנים ח"ד ע' רא בשם אדמו"ר מלעלוב, וכ"כ בשיחות הר"ח ברים בשם הרה"ק מ'סקווער), ואעפ"כ מבואר להלן שהיה דרכו להוכיח את בני"י, משא"כ האדמורים הנתפשים לציונות דגלו תמיד באהבת ישראל לפושעים דוקא, אבל כלפי שומרי תורה וצדיקים לא היה להם שום לימוד זכות ולא אהבת ישראל, ולא עוד אלא כשאספו ממון להציל את ישראל מכליון ומלישרף בכבשונות של אוישוויץ עשו כל מיני פעולות שבעולם לגנוב ולעכב הממון ובאמעריקא עשו כל מיני השתדלות שלא יעשו כלום להציל את ישראל ועיכבו אפילו משלוח מזון ובגדים, (כמבואר במן המיצר ובמאפילה לאורה ובעשן הכבשן ועוד כמה מקורות) ומה שהוציאו לשמד ילדי תימן וטעהעראן, ועוד

ועוד, ולגזול אותם מחיק אבותם באכזריות נוראה, אולי לדעת המבקר יש ללמד זכות גם ע"ז או דילמא גם זה שיך לאהבת ישראל, ועד היום הזה מסתובבים אנשים שבידם עובדות נוראות מהכפיות ושמדיות שעשו להם בזדון לטמאם בכל מיני שיקוף ותיעוב כדי לעקור מהם כל זיק של קדושה, ופלא שאלו הפשרנים היודעים להשמיץ ולבייש את יראי ה' שאינם מלמדים זכות, נכשלים באותו דבר עצמו ואינם מוצאים שום לימוד זכות על היראים, וה' יודע מה כואב להם אהבת ישראל או אהבת פושעים ושנאת הצדיקים, (עי' מעשה איש ג-רמו שהחזו"א לא רצה לשמוע לימוד זכות על הציונים, גם בדרכי החיים מ"מ ליפקוביץ מגנה אותם הדוגלים עם אהבת ישראל ואחדות יותר מגבול התורה).

ח) ובכלל מה שהחבד"י (בהיכל בעש"ט) תולה קנאות נגד רשעים במניעת לימוד זכות ההיפוך מצינו בפנחס שהיה קנאי ולימד זכות על ישראל ואמר על אלו יהרגו כ"ד אלף מישראל וביטל המגיפה, ובשבת (פט:) מצינו שדוקא יצחק שהוא מצד הגבורה לימד זכות על ישראל והדברים מבוארין באריכות בספה"ק שקנאות שמצד הקדושה אינו סתירה כלל לאהבת ישראל ואדרבה כל עיקרו נובעת מאהבת ישראל, וכמבואר בכלי יקר (קדושים) דלכן כ' סמוך למצות התוכחה פסוק לא תשנא אחיך בלבבך דהמונע תוכחה הוא מחמת ששונא לאחיו ואינו רוצה טובתו, עוד כ' שם דלכן אמר ולא תשא עליו חטא כי אם אינו מוכיחו הוא נושא חטאו מחמת ערבות, ובתולדות יעקב יוסף (קדושים) כ' ג"כ דענין התוכחה הוא מחמת אהבת ישראל זה לזה, ויסכר פי דוברי שקר המשמיצים את הצדיקים שאינו אלא בילבול והוצאת ש"ר, והרשב"ב מלויבאוויטש (בשיחות הנדפסים בקו' ומעין, ובאגרות שלו) שופך בוז על הציונים וגירוריהם בדברים בוטים כמדקרות חרב, ואינו רוצה ללמד זכות עליהם.

ט) החבד"י כותב שם על הגה"צ מטעמעשוואר זצ"ל (והרה"ק ממנוקאטש שכ' ג"כ כדבריו) שהיה לו זילזול שיטתי בסיפורי צדיקים, בו בזמן שהגה"צ הנ"ל היה מפורסם לאיש אמת בלי כחל ושרק, והיה מקבל אמיתי מצדיקים של דורות הקודמים, והוא בזיון ת"ח לכתוב כן על איש כמוהו, והעולה על כולנה שמאשים את הצדיקים שרפי מעלה שוללי מעשיות בדויים, שהתאימו דברי התורה להשקפתם, ואיך חושד אותם בדבר כזה שנצטערו כל ימיהם על המשכילים והציונים ימ"ש שזה היה ראשית דרכם לטהר השרץ בק"ן טעמים, ולהתאים דברי התורה לדיעות כוזבות שלהם, והשרישו בתלמידיהם דאדרבה האדם צריך להתאים ולשעבד כל מחשבותיו שיהיה עפ"י דברי התורה ולא להיפוך, וכמבואר בספה"ק ויואל משה שא' מתכסיסי הפושעים הוא להפיץ סיפורי מעשיות בדויים להביא ראייה לשיטתם.

י) עוד מתקיף שם מכחישי המעשיות שלעומת זה מאמינים בזיופי בלאך (דובב שפתי ישנים, שכמה מכתבים יש עליהם פיקפוק שמזוייפין), שמעתי מהגה"צ ר' נתן יוסף מייזעלס זצ"ל שמרן הק' מסאטמאר זי"ע אף שהיה ידוע במלחמתו הקדושה להציל את בני"י מכפירה הציונית עם כל אביוריהו, עכ"ז א"ל על הספר הנ"ל, שאף שהדברים שלעצמם הם אמיתיים וברורים וכונתו היה לש"ש זה לעומת זה, כשם שהציונים זייפו מכתבים מהרבה גדולים להטות את העם לדיעותיהם הכוזבות, מ"מ לא טוב עשה לזיף, כי התורה אמת כתיב בה, (אמנם זה ברור שהחבד"י הידען בודאי יודע שלא רק בלאך כ' זיופים כי יש רשימה ארוכה ממזייפי ספרים ומדלא מצא לנחוץ לפרוט רק זה הספר, אמור מעתה שאין כאן ביקורת תמימה על איזה ספר מזויף, אבל יש כאן ביקורת על כל מי שמתנגד לציונות), אבל במשיב דברים (מהרד"ב שווארץ סי' כט) כ' אדרבה דרבינו מ'סאטמאר החזיק את הספר לאמת עי"ש בירור בזה, (הרי דגם בזה יש הכחשות וגירסאות שונות) ועי' לכל אורך הספר הנ"ל מרבה להביא סתירות מספר לספר בענין תולדות וסיפורים, וזהו כמו שהארכנו כאן בספר זה.

יא) שם (בהיכל בע"ש) מתקשה בסתירות בצמח צדק, שכמ"פ מאמין לשמועות וכמ"פ אינו מאמין, וקושיא מעיקרא ליתא דלא האמין רק מה ששמע ממי דקים ליה בגוויה שאינו משנה בעד כל חללי דעלמא, ורק מה שאינו מנגד להלכה.

יב) ואין כאן רק שיטה מסוימת להכחיש סיפורים שיש עליהם פירוכות כמ"ש בהיכל בע"ש, רק הוא מוסכם מפי ספרים וסופרים בלי ספק, והוא דבר פשוט ומובן לכל בר דעת, ולא ידוע שום גדול וצדיק שכתב שיש להאמין לכל מעשה ביכל, וליישב מעשיות גם אם הם נפרכים מאליהם, ומה שכתבו כמה מבקרים שגם מהרה"ק מ'סאטמאר יש כמה מעשיות מזוייפים וכמ"ש בויען אברהם (הוניאד סי' נו, וכ"כ הג"ר אהרן אריה כ"ץ בספרו) לענין ס' עולמות שחרבו, אין בזה חידוש כי הוא עצמו כ' בהקדמת ספרו על הגאולה שאומרים דברים משמו מה שלא היה ולא נברא, ופירש שע"ז בכה ריו"ח לפני מיתתו (ברכות) שאינו יודע באיזה דרך מוליכין היינו היאך יפרשו שיטתו, אבל מה שכתב להדיא בספרו ויואל משה מענין הכחשת מעשיות זה א"א להכחיש.

יג) בסוף דבריו כותב בהיכל בעש"ט 'דכל סיפור שלא ידוע לנו מקורו או סמכותו של המקור הריהו כמאן דליתא', ומ"מ מי שסומכין עליו בפסק הלכה יכולין לסמוך עליו גם בדייקנות בסיפורי מעשיות, וזהו הבל ודבר שאין לו שחר כי ידוע בחוש בכל עת ובכל זמן דיש מורי הוראות מובהקים יודעים לפסוק הלכה ועכ"ז אינם בעלי מספרים בדייקנות, וכמו שיש בעלי אגדה ויש בעלי הלכה ויש בעלי פילפול וכ"א מתמחה בתחום שלו, כמו"כ אף מי שהוא ידוע לאיש ירא ושלם ובר סמכא בהלכה, מ"מ אם ניחון בכח הדמיון לא רחוק הוא שכשמספר מעשה הוא מושיט לנו את המעשה בפנים חדשות, ולפעמים בשינוי קל מתהפך המעשה לכיוון הפוך ממה שהיה באמת, וזה דבר ידוע בחוש לכל מי שרוצה לידע האמת.

פרק ז – הסרת לעז מאדמור"י בעלז שולולו במצות סוכה

סיפורי מעשיות בבעלז

א) בתולדות אלעזר (ע' קכ, מהגה"צ מפאלטישאן זצ"ל שהיה נכד בעלז ונתגדל שם) כתב שהמהרי"ד מבעלז היה שונא מאד סתם מעשיות המסופרים בפי חסידים, בלי לדעת מקור אמיתי, ולא אבה להאמינם.

ב) כ' בתולדות אלעזר הנ"ל (ע' קז) ששאלו החסידים להשר שלום מבעלז, אם מותר לחסיד לחקות את רבו נגד פשטות ההלכה, וענה להם עיקר החסידות אינה אלא להתמיד בתורה, ולא הוב כל א' מיראאל ולהתאמץ בעבודת התפלה, אבל לנהוג מנהגי רבו אינן רשאים רק אם אינו משנה כלום מהשולחן ערוך, והעיד ע"ע שהוא אינו משנה ב"ה כלום מהשו"ע, וכע"ז בתשו' דבר יהושע (שהיה חסיד בעלז) כ' לענין מה שהה"ק מבעלז לא הקפיד על תפלין של ראש שלא יצא ממקום השערות ויישב עפ"י הלכה (ועי' מענין זה במחשבות בעצה) מ"מ כתב דאין לאחרים לעשות כן, (ואדרבה העושיין כמעשי הרבי בענינים כאלו מראין בעצמן כאילו הם כבר באותו בחינה של הרבי שמחמת איזה טעם נסתר עושה באופן זה, הרי ממעטין בזה כבוד רבם).

ג) אבל בהיכל בעש"ט (גליון יח ע' קמט) הוציאו עלילת שוא על הרה"ק מהר"א מבעלז שלא היה מניח שיישנו בסוכה, וגם הבחורים שממילא היו ישינים כל הקיץ בסוכה נכנסו לישון בסוכות בפנים הבית (כאילו הוא עבירה לישון בסוכה), ואין לזה שום פירוש, ומרגיז את כל מי שיש לו זיק יר"ש, וחקרתי אצל הרבה חשובי בעלזא שזוכרים מאז שהמעשה היה לפי שלא היו יכולים לישון בסוכה כיון שסדרי היום אצל הרה"ק מבעלזא היה בלתי צפוי מראש ולא היו יכולים לידע מתי יבא לשם לנהל השולחן וכיו"ב, ע"כ לא היה באפשרי לישון שם, הרי לך עוד דוגמא היאך מעשה יכול להתהפך מהיפוך להיפוך לפי אופן סיפור המעשה, והיאך יעלה על הדעת לסמוך ע"ז.

ד) וזקני חסידי בעלז (וכן מעיד הר"ר ישראל פנחס וואגשאל שליט"א שהוא נכד בעלז ב' פעמים) מעידים שהיו ישינים בסוכה אצלם, ולא ידעו כלום מזה שלא היו ישינים בסוכה בבעלז, אף שהן בקיאים היטב בכל מנהגי בעלזא לפרטיה ודיקדוקיה, גם העיד מחותני הרה"ג ר' אלעזר אלימלך ראזענבערגער שליט"א שחמיו הר"ר בערל וואלדמאן ז"ל מאנטווערפן וגם אביו היו חסידי בעלזא מובהקים, והיה להם מסינ"פ עבור שינה בסוכה, ולא ידעו אפילו מדבר כזה שאין ישינים בסוכה.

ה) והר"ר יצחק אלעזר מאשאקאוויטש שליט"א שמע מאביו אדמו"ר משאץ, שהטעם היה בשביל אברכים שסכנה היה להם להיות פרושים, וממילא הקילו גם אצל בחורים, וגם לפי"ז אותן שממילא ישנים באמצע שנה לפעמים חוץ לביתם אין להם היתר זה.

ו) ופוק חזי מאן גברא רבא מסהיד בס' ויאמר יהושע (על סוכות) בהקדמה שהגה"צ מסערדעהעלי ז"ל סיפר לבניו שבימי בחרותו היה אצל הרה"ק מהר"א מבעלז על סוכות ושם לא נהגו לישון בסוכה מחמת הקור הגדול ששרר אז אעפ"כ לא שינה מנהגו וישן בסוכה, והוא היה מחשובי חסידי בעלזא מדור הישן, והיה דייקן נפלא במנהגים ועובדות מצדיקים, ולא ידע מה שיודעין הצעירים דהיום שהיה קפידא בבעלזא שלא לישון בסוכה, (וכבר התאונן בהקדמה לואשר אמר עה"ת ח"ב על חסידות המסולפת של זמנינו, וכן בליקוטי דיבורים למהרי"צ מדבר הרבה אודות זה), גם בדבר יום ביומו (שמחברו הוא מחסידי בעלז) כ' נוהגין להקל בשינה בסוכה ולא כ' שיש קפידא שלא לישון בסוכה, ובמנהגי בעלז (מהדורת קלפהולץ) לא נזכר כלום מהענין שלא לישון בסוכה, וכ' בהקדמה שהיה מדייק בכל מנהג והיה מתייעץ בכל הבקיאים מנהגי בעלזא וע"כ לא העתיק המנהגים שלא היה יכול לעמוד על בירורם ממקורות נאמנים.

ז) (ואגב יעויין בתולדות אלעזר (ע' לט) שהוכיח שבס' 'אדמור"י בעלזא' מובא גם שקרים), וכבר רואין בראשונים שהתחלת הקולות בענין שינה היה מחמת סכנת הקור במחוזות ההם שהיה שלא כדרך הטבע לישון בסוכה, והיה מצטער גמור (מאירי,

מאורות סוכה כז, רבינו מנוח פ"ג מהל' סוכה אות ו, נהר מצרים הל' סוכה אות ג), וכן בחב"ד ידוע שמחמת שהיו דרים ברוסלאנד היה סכנה גדולה לישון בסוכה מחמת הקור הגדול, וכדרכם מצאו בכל דבר טעם גם עפ"י פנימיות וחסידות, אבל פשוט דמחמת טעם הפנימי בלבד לא היו מקילין, א"נ מחמת טעם הרמ"א של איש ואשתו (שע"ז צ"ע מגמ' ערכין ג:), אבל טעם זה לא שייך אצל אותן הצדיקים שבכל השנה לא היו ישנים בחדר א' עם אשתם.

ח) בביתו נאווה קודש (ב,רסד) מובא שמהר"א מבעלז לא היה ישן בסוכה מרוב חולשתו שהיה מצונן מ"מ הקפיד לעשות שליח לישון בסוכה, ובהיותו בבעלז היה ממנה ב' שלוחים, (ועי"ש בירור הלכה היאך מהני שליחות במצוה שבגופו, וגם דאין ללמוד בזה מהרה"ק שכל דבריו היו טמירים ונעלמים), ומזה ג"כ מבוואר שלא היה מנהג בבעלז שלא לישון, עוד דם (ע' שח) דפעם כשנכנס לעריכת השלחן בסוכות ראה חסידים ישנים שם על הריצפה ועל ספסלים נאנח על שבאים אצלו וצריכים להצטער שלא לישון כראוי על מטה, הרי לך דלא היה שום הו"א שלא יישנו בסוכה רק הצטער שבשבילו הם ישנים על הרצפה.

פרק ח

חב"ד במצות סוכה

דברים שאין בהם ממש לזילזול בשינה בסוכה

א) ואנשי ליובאוויטש בגליונות היכל בעש"ט (גליון טז ע' קפד, ובגליון יח ע' קמח ובגליון ד' וה', ומשם בקובץ עץ חיים באבוב ד-שסח, ועי' בקובצי עץ חיים ה,ו) כותבים היתר שלא לישון בסוכה דמצטער שע"י שינתו מזלזל בסוכה והמצטער פטור מסוכה, ואינו מוכן דהתורה אמרה לישון בסוכה ולא חששה לזילזול, והם חוששים, ועוד יל"ע וכי אכילה ושתייה אינו זילזול, הנוע"א כ' יש שהיו מטמינים עצמם בעת אכילה ולא כ' שגם אצל שינה הטמינו עצמם, ומי שאוכל לשם מילוי כריסו וכי נתיר לו לאכול חוץ לסוכה, או הלומד שלא לשמה וכי נאמר לו שלא ללמוד ולילך בטל ולבא לשיעמום, ואי משום פשוט בגדים זה יעשו בצניעות כמו שצריך גם כל השנה, ובכל אופן מי שאינו נזהר בקדושת הסוכה ומדבר דברים בטלים ורק לענין השינה משתמש בתי' זה הרי זה כסיל בחושך הולך, ומ"ש בשם האדמו"ר האמצעי מליובאוויטש ששאל וכי באור המקיף ישנים במקיף לומדים ואז נקרא דחק ונכנס, כמו"כ יש לשאול וכי במקיף אוכלים ושותים.

ובשערי הלכה ומנהג (ח"ב) כ' באופן אחר דמה שהאדמו"ר האמצעי מליובאוויטש לא היה ישן בסוכה הוא דמחמת אור המקיף לא היה יכול בשום אופן להרדם בסוכה, ובכה"ג בודאי פטור מן הסוכה, אך מתקשה שם היאך היו תנאים ואמוראים יכולים לישון בסוכה ותי' לפי ששינתם היה עבודה גבוהה לא סתם שינה, ומה שהאדמו"ר האמצעי תבע זאת מחסידים ג"כ אין הכוונה כמו שהבין בשערי הלכה דיתקו אותו כקוף בעלמא רק תבע שיהיו ג"כ במדריגה כזו שלא יוכלו להרדם בסוכה, ומה שכ' דאף מי שאינו במדריגה זו מ"מ כיון שמצטער ממה שאין מתנהגים כרבים הרי זה מצטער דפטור מן הסוכה, אפילו אם אינו מצטער מזה גופא שאינו מרגיש אור הסוכה, ועוד שמצטער למה אין האימרה של הרבי פועל עליו שלא יוכל לישון נמצא הוי מצטער ופטור מן הסוכה ומדמה זאת למי שפטור לישון בסוכה מחמת הקור והגשמים, וכל דבריו הם דברי בורות ועם הארצות, כי אם כן יפטר גם מאכילה אם מצטער למה ינו מרגיש באכילתו קדושת הסוכה כמו שהיו צדיקים מרגישים, ועוד למה אינו מצטער כל השנה ממה שאינו מתנהג בביתו כהרבי בחיים של קדושה וטהרה, ובדביקות בה' ובאהבתו בכל רגעי חייו, ומה זה פתאום דוקא כשמגיע לשינה בסוכה מצטער למה אינו כהרבי, פלאי פלאות היאך ממציאים שטותים כאלו וקובעים זאת בדפוס, ואלפים אנשים משננים זאת בפיהם כאילו היתה תורה מסיני, והדמיון לקור אינו מוכן דהתם הסוכה אינה ראויה לישון בה אבל בזה הרי ראויה לישון רק האדם מצטער למה יכול לישון, והרי מחוייב לסלק הצער מעצמו ולומר לעצמו הבה אעבוד את ה' כפי מדרגתי, ואי"ה כשאגיע למדריגה זו שלא אוכל להרדם בסוכה מחמת קדושתה, אז אלך לישון בבית, ואח"כ כשאגיע למדריגה שהשינה גופא יהיה עבודה אחזור לישון בסוכה, ומבוואר בפוסקים כמו שלא יעלה על הדעת ליפטר מחמת צער שאינו יכול לישון בחדרו הנאה שבבית, וצריך לישון תחת הסכך, כמו"כ לא יפטר מחמת שום צער צדדי שאינו מחמת הסוכה גופא.

וכל המקור הוא משיחות מהרי"ץ ליל א' סוכות תרצ"ט (ולא נרשם על ידו רק ע"י א' החסידים) אמר מהרי"ץ שאביו היה כל לילה הראשונה בסוכה ולמד וכן בליל הושע"ר, משאר הלילות לא מדבר שם, והאדמו"ר האמצעי נוף באברכים (שהיו בעלי מדריגה גדולים) היאך יכולים להרדם בסוכה, עוד שם שהחסיד ר' הענדל לא היה ישן בסוכה (מוכת דשאר החסידים היו ישנים) עכ"ד, הרי חך שכל הענין אין לו שום יסוד שמעולם לא היה הוראה שלא לישון בסוכה, ורק הוא פרי דמיונו של בעל שערי

הלכה ומנהג, ומה שלא היו ישנים ברוסלאנד היה בו משום פיקונ"פ, והמסבירים עצלות שלהם לישון בסוכה בהסבירים פנימיים שלא שייך להם כלל, עושים ליצנות גסה מתוה"ק, כי היאך יפרנס ב' הדברים, בשעת אכילה מלעיט כריסו באכילה גסה כבהמה בלי שום מעצור, ואינו עולה על דעתו אפילו לדמות עצמו להרבי שלא היה אוכל רק מעט להחיות נפשו, וביחודים וכונות אריז"ל, ואין לו מזה שום צער, ואילו איזה מינוט אחר זה כשבא לישון אומר אני מצטער מאד על חסרון הרגש אור המקיף, ולכן אני פטור ואלך לישון שינת הסוס על מטחי.

התשוקה של ממשיכי דרך הבעש"ט לצייר את האדמו"ר מבעלו כפשרן

(ב) בהיכל בעש"ט החבר"י (גליון כב) כותב 'אם המספר אינו ידוע כדייקן ובעל שמועה מומחה נקבל דבריו כו' כל עוד אין הם עומדים בסתירה למסורת מעולה יותר' והוא נאה דורש ולא נאה מקיים דלפני זה (ע' קפב) כ' שהרה"ק מפשעווארסק אע"פ שהוא מגדולי מעתיקי השמועה החסידית בדיוקנותו הרבה, מ"מ טעה במ"ש (י"ג אורות ב-שכ) שהרה"ק מבעלו (בדרך כלל) לא רצה לברך מטבע של הציונים, מחמת סתירה שמצא לדבריו בעלים לתרופה' שהיה מברך מטבעות של הציונים, אף שהכותבים שם לא מגיעים לקרסולי רגליו של הה"ק הנ"ל בדיוקנות ובמדת האמת, וכבר שגו בכמה דברים (ולדוגמא אציין מה שהודו הם עצמם בעלים לתרופה [גליון ת"ר מדור עלי הגיון] שכתבו טעות גלויה בשם הנוב"י לפי שלא עיינו במקור, רק ראו הדבר בג' ספרים חשובים מלקטים שכולם טעו בזה).

ולא רחוק הוא מלהאמין שיש אנשים שמחמת איזה חשבונות ונגיעות מוכנים הם לישבע על מטבע ציונית שבידם שנתברך מהה"ק מבעלו, ובכל אופן ברור שדברי הרה"ק מפשעווארסק הם מסורת יותר מעולה, ואם כפי הנראה כונתו בעיקר להטיל ספק בעצם שיטת הרה"ק מבעלו בענין חובת ההתרחקות מציונים ימ"ש (כי חושש שהכחשת המעשיות תלוי בהכחשה ליצונות כנראה מהמשך דבריו בכמה גליונות) וכמו שכמה כותבי זמנינו טורחים להעמיד את הרה"ק מבעלו כפשרן וסולד מקנאות, לכן כדאי לציין כמה דברים: א) אגרת הרה"ק מבעלו להגה"ק ר' יוסף חיים ז"פ, (פאקסימיליא מזה נצלם ברועה אבן ישראל ע' קו), שמצוה לכל אנשיו בארצנו הקדושה שיפרדו את עצמם מעדת החפשים ויתחברו לעדת היראים אשר מתנהגים בדרכי התורה, (ב) בשיח זקנים (ח"ג ע' רלא) כ' שלא רצה שיתענו ביום שקבעו ציונים להתענות, (ג) וברועה אבן ישראל מובא מהרה"ק ר' איציקל מפשעווארסק שהיה פעם אצל מרן מהר"א מבעלו והיה בשמחה עצומה בשביל א' שהיה רגיל בעברית ואח"כ למד אידיש וא"ל 'ב"ה שפלוני מדבר יודיש', (ד) בתולדות אלעזר (מהגה"צ מפאלטישאן ע' לח) מעיד שכשהיה הרה"ק מבעלו אצלו בבוקארעשט לא רצה ליתן שלום לרב הנוטה למזרחי אף שהיה גאון גדול וצדיק אף לאחר שהושיט לו ידו ב"פ, ואף אחר שהגה"צ מפאלטישאן שהיה ידידו הפציר בהרה"ק מ'בעלו שלא יבייש את הרב ההוא שהוא גדול בתורה לא נתן לו ידו רק ע"י מטפחת כמו שהיה רגיל לילדים, ובענין חיוב תוכחה מהרה"ק הנ"ל אביא ארבעה ענינים א) בשיח זקנים (ב-ריא) שהוכיח על דיבור בקריה"ת, (ב) שם (ה-שיא) שדעתו היה שלא להתאכסן בבית שהבע"ב אינו נוהג כראוי, ולא אמר ללמד זכות ולהתאכסן שם, (ג) העיד ר' יוסף שטייכל מה שראה בעצמו (שם ד-רג) שכשראה ילדה באנפילאות שקופות רץ אחריה עד לאמצע הרחוב וצעק עליה כמ"פ שאסור לילך כן, (ד) מפורסם דרשתו שאמר אודות עניני צניעות (נדפס בקול התור ובכ"מ, ועי' בפרק א' מה שהבאתי מס' נפשות חסידיו מאב"ד בניאלא שהכחיש מעשה הנפוץ בבעלו שמהרי"ד לבש בגדי שבת כדי שיתפסו ממנו תמונה).

(ג) עוד כותב שם במ"ש ב"ג אורות (ח"ב ע' שכ) שהרה"ק מבעלו לא רצה לברך מטבע של ציונים, וכאן לא שמר את הכלל שהציב לו לאבן פנה, שאף שיש פירכא על איזה מעשה, צריך קצת שינוי ולא להכחיש את המעשה, כי הכלל שלו ניתן למורשה רק בידו להשתמש בו כרצונו וכאות נפשו ואינו נחלת הציבור, ולכשירצה היה יכול ליישב בקל שאולי בדרך כלל לא נהג לברך מטבעות כאלו, ומ"מ היה לפעמים יוצא מהכלל, וכמ"ש בשיח זקנים (ד-רז) שאף שבדרך כלל לא נגע בכסף פעם יצא מגדרו ונגע, ועי"ש (ע' רה) שלא השתמש בכסף של אמעריקא לדבר מצוה, ובעצם הרעיון שמטבע של הציונים הוא כמו צלם של הנוצרים, כן היה שיטת כמה גדולי ישראל שטומאת הציונים הוא עוד גרוע מטומאת אותו האיש, וכמבואר גם בהלכה דמינות גרוע מע"ז, ואיני יודע למה נתרגש כל כך הכותב הנ"ל כשמדברין על מטבע של ציונים ימ"ש.

(ד) וככל שהדבר כואב להשבית השיעשוע שבנ"א מתענגים בקריאת מעשיות בסוברים שהוא אמת, מ"מ האמת אהוב מהכל, ולהמחיש עד היכן הדברים מגיעים נכון לציין שהוצאה מפורסמת לפני כמה שנים הדפיס מעשה ובאמצע היה נדפס בסוגריים (כאן צריך להגדיל הטראסק) כי זה היה בקשה מופנית להכותב, והמגייה שכח להוציא אלו התיבות, והיו ללעג ולקלס, והחרימו כל מה שהיה אפשר להחרים ויש בזה עוד הרבה ראיות ודוגמאות, והאריכות בזה הוא אך למותר מחמת רוב פשטותו של הדבר,

ומצינו כמ"פ בגמ' לאו בפירוש איתמר אלא מכללא, ומבאר דאי מכללא אינו ראייה ויש לדחות, וכן מצינו כמ"פ בגמ' שא' סיפר מעשה שהיה והגמרא אומרת להד"ם, (עירובין מ. ובגהש"ס שם ציין לכמה מקומות, ועי"ש בעירובין מא. תוד"ה ביצה, היאך טעה ר' יהודה במה שראה אצל ר' עקיבא ויצא לו עי"ז ההלכה בטעות), ואם יכול להזדמן כזה לתנאים ואמוראים פשוט דלאנשים קטנים מזדמן כן.

לספר מעשה של שקר כדי להוציא מוסר

ה) ומה שאומרים שיש תועלת בסיפורי מעשיות להביא יראת שמים והתעוררות לעבודת ה', ראוי לידע שמעשה בדויה יהיה נאה כפי מה שיהיה אינו מביא שום תועלת ליר"ש, כמ"ש בזכר צדיק לברכה ובעולמות שחרבו מהרה"ק מ'סאטמאר, ובאור ישראל (חכ"ט) צידד ר' חיים אבערלענדער שלספר מעשיות בדויים לתלמידים אין כ"כ חשש, בתנאי שברור למלמד שלא ירגיל עצמו לשקר, וכן שלא יודעו התלמידים שהוא שקר, (ול"ג דלעולם אין אדם מובטח בשני אלו) ועורר ע"ז האדמו"ר מסלונים בני ברק (בחלק ל מגליון ה"ל), דכל המסורה שלנו בנוי ע"ז דאין אדם ורב מנחיל שקר לבניו ותלמידיו ואם ננסה לחנך אותם בשקר מטיל דופי בכל הקבלה שלנו, ועוד מביא מהרה"ק ר"י מפשעווארסק בשם הרה"ק מסטרעליסק שהירהור תשובה הבא בשקר לא מועיל כלום, וע"כ ישתקעו הדברים ולא יאמרו ובדרכי החיים (מהגאון רמ"י לעפקאוויץ פ"י ע' רעד) אמר למי שרצה להמציא מלבו סיפור כדי שהדברים ישפיעו על השומעים ואמר לו ה"גל משקרים אינו יוצא חיזוק, אך הגאון ר' יוסף חיים מבאגדאד המציא מעשיות בס' נפלאים מעשיך כדי לעורר מוסר השכל בזה, וי"ל שאמרו לכתחלה בדרך משל ויל"ע שם, עוד יל"ע ממ"ש הטו"ז (יו"ד קטז) דקדמונים שאמרו שהתקופה סכנה הוא לדברים מיוחדים לא אמרו כן רק להפחיד בני אדם שהקב"ה יכול לענשם.

מאמרים נפוצים שאינם כפשוטו

ו) יש כמה מאמרי חסידות שאין להם פי' כפשוטו ואם נאמרו בודאי נשתנו פני הדברים ונציין שלשה דברים.

א) איך בין א נאר און איך גלייב, הלא תלוי במה מאמינים, א"צ להאמין רק במה שאמרה לנו התורה להאמין, ואמונת צדיקים פירושו להאמין בצדיק ולא להאמין שהוא צדיק רק בשביל שנולד אצל רבו הקודם.

ב) בעלים לתרופה (בעלז) מביא מהרה"ק מטשערנאביל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, דאם אומרים תורה שמונח כפשוטו בקרא הוא שלא לש"ש, ומובן לכל בר דעת שהוא חילול השם גדול לומר דבר כזה בשם הרה"ק מטשערנאביל דלפי"ז יוצא דכל התורות של כל הדורות מכל גדולי ישראל שנאמרו לפי אמיתות הפסוק הוא שלא לש"ש שרק רק הפארקרוטע תורות שכל עם הארץ יכול לומר זה יכול להיות לש"ש אין לך חוכא ואטלולא גדול מזה, ובלי ספק לא אמרה רק דרך הלצה על אדם א' שלא היה רוח חכמים נוחה הימנו ואמר תורות לפי פשוטו והתלוצץ מצדיקים שאומרים רמזים בתוה"ק, וא"כ אין להדפיס מעשה כזו שהוא בזיון וחרפה להדפיס שטותים כאלו, ודברים כאלו נותנים פתחון פה למתנגדים לומר ראו איזה הבלים וילדות מוכרים אצל החסידים.

ז) בליל ש"ק מוטב לדבר עם גוי מלילך לישן לפני חצות, וא"צ לומר שזה שטות גדול, ואם יש מימרא כזו בודאי היה באופן שהיו צריכין לקרוא גוי להחם התנור כדי שיוכלו ללמוד או לשיר שירות ותשבחות בליל ש"ק, ואם לאו היו צריכים לילך לישון, וע"ז אמרו שמוטב לקרוא לגוי לדבר מצוה דרבים מלילך לישון וז"פ, אך המספר בודאי היה ע"ה גדול וסיפרו לפי שכלו הקטן.

לישון בעש"ק היה צ"ל בעשרת הדברות

בגינת ורדים קובץ כ (ע' רכז) שרבינו הכחיש המימרא שהיה צריך להיכתב בעשרת הדברות שצריך לישון בעש"ק, ואעתיק כאן מה שכתבתי בספר דרכי ברכות (נח) על מה שארז"ל שבת הוא מעין עוה"ב, וכ' בחמדה גנוזה (ב) בשם יש"מ דלכך צריך לישון בע"ש שהוא מא' מס' במיתה דא"א לזכות לעוה"ב בלי מיתה מלפניו, ובדברי נפתלי (בשלח) כ' דזהו ההמשך במ"ש שינה א' מס' למיתה ושבת א' מס' בעוה"ב, ובשלחן הטהור (קאמארנא רנ,ג) כ' דמנהג כל הצדיקים לישון בע"ש בין הצהרים, והצדיק ר' משה ליב (מסאסוב) אמר דמי שי"ל נשמה כשרה ישן בע"ש, (ובסי' רלט כ' שולה"ט דאפילו מי שאינו ישן ביום אבל בע"ש יישן), ועי' דברי תורה (ט,יג) בשם הה"מ, ומש"ש דתמה על מה שלא נאמר בעשרת הדברות צ"ע דהא בודאי נאמר זכור את יום השבת ודרשו שזכור בכל יום את השבת, וכן כתיב והכינו ביום השישי, ובכלל זה לעשות כל מה דאפשר שלא יהיה עיף בליל

שבת ויוכל להתענג על ה', ומ"מ נראה דהכחישו רבינו משום שאין לספר מעשיות מוזרים כאלה, כי זה מראה קלות בעשרת הדברות, ועוד ששטות הוא כי כמה גופי תורה החמורים מאד אין כתובים בעשרת הדברות.

פרק ט

עוד כמה סיפורי מעשיות שאינם כפשוטם או שהם שקר ממש

הסכם עם שר המים לעצור הגשם

א - בעבודת עבודה (שיחות ח"ב תכד) דהרה"ק מקאמארנא כשירד גשם לסוכתו בסוכות עשה הסכם עם שר המים שיעשה לו טובה בימי חנוכה בתנאי שיופסק הגשם וכן היה, וצ"ע מגמ' (תענית ב.) שמפתח של מטר לא נמסר לשליח, ויש ליישב לפימ"ש באגרא דתעניתא דתעניתא באופן אחד דאף דלא נמסר אבל לפעמים ניתן רשות מהקב"ה לשליח לשעה, אבל אין להקשות מהא דתענית כה: דרידיא הוא מלאך הממונה על המטר, דשם הכונה להוציא ציווי ה' בפועל אבל לא שתלוי בו, ועוד יש ליישב המעשה לפימ"ש באיוב (לז,יא) דאף ברי הוא שם מלאך הממונה על העננים להפיצם, ומה שכתוב בגמ' שלא נמסר המפתח למלאך היינו להוריד גשמים, ומזה מיירי המעשה דהה"ק הנ"ל עי"ש.

בית שאין בו מזוזה מותר ליכנס בו

ב) בתולדות אדם (ח"ב פ"ה) כ' דהגר"ז מוואלאזין בא פעם בע"ש אחת"צ למלון וראה שהמזוזה למטה משליש העליון ולא נכנס לבית עד שהפקיר בעה"ב את המלון הפקר גמור בפני ג', ובשד"ח (מער' מ אות קטו) כ' בשם רוח חיים דאינו מאמין מעשה זו שהוא נגד ההלכה דאין איסור ליכנס לבית כשאין עליו מזוזה, (ובדוחק יש ליישב דרצה להבטיח שבעה"ב יתקן אחר שבת, אבל לא מסתבר שמשום זה יעשה דבר שיחשבו בני אדם שהלכה הוא כן, ויותר קל לומר שהוא בדוי).

ג) בהקדמה למנהגי מהרי"ל כותב שלא גרע ולא הוסיף כלום על דברי מהרי"ל והרמ"א מעתיק הרבה מדבריו, ואעפ"כ כ' החת"ס על הלכה א' שלא הבין דברי רבו והיה כסומא המשמש בארובה.

בזכרון אשר (סיפורים על אדמורי"י קאסוב וויזניץ -עדלשטיין) יש הרבה שטותים.

ד) ולדוגמא (בע' יד) שבעיר א' שהיו שם כמה חסידי קאסוב היה שם גם חסיד של הרה"ק ר' יצחק מראדוויל שהיה מרבה לספר מגדולת וצדקת רבו שזה הרגיו את חסידי קאסוב, לפי שהיה מחלוקת בין ב' הרביים, ואף לבקשתם לא רצה הראדווילער חסיד להפסיק מלספר, והלשינו אותו לפני הרה"ק מקאסוב וע"ז רצה להטביעו בנהר והרה"ק מראדוויל הצילו, עוד שם שהיה תקופה ששני הצדיקים הנ"ל הרבו לענוש כל א' את חסידי השני בעונשים שונים, עד שבאו חסידי קאסוב להרה"ק מראדוויל שהם מוכנים למות כולם עבור כבוד רבם, וע"כ למה יהרוג עם רב מישראל מוטב שיסע לו ממקומו לגור במקום אחר עכ"ד, וצריך להיות נבער מדעת להאמין שמי שנקרא צדיק יהרוג עם רב מישראל, ושירצה להטביע בנהר איש מישראל רק עבור שמספר גדולת רבו.

ה) בזכרון אשר (ע' סג) שהרה"ק ר' בעריש מדאלינא היה בשב"ק אצל הרב מסיגעט בעל דרך אמונה (ר' מנחם מענדל שטערן) ובסעודת שבת הוציא מצלחתו זבוב, והעיר לו הרב על איסור בורר, וענה לו שהיה בה נשמה והוצרך לתקנה וע"כ אין זה בורר, ומחה הרב על זה שזה אינו תיקון רק חילול שבת, ונתבייש ר' בעריש וזה גרם שלא יוכל לאסוף מעות בעיר סיגעט כרצונו, וע"כ קילל הר"ר בעריש את הרב שלא יראה נחת אצל יוצאי חלציו, והרב קילל את ר' בעריש שלא יאריך ימים וכן הוה עכ"ד, והנה הספר מיוסד לספר גדולת הצדיקים הוא עושה את הצדיקים לרעים המקללים זה את זה, עבור דברים של מה בכך.

ו) עוד שם (ע' סז) מעשה ליצנות אודת השידוך של האריז"ל שהמדוברת הביאה לפניו להראותו לאקשן שעשתה להראות מומחיותה, ובא תרנגול וקלקל את הלאקשן, ובשביל זה המיתה המדוברת התרנגול, ולכן לא רצה האריז"ל את השידוך וכדי להפטר ממנה עשה את עצמו כגונב ממון, ואביה היה ישן באותו חדר, וניעור ע"י הרעש, וחטפו עם הגניבה בידו, ונתבטל השידוך.

ז) עו"ש (ע' לא) דהרה"ק ר"ח מקאסוב הרגיש על חסיד א' שלו שנסע פעם לבעלז ע"כ שרף את בית החרושת שלו.

ח) עו"ש שהר"ח מקאסוב היה בחופה אצל הרה"ק מרוזין וחסיד רוזין דקרו ברגלו במחט ארוך, והגבאי של הרב מקאסוב הכהו, וידע הקאסובער שחסידי ריזון יחזרו להכותו מכה רבה הלך משם עם הגבאי ושלח הרוזינער לשאול אותו למה הביא עמו גבאי עזות פנים ומחרחר ריב, וענה לו הקאסובער וכי אם אצטרך לעזות פנים אשאל מכם, והלך הדוקר לפייסו ודיבר אליו בדרך ביזון

ואמר הקאסובער גיי דיר והלך לעולמו ומת, ובצדקת הצדיקים (י"ל ע"י ליזענסקי, ע' קלח) כ' ג"כ מעשה זו אך שם מבואר דהרה"ק מרוזין א"ל שאין לו תקנה רק אם ימחול לו הרה"ק מקאסוב עצמו, ובהכרח שאף אם יש במעשה זו קורטוב של אמת חסר הרבה דהיאמן כי יסופר שהצדיקים הללו ידעו ממה שעושים הני אינשי דלא מעלי ועדיין החזיקום לחסידים ומאנ"ש הלא היה צריך לרחקו וכי זהו דרך הבעש"ט לדקור ולחבול באחרים, וכי לזה היה צריך למסור נפש עבור החסידות.

ט) עוד שם שהשו"ב מבארשא היה נוסע פעם בשנה להרה"צ ר' יעקב שמשון מקאסוב כיון שאנשי העיר היו חסידים שלו, אך כיון שנסע פעם גם להרב מוויזשניץ קנסוהו שלא לאכול משחיטתו חודש ימים ובפעם ב' שנסע לוויזניץ קנסוהו שלא לאכול משחיטתו ב' חדשים.

י) עוד שם (ע' ל) שר' זאנוויל כהנא מסיגעט השתוקק לנסוע לקאסוב אך בניו לא הניחוהו ושמרו עליו כיון שהיה רגיל לנסוע לבעלו, עד שפעם א' התגנב בתחבולה לקאסוב.

יא) עו"ש (ע' כג) מעשה שהתחצף הרה"ק ר' אלעזר ניסן להרה"ק מקאסוב ובשביל זה ציוה להעבירו מרבנות סיגעט, עי"ש דברים שא"א להיות אמת.

יב) שם (ע' כא) שהתלוננו להרה"ק מקאסוב על הרה"ק ר' אלימלך מרידניק ור' צבי מרימונוב שמנהגים באדמורות עד כדי כך שיש חסידי קאסוב הקוראים אותם רבי, והקאסובער אמר שלא יהרהרו עליהם כיון דר' אלימלך י"ל גילוי אליהו ור"צ כתוב על מצחו יהושע משרת משה, (ובלי זה היה מקום לטענתם?), וכי היה מקנא ומי יתן והיה כל עם ה' נביאים, וגם יהושע לא אמר אדני משה כלאם רק לפי שהיו מתנבאים על מיתת משה לא משום שאמרו נביאות בפני משה).

יג) שם (ע' י) שהקאסובער התלונן על הרה"צ מזידיטשוב שקירב ב' מחסידיו ואמר הוא רצה לגזול ממנו נפשות, אבל לא אניח עצמי.

יד) תמצית היוצא שהוא מצייר את הרה"ק מקאסוב כרוצח מפורסם שרצה להטביע ולהרוג, וכגולן ששרף נכסיו של אחרים רק בעבור החטא הגדול שרצה לראות עוד צדיק, וכן מצייר את הצדיקים שהיו רודפי שררה ורצו הרבה חסידים ואם נדמה להם שחסיד א' משלהם רוצה להתקרב לצדיק אחר היה אחת דתו להמית, כי כל חסיד שנחסר להם היה אבידה גדולה.

ובאבע מעשיות כאלו מדפיסים ועוד כותב בהקדמת הספר שלפני ביאת המשיח לא יהיה לבני ישראל במה להתחזק כי לימוד תורה יהיה קשה מאד, ולא יתחזקו רק ע"י מעשיות הללו, ואם יבא א' להכחיש המעשיות הללו זוקפין עליו קועיה כחויא.

עוד שם הרבה שטותים שחבל על הנייר להעתיקם עי"ש (ע' ס) שהגה"ק ר' הלל קאלאמייער א"ל שכשהוא רואה איש שעדיין לא ראהו לפני זה, נחלש ולבו ונופל לארץ.

טו) בס' ויען אברהם (הוניאד) ובשבתו של אהרן (מר' אהרן אריה כ"ץ) שניהם תלמידי מרן ז"ל כתבו שבס' עולמות שחרבו יש הרבה דברים שחזותם מוכיח מתוכם שאינו אמת או מוגזם כי לא היה דרכו של מרן לדבר ברמזי ובלשון חידה, רק אדרבה היה מפרש כל דבריו היטב.

חילול שבת על חיי שעה

טז) באוהב ישראל (תשא) מיישב מ"ש באוהחה"ק דאין מחללין על חיי שעה ובקובץ אהל מועד קומלהר (גליון ב דף מב) מביא דפעם אמר ת"ח א' להרה"ק מאפטא דהאוהחה"ק מיירי מבן ח' שלא כלו חדשיו שבודאי לא יקום, ואמר הרה"ק שאם יזכה להדפיס ספרו שנית יצוה למחוק מ"ש שם כי שינוייה דחיקא הוא, וזה התי' יותר נכון, וזה המעשה שקר ביסודו כי ידוע שהאוהב ישראל נדפס הרבה שנים אחרי פטירת הרה"ק, ולא נכתב על ידו כלל רק ע"י תלמידיו ובנו, ומן הסתם כל המעשה לא היה ולא נברא, אף שכתב שם שהעיד א' ששמע זה המעשה מהגה"ק מספינקא, מן הסתם ג"ז אינו אמת.

יז) ובסיפורי הרמ"ח (ע' קעח אות י) כ' גוזמאות שא"א להיות במציאות (והובא גם בבוצינא קדישא ע' שכג).

יח) במשרתיו אש לוחט (ח"א ע' שו) כותב הר"ר יקותיאל אריה קאמעלהאר (שהיה מסתופף אצל העטרת ישועה דזיקוב עי"ש הסכמתו) שהרה"ק מראפשיץ היה אומר דכל הסיפורים על הבעש"ט ותלמידיו אף שהיה בכוחם לפעול נפלאות כאלו ויותר מהנה, מ"מ אינם מעשיות אמיתיות לא מהם ולא מקצתם עי"ש, וכלול בזה כמה ענינים שמספרים על הה"ק מראפשיץ ומציירים אותו כאילו היה ח"ו לץ ובדחן ומרבה בשיחות קטנטנות וילדותיות כולם שקרים גמורים הם, ולדוגמא המעשה שהה"ק מלובלין ציוה עליו שלא יאמר עוד בדיחות בשעה שהה"ק עומד שמו"ע משך שנה אחת, ולא שמע אליו ונשמע באמצע שמו"ע צחוק בביהמ"ד ושאל את הרה"ק מראפשיץ ע"ז ואמר לפי שהרבי כבר עמד שמו"ע שנה ושפיץ מיטוואך, וח"ו להאמין כזה על הה"ק

שהיה קדוש וטהור וגאון עולם מופשט מענינים גשמיים, שלא היה לו מה לעשות רק לעשות צחוק בביהכנ"ס בשעה שהה"ק מלובלין מתפלל, שזהו איסור גדול, והרי זה לא מתאים אף לאדם פשוט וגס, וכמו כן מסופר בשמן הטוב על הקדושת לוי שבבואו בפעם הראשון אל הה"ק ר"ר שמעלקא היה מדבר כל השמונה עשרה דברים בטלים עם איש פשוט וחרה מאד לתלמידי הה"ק ר"ש וסיפרו לרבם וא"ל שיניחו לו כי הם ענינים גבוהים, וחלילה וחס להאמין דברים נבזים כאלו על צדיקי עולם וקדושים.

יט) בעשר צחצחות (מער' ח אות כג) כ' שהעטרת צבי שאל מהבני יששכר על הציור שבמחזור דצייר המדפיס את משה גבוה ואהרן קטן ומנא ידע זאת המדפיס, והשיב הבני"ש, דמשה היה גבוה מבואר בתורה שפירש האהל על המשכן דמכאן מבואר בגמ' (שבת צב.) דמשה היה י' אמות, ואהרן היה קטן מדהיה צריך מעלה לעלות למנורה, ומדכתיב שהיו משה ואהרן שקולים מבואר שאהרן היה רחב דאל"ה היאך אפשר ששקול כמשה אם משה גבוה והוא נמוך, והעט"צ אמר שבזה גילה רזין דאורייתא ע"כ, ואף אם המעשה אמת כי רמז שאהרן הכהן מדת החסד הוא בהתפשטות וגבורה של לוי דהיינו משה הוא בגובה, אבל הראיות המובא שם הוא הוספה של איזה מספר ע"ה, דא"א שהבני"ש ישכח הגמ' שהביא הוא עצמו דמבואר שם דקס"ד דכל הלויים היו גבוהים י' אמות מדמשה היה י' אמות, ודחי דילמא שאני משה שהיה גבוה לפי ששרתה עליו שכונה, ולמה לא דחה ממה דחזינן שאהרן היה צריך מעלה לעלות עליו, ולא עוד אלא שאינה ראייה כלל, דהמנורה היה י"ח אמות ואדם בינוני הוא ג' אמות, והיאך יכול להיטיב את המנורה אם אינו גבוה יותר מהמנורה, ואפילו אם הג' אמות הוא עד הכתף עדיין היאך מטיב את המנורה המגיע עד ראשו, ומ"ש מדשקולים הם אינו מוכן דהיאך אפשר לומר שהיה רחבו עשר אמות וא"כ עשיתו בעל מום ופסול לעבודה, ועכ"ח דהראיות אינו מבעל הבני"ש, ושקולים הן אין הכונה למדתם בגשמיות, אף אם המעשה אמת, ועי' מהרי"ל דסקין (ר"פ בהעלותך) דאדרבה אהרן היה גבוה וכמבואר בילקוט דע"י המשיחה נתרומם גבהו, והמעלות באמת לא הוצרכו לדידיה רק בשביל כהנים הבאים אחריו, וזהו להגיד שבחו של אהרן שלא שינה.

רמ"ח אותיות מר' גרונם

כ) בספר רמ"ח אותיות מר' גרונם (ממשפיעי חב"ד) כותב דברים ששמע מהה"ק ר' הלל מפאריטש ויש שם הרבה שקרים ודמיונות ואעתיק רק ג' ענינים ומזה תדין על כולו.

א) [אות קיב] דר' לייב איגר אמר שאינו שכיר יום רק קבלן וע"כ מתפלל במאוחר, וזה שקר גס מעולם לא אמר כן ואסור להאמין, כי המאמין בתורה אינו מדבר כן.

ב) [אות קעב] שכשחל י"ט כסלו (יום שיחרור התניא) במוצ"ש צ"ל ותודיענו, ופלא ששכח לכתוב שזהו רק הלצה, כי עוד יבאו חסידים משוגעים לעשות כן למעשה, והרי א"א להוסיף ימים טובים ולא ברכות על מה שקבעו לנו אנכנה"ג.

ג) [אות קעג] שכשנפטר הגר"א (והוכרחו להכניסו לג"ע) עשו מהגן עדן גיהנם, וזהו סתם ליצנות גסה מהגר"א שהתניא הזהיר שלא לפגוע בכבודו.

אלף פעמים ש"ס

כא) בשפע חיים כתב ששמע שהשאגת אריה סיים בחייו אלף פעמים ש"ס, וכתב בס' שדה צופים (עמ"ס ברכות בהקדמה) דהגה"צ מקאשוי א"ל שא"א שהשאג"א למד אלף פעמים ש"ס, דלפי"ז גמר ש"ס בכל חודש מיום היותו בר מצוה עד סוף שנותיו וזה רחוק מהמציאות, והגר"ח קניבסקי תמה על זה ואמר הלא אפשר לגמור ש"ס בשבוע א', ומביא מא' שהעיד שהגר"ח קניבסקי למד פעם מאתיים דף ליום, ואינני יודע היאך בני אדם אין מתביישים לכתוב גוזמאות כאלו שגם נער קטן יכול לראות שזה אינו במציאות, באו חשבון 7 ימים לשבוע, כל יום יש לו 24 שעות, וביחד הם 168 ומכל יום תוציא לכה"פ 6 שעות כי לישון 5 שעות הוא הכרח לסתם בני אדם, ועם הג' תפלות וברכה"ש ואכילה וביהכ"ס הוא עוד שעה לכה"פ, ושבע פעמים 6 הוא 42 נשאר משבוע 126 שעות, והם 7560 מינוט, דפי הש"ס אפילו בלי המשניות הם 2,695 ואם נאמר שכל דף לומד במשך 3 מינוט (מינוט וחצי לעמוד) עולה 8085, והיאך שייך לגמור ש"ס בשבוע א', ואפילו אם נימא דמיירי מאדם יוצא מן הכלל שישן רק 4 שעות במעל"ע ואינו מתנמנם ביום, תרויח עוד 7 שעה לשבוע דהיינו 420 מינוט, ויוכל ללמוד עוד 150 דף ועדיין רחוק מלגמור הש"ס, ואם תאמר שלומד כל דף פחות מזמן של 3 מינוט דהיינו רק מינוט או מינוט וחצי לכל דף, דהיינו חצי מינוט לעמוד, הרי זה אינו לומד רק חולם בהקיץ.

ועכשיו נדבר מהשאגת אריה הרי היה לו ישיבה והיה מרביץ תורה לתלמידים, ומלבד זה היה כותב הרבה חידושים בעמקות התורה שהרי ס' שאג"א וטו"א וגבו"א אינו אלא מספר קטן מחידושו כמבואר בהקדמת הספר (דפו"ח), חוץ ממה ששרף רוב חידושו שכתב בימי נעוריו, וע"כ א"א לומר שהיה לומד כל היום בבקיאות, הרי לך דחשבון של אלף פעמים ש"ס אינו במציאות, אמנם יתכן להיות דמיירי שעבר הרבה פעמים רק במחשבה על תמצית הסוגיות שזה אפשר לעשות בהעברה בעלמא, ותדע שמעשה ששמע השפע חיים אינו אמת כי האור חדש בהספדו על השאג"א (מובא במבוא לשאג"א דפו"ח) מפליא מה שהשאג"א חזר על כל מס' ב"ב בשמונה ימים, וזהו בערך כ"א דפים וחצי ליום, ואם היה אמת שחזר ש"ס בכל חודש היאך מקלס אותו בדבר קטן כזה, (ובמושיען של ישראל מובא שמרן מ'סאטמאר אמר בדרך צחות שביום חופתו אכל קעז היינו שחזר על מס' ב"ב שיש בה קע"ז דפים ואינו מובן שאין בה אלא קע"ו דפים, וגם זה אינו אלא קע"ה כי מתחיל בדף ב', ועוד דידוע דרכו להאריך בתפלתו, ובהכנה דרבה שבודאי עשה כן גם ביום חופתו, וא"כ יש לפקפק על המעשה).

ונסיים במעלת סיפורי צדיקים אמיתיים, איתא בפרקי אבות שנים שיושבים ויש ביניהם דברי תורה שכונה שרויה ביניהם שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וגו' ליראי ה' ולחושבי שמו, ויל"ד מ"ש ל' ביניהם, דהיל"ל ועוסקים או מדברים בד"ת (עי' תויו"ט), וי"ל לפימש"פ הרה"ק מלובלין (הובא בהקדמת סיפורי צדיקים מהרב ד'זינקאוויץ) בשם האריה דבי עילאה שהרה"ק הנ"ל עבר פעם דרך ביהמ"ד א' וראה אור גדול יוצא משם ונכנס לשם וראה שמספרים סיפורי צדיקים, אז אמר שבזה נתיישב לו משנה הנ"ל דקשה לכאורה לפי"ז ל' הפסוק נדברו ל' נפעל דהיל"ל דברו או מדברים, ועו"ק דיראי ה' היינו הך דלחושבי שמו (עי' גמ' ברכות דקאי על חישב לעשות), אבל עכשיו שראה דסיפורי צדיקים שהם יראי ה' מאיר כמו לימוד תורה, א"ש דיש לזה גם הסגולה של שפתותיו דובכות בקבר כמו בד"ת, וע"ז שייך ל' 'נדברו' בל' נפעל שע"י שאיש אל רעהו כאן בעוה"ז מדברים ומספרים מהיראי ה' ע"ז הם נדברים שם להיות שפתותיהם דובכות, ומזה יש לשניהם פעולה טובה, ליראי ה' שהוא טובה להם במה ששפתותיהם דובכות ולחושבי שמו היינו איש אל רעהו המדברים מהצדיקים וחושבים ממעשיהם מתעוררים ע"ז עכדה"ק, ובדרכו יל"פ קצת באו"א, דתכלית הסיפור של צדיקים הוא להתעורר מזה לעבודת ה' נמצא אינו דיבור ממש מתוה"ק רק שהם נפעלים ע"ז לתוה"ק ולעבודת ה', ושייך ל' נפעל כיון שתכליתו הוא להיות נפעל מזה לדבר אחר, ולז"א ביניהם, ר"ל שיוצא מביין שיחתם פעולה לתורה ועבודה, אף שעכשיו אין עוסקים בתורה.

התנהגות ביום הכפורים

כב) בתורות ועובדות מבית רבינו (ע' תנח) דהייטב לב נתן טעם על שבוכים רק לביל כל נדרי ואחר כל נדרי מתנהגים כמו בשאר ימים טובים דכתיב ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש היינו רק לפני כל נדרי שהוא עדיין תשעה לחדש תענו נפשותיכם ולא העשירי, וא"א להאמין שדבר זה יצא מפי הייטב לב דהרי ביוהכ"פ כל היום צ"ל בתשובה וחרטה ובפרט בשעת הווידוי וכמ"ש בייט"פ (יג מדות אות נד) ובאות נ כתב דביוהכ"פ מחמת רוב הצער על עונותיו אינו מרגיש כלל שמתענה, ובודאי אמר טעם על שהתעוררות היותר גדול הוא בכל נדרי והשומע הוסיף דברים לומר ששאר יוהכ"פ הוא ככל יו"ט הס מלהזכיר.

ב' דברים שנאמרו בשם הייטב לב מפי השמועה שלא כפי מה שנאמר במקור הראשון

ובגנת ורדים (קובץ יט ע' רפו) כתב א' ליישב העובדא מתורות ועובדות מבית רבותינו, ממ"ש הייטב לב עצמו במאמר תוכחת מוסר אות מ', אבל לא יישב ממה שהקשיתי ממ"ש הייטב לב עצמו בשאר מקומות, וגם מ"ש הוא מהייטב לב הנ"ל, אדרבה מזה גופא יש לי ראייה היאך בשינוי קטן משתנה הענין, כי בייטב לב לא כתב רק ששמחין כמו בשאר יו"ט, דהא מברכין שהחיינו, ור"ל ששמחין עם מה שזכינו ליום קדוש כזה, וא"כ אינו סתירה כלל עם מ"ש במק"א דצריך להיות כל היום בחרטה ובתשובה, כמ"ש שם בייטב לב דבבתי בראי שמחה ובבתי גואי פחד ויראה, וכן בר"ה מצינו תקיעה ותרועה, בכיה מצד דא ושמחה מצד דא, אבל בתורות ועובדות כ' בלשון 'שמתנהגים' כמו בכל יו"ט, וזה ודאי אינו כי הלא אומרים כמה ווידויים ביוהכ"פ, וכמובן אין אומרים זאת בניגון של יום טוב, וכן שאר תפלות הנוראות, ועוד הרבה אנשים זוכרים באיזה התעוררות ובכיות נאמר סדר העבודה ע"י מרן רבינו וכן אצל כל הצדיקים, וא"צ להאריך בדבר פשוט ומובן, (אך מ"ש שהמחבר ס' הנ"ל הוא חף משפע הוא יתור נפיש כי מעולם לא עלה על הדעת להטיל פשע על המחבר, שאינו אלא מלקט ומעתיק ממה שמצא, ודבר גדול עשה לקבץ הכל לפונדק א')

(ג) וראוי לציין עוד דבר מהייטב לב שנשתנה פני הדברים ע"י דברים שנאמרו מפי השמועה.

בייטב לב (ס"פ מצורע) כ' דשמע מהגה"ק ר' שמעון מיערסלוב שאמר בשם צדיקים לפרש הפסוק ראשו כתם פז, דבראשית הבריאה ראה ה', דאפילו צדיקים המבהיקים כפז, יהיה עליהם כתם החטא, כי אין צדיק בארץ וגו' ולא יחטא, ועכ"ז בראם כי הקדים רפואה למכה במה שברא התשובה, והגה"ק ר"ש פי' בזה הפסוק אכול בשמחה וגו' כי 'כבר' רצה אלקים את מעשיך, במה שהקדים התשובה מכבר לפני החטא, ובמושיען של ישראל (ב,שכז) כ' בשם רבינו דהייטב לב היה בכינוס תלמידי הרה"ק מרימונוב, והרה"ק ר"ש מיערסלוב הכניסו בתוך הכינוס אותו והדברי חיים אף שהיה צעיר לימים, והיו רוקדים במחול, ובאמצע הרקידה הכיר הרבי ר"ש שהייטב לב לבו נשבר בקרבו, ואמר לו הרה"ק אברך, כתיב ראשו כתם פז, אפילו אם נדמה לו בראשיתו ובצעירותו שיש בו כתם (של חטא) מ"מ בסופו יהיה פז, ואמר רבינו שפי' זה אמר גם הרה"ק ר' אשר מראפשיץ להייטב לב, (ובמושיען של ישראל לא הרגיש שהן ב' פירושים שונים לגמרי וחשב לצרפן, אבל באמת לא קרב זה אל זה), ואף שי"ל דאינו סתירה כי הייטב לב שמע ב' הפירושים מהרבי ר"ש, ובספרו העתיק רק פי' א' הנצרך לפירושו שם, אבל מסתבר ג"כ לומר, דרבינו סיפר הפירוש כמובא בייטב לב, אך הוסיף דגם הרה"ק ר"ר אשר מראפשיץ אמר פי' ע"ז הפסוק להייטב לב ובאופן אחר, וע"ז אמר פי' האחר דאף שבראשיתו וגו', והשומע שמע וטעה וחשב ששניהם אמרו זה הפי' עצמו, אך יותר פלא היאך דבר אחד יכול להשתנות כשנאמר מפי השמועה, בספר אילה שלוחה מבנו של הרה"ק ר"ש מיערסלוב (הובא שם במושיען של ישראל) כ' ששמע מא' ששמע מהייטב לב ששמע מאביו הרה"ק ר"ש מיערסלוב הפירוש בפסוק ראשו כתם פז, בעת שרקד על שמחת נישואין והיה בבחינת ויגבה לבו בדרכי ה', וא"ל הרה"ק זלמן לייב! כתיב ראשו כתם פז, גם בראש יש כתם, ולכאורה הכונה שגם מחשבה של התרוממות הוא כתם כעין גאווה, (ובנו מתיגע למצוא שם פי' ע"ד הקבלה ואיני יודע למה, אך מש"ש דכת"ם נוט' הכונה תורה מלכות כ"ה גם בגר"א על שה"ש על פסוק זה ע"ש), הרי לך כמה משתנה ענין הנאמר מפי השמועה, בכמה אופנים, כי אין ספק דמ"ש הייטב לב בעצמו בספרו מה ששמע את הנאמר אליו הוא הנכון והאמת ומה שנאמר מפי השמועה איש מפי איש אינו מדויק, זולת אם נאמר דהיו ג' מעשיות שזה קצת דוחק אף שיכול להיות.

ובמ"ש מהייטב לב הפי' עה"פ ראשו כתם פז (שיר השירים ה,יא) כ"כ גם במלבים לשיר השירים דקאי על ראשית המקורב בריאת העולם שעדיין לא היה ניכר טובת ומעלת הבריאה וכתם שהוא עשת מקשה, שפנימיותו עדיין אינו גלוי, וכן היה בבריאה שלכאורה יש בה חסרון דהאדם עלול לחטוא וקרוב להפסד ורחוק משכר, אבל באמת נודע אח"כ מעלתה דגם אחר החטא הקב"ה מקבל תשובה כמו שהיה באדה"ר שנתקבלה תשובתו ולכן אמר מזמור שיר ליום השבת להודות על הבריאה, וע"ש במלבי"ם דגם אחר שנתגלה קצת פנימיות הבריאה כתיב קוצותיו תלתלים שחורות כעורב דמראה שחור מכסה על המראה היפה, נראה דהיינו בשעת החטא קודם קבלת התשובה.

פועל בטל במעי אמו

כד) בעשר קדושות כ' דהרב מראזולא לפני לידתו היה ממהר לצאת בחודש ז' כי לא רצה להיות פועל בטל, וצ"ב דהא מבואר בגמ' (נדה לא). דלומד שם תורה עם המלאך ובהילו נרו עלי ראשו, ואפ"ל דלא רצה ליהנות מתורה שלא ביגיעתו, אמנם גם בלידתו הרי יהיה פועל בטל עד שיגדל ויוכל להתייגע בתורה, וצ"ל שרצה לקרב הדבר, (אמנם גם סיפא דמעשה ההוא אינו מובן היאך חשש אביו ללשה"ר של ליצים, והיאך ידעה שמתאנח בשביל זה).

כה) בכתבי ר"י שו"ב (פ"ט ע' קסז אות ג) דר' ייבא היה מדבר על הרבנים ואמר שלומדים תורה עם הס"מ, ואסור לכתוב המעשה כמו שהוא זלזל ברבנים נושאי דגל התורה, כי בודאי על הרבנים היראים מנהיגי הדור האמיתיים שבכל דור ודור לא היה מדבר, אלא היה גם בדורו איזה רבנים שלא היה יראתם קודמת לחכמתם ועליהם דיבר, וכן מה שאומרים מימרא מכמה צדיקים דרבי נוט' רע בעיני ה', אין לומר מימרא זו בסתמא דבודאי לא היה הכונה על רבי שהוא צדיק ג"כ.

כו) במושיען של ישראל (ח"ב ע' שא) שהה"ק מ'זידיטשוב חשב לנקום מיהודי עבור שפעם לא נתן לו מקום לינה, ושוב התנחם, צריך להוסיף דבודאי לא עלה במחשבתו תחלה לעבור על לא תקום אלא אולי ראה שצריך כפרה עבור זה, וחשב לצערו כדי שבזה יתכפר, אך א"כ צ"ב למה התנחם, ואולי זה הפרט אינו מדויק ולא סיפר רבינו כך, רק מיד שראהו חשב לכבדו ולא לנקום.

כז) במושיען של ישראל (ח"ב ע' רלו) בשם הרה"ג ר' יושע געלדצעהלער שרבינו אמר לו שבסיפורי חסידים יש גוזמאות, ושמעתיו מפי והוסיף דרבינו אמר לו על ענינים המסופר על הר"מ מפרימישלאן שיש בהם הרבה גוזמאות, וכשכבר יצא חזר וקרא לו ואמר אבל מ"מ ברבי ר' אלימלך וברבי ר' זושא אין לנו השגה.

כח) ידוע המעשה שהה"ק מ'בעלזא אמר להאהבת ישראל מ'וויזניץ שיקפיד באמירת יוצרות כיון שאבותיו לא האריכו ימים, ואמירת יוצרות מסוגל לזה, והרה"ק האמרי חיים וכן האדמו"ר מוויזניץ מאנסי אמרו שלא שמעו מזה מעולם, רק הטעם בפשטות שהתחיל להקפיד ביוצרות כיון שהאהבת ישראל היה גר כמה שנים בגראסווארדיין והיה מתפלל בביהכ"ס דשם ולא רצה לשנות לכן אמרו יוצרות.

שפיכת היין באמירת עשר מכות

כט) בקובץ מבקשי תורה (כרך ב גליון יא סי' צב) כ' בשם תשובות והנהגות (ב,רמד) דהגר"ח מבריסק לא היה שופך הי' שפיכות בליל פסח אצל אמירת המכות, דהגדה צריך להיות על הכוס וכשחוזר למלאות הכוס מיין אחר הרי לא עליה נאמר ההגדה וביטול לא מהני לעשותו כאילו ישנו רק כאילו אינו, (ותלוי בפלוגתא אי האיסור מהתפך להיות היתר ואכ"מ), ואיני יודע למה הביאו רק חצי דבר דבתשעה"נ מסיים על זה דהגר"ז בנו היה נוהג בשפיכה זו, וידוע שבכל דבר היה מדייק לעשות כאביו, והלכך מסתבר שלא נהג כן הגר"ח למעשה רק אמר כמו הערה בעלמא בדרך שיחה לא למעשה (וכ"כ שם לגבי מה שמספרים שהגר"ח היה אוהז הכוס בשעת הגדה כיון שצריך להאמר על הכוס שג"ז לא מסתבר לפי שהגר"ז לא נהג כן), ויש להוסיף דודאי מסתבר הכי שבודאי לא היה בדעתו לשנות ממה שכתב רמ"א ואריז"ל מחמת סברא כזו שבקל יש ליישבו, דגם כל היין שבקנקן שייך לומר שנאמר עליו ההגדה כמו שסומכין במה שמחלקים מצות לכל בני ביתו מה שלא היה בקערה רק בקופסא אצל או על השולחן, ועוד דמאן יימר דצריך להיות דין כוס מלא בשעת שתית הכוס דוקא מזה היין שאמר עליו ההגדה הלא יש רוב רביעית בלא"ה, וכוס מלא ג"כ יש כמו שמותר למלאותו בקש וכיו"ב, ועוד דהלא אומרים עליו אח"כ מ"ג היה אומר ואילך שזהו עיקר הסיפור וכמ"ש בשבלי הלקט דזהו התשובה על הג' שאלות שבמה נשתנה, ובהגדה עוז והדר כבר קיבל המעשה זקן ארוך שהביאו הוספה דהגר"ח היה מלא לפני ההגדה ב' כוסות ואחר ששפך הי' שפיכות הוסיף עליו מהכוס השני שהיה לפניו, ובהגדת בריסק לא נזכר מכל זה מאומה רק אדרבה שהיה שופך הי' שפיכות כנהוג.

לשנוא עוברי עבירה

ל) בשאל אביך (ר"ש שבדרון ג,רצא) בשם הגאון ר"פ עפשטיין דפעם בא אב עם בנו לדי"ת לפני הגאון ר' דוד מקארלין ובתוך הטענות אמר הבן חוצפה נגד אביו, הפסיק הבית דוד הדי"ת ואמר שהוא פסול לדון כי כתיב משנאיך ה' אשנא וברגע שהתחזף הבן לפני אביו הוא מצווה לשנוא אותו ושונא פסול לדון, וצ"ע דמבואר ברמב"ם (פיה"מ פ' חלק) אחר שהשריש הי"ג עקרים דכל שמאמין ב"ג עקרים אף שעבר עבירה מצוה לאהבו ולרחם עליו, ובהל' רוצח (פ"ג) כ' דרק אם עובר עבירה והוכיחו אותו ע"ז ואינו מקבל אז מצוה לשנוא אותו, (ובשד"ח פאת השדה מער' א אות כ' כתב דהוא סתירה עם מ"ש בפיה"מ וצ"ב דהא לא התיר כאן רק באינו מקבל תוכחה), וכנראה חסר בהמעשה הנ"ל איזה דברים דאולי הוכיחו הבית דוד ע"ז איזה פעמים ושינה באולתו, או דלא אמר כלשון הנ"ל דשונא אותו רק שמרגיש שנכנס תרעומות בלבו עליו וכיו"ב.

כתבי רמ"מ

אורן

א) בליקוטים יקרים (סו"ס כתבי רמ"מ, מר' אהרן יוסף לוריא בשם ר' מאטעלע סלאנימער בעל מאמר מרדכי) סותר עצמו דבע' י' כתב בשם הה"ק מוויטעפסק דהאורן בצפת יותר זך מטבריא, ולכן נסע משם כי היה שומע תמיד בת קול מן השמים ולא היה יכול לסבול וכו', (ומובן הפשוט דמחמת שלא היה יכול לסובל הכרוזים מן השמים היה צריך לצאת משם), ובע' ל' כ' דלא ראה שמים זכים בכל א"י כמו בטבריא, ועוד דכ' שם דצפת היה עיר שכולה רשעים והיאך אפשר שהאורן שם יותר זך, ולכן נראה הכונה במ"ש דהאורן יותר זך קאי על טבריא, ומ"ש ואינו יכול לסבול אין הכונה שאינו יכול לסבול הקולות של הבת קול אלא עוד טעם שלא רצה לישאר בצפת כי לא היה יכול לסבול רשעת הרשעים.

ואידי דאירינן באורן זך יש להעיר במ"ש בכנסת ישראל (רוזין ז:): הטעם דבמקומות שישראל דרים שם אין האורן זך כמו בדייטשלאנד, וזהו לאו דוקא כי מלפנים הרבה שנים היו כמה קדושים וטהורים דרים בדייטשלאנד, ועוד הרבה מקומות שהיו דרים שם יהודים והיה האורן זך.

ב) (שם ע' ג אות יד וע' לח אות נו) בשם הה"ק מטשארטקוב דבזמן תנאים ואמוראים היה קשה לקיים בכל דרכיך דעוה אבל היום קל מאד, ונראה הכונה לפי שאין תובעים מן השמים היום דברים גדולים רק אפילו דבר קטן מאד בענין זה חשוב מאד, ומ"מ צ"ב דלפי ערך הדור דבר קטן היום קשה דבר גדול אז, וצ"ל דמ"מ לזכי הלב קל יותר.

ג) (שם ע' יב אות ס) דהרה"ק ר' מארים היה במק"א שמאן דהוא לעג ממנו, ואח"כ כששמע שזה האיש נצרך לטובה השתדל בעדו ואמר אע"פ שבלא"ה לא היה משתדל, אבל כיון שיש בזה ענין 'לא תטור' אם לא יעשה על כן עושה, וזה טעות וצ"ל 'לא תקום', אבל מ"מ צ"ב דעדיין יש בזה חשש של לא תטור, שהוא האומר לחברו אף שאתה לא עשית לי טובה, אני לא אשיב לך כגמולך אלא אעשה עמך טובה, ואולי ס"ל דבמה שלא אמר לא אשיב לך כגמולך מותר אע"פ שאומר שעושה לו כדי שלא לעבור על לא תקום.

ד) שם ע' לח שר' רפאל בערשטיר אמר להרה"ק מסאוראן הייתי אוהב אותך כציצית אם היית מתפלל קריאת שמע בזמנה, יש להדגיש דבודאי קרא ק"ש בזמנה אבל לא עם ברכותיה.

כתבי ר"י שו"ב

לצוות את השר להכות יהודי

(ע' רפו) שהקארלינער אמר לא' שיאמר להשר להכות איזה יהודי וכן עשה וכל הקהל התחננו להחסיד שיצילהו, ולא אבה, ורק אח"כ כשגם אשתו ובניו של היהודי התחננו לו כי ראה כי כלתה הרעה אל אביהם, אז אמר להשר שיפסיק, ואמר הקארלינער שאם לא היה מצוה להפסיק ההכאות אז היה לו עשירות לו ולבניו אחריו, אבל מעכשיו רק הוא בלבד יהיה עשיר ולא בניו, וצ"ב שאף אם ידע הקארלינער שאיש ההוא חייב המכות, אבל החסיד בודאי היה מצווה מן התורה שלא לומר להשר להכותו וכ"ש שהיה מחוייב לבקשו להפסיק, ולכן אסור להאמין במעשה זו.

צריך להתפלל ולבקש על כל דבר החסר לו

(שם) הקארלינער היה מתפלל מאוחר כי לא היה יוכל לנקות עצמו, ואמר שאם היה מבקש מהקב"ה שיוכל לנקות עצמו היה הקב"ה שומע לו אך הוא דן את הקב"ה לכף זכות שאם נתן לו קיבה חולנית מסתמא כך טוב לו, וצ"ב דא"כ היאך היה מתפלל בכל יום רפאנו, והיאך היו האבות הקדושים מתפללים על בנים, ועכ"ח משום דהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים, ואדרבה עיקר חיוב מה"ת להתפלל הוא בעת צרה וילפינן מיעקב אבינו שהתפלל לינצל מעשיו, וכן בני ישראל במצרים צעקו אל ה' ואומנות אבותינו בידינו, ולא מצינו מושג כזה שלא להתפלל משום שכך הוא רצון ה', ולכן א"א להאמין שכן אמר הקארלינער. (ה) החזו"א הראה פעם דוגמא היאך מחליפים ענינים שהמנהג הוא שמי שיש לו זקן עושה הבדלה, לאפוקי נשים דיש ספק אם מחוייבין בהבדלה, ומזה באו לומר שמי ששותה יין הבדלה גדל לו זקן וע"כ לא ישתו נשים יין הבדלה.

ז) בשולחן הטהור (קאמארנא סי' קסז) דהרמב"ם כתב לטבול המצה בחרוסת ולא במלח לפי שחרוסת חשוב יותר, והראב"ד כתב שזה הבל, ויפלא דהלא זהו שיטת הגאונים והיאך כ' ע"ז הבל, ותי' דכונתו היה שהרמב"ם הוא מנשמת הבל, משא"כ מי שהוא משורש קין צריך לטבול במלח דוקא עי"ש מהאריז"ל, הרי לך דוגמא היאך אין אנו מבינים דברי הצדיקים.

ח) אינו נכון להעתיק דברי חידוד וקינטור שאמרו הצדיקים כיון דאין אנו מבינים כונתם הנסותרת ולעיני אדם פשוט נראה כקנאת איש מרעהו ומזלזל ח"ו בכבוד הצדיקים או שלומד מהם שזה אינו חסרון ועבירה, וכמ"ש בהיכל הברכה נצבים כ' הגה"ק מקאמארנא שהיה דרכו לדבר על איזה צדיק (זה היה הרה"ק ר"מ מפרימישלאן), אך משנודע לו מן השמים שכבר נחתם הגזירה שיפטר מן העולם ואין להשיב הפסיק מלדבר עליו עי"ש שהאריך בזה שלא יחשבו ח"ו שהיה בלבו לדבר עליו אדרבה כל כונתו היה להאריך ימיו.

ט) במושיען של ישראל (פ"ח בהערה כב) שמרן הדברי חיים היה דרכו לומר דברי צחות ואירע שאנשים חשבו עצמם נפגעים מכך ופייסם הרה"ק והיה אומר דרכי לומר מילי דבדיחותא (יש בזה ענין גבוה בהמתקת הדינים עי"ש) ומי שהוא שוטה אני צריך לפייסו אח"כ.

מתי צריך להאמין ומתי אסור להאמין

א) קיבלנו מרבנותינו הקדושים ובתוכם מרן מסאטמאר זי"ע, שכל מעשה שהוא נגד ההלכה צריך אן או להכחישו בן או ליישבו שיתאים עם ההלכה, ג] או כמ"ש בהוספת מהרצ"א שאף אם המעשה אמת הצדיק ודאי היה לו טעם עפ"י הלכה אבל אנו אסורים מלעשות כמוהו רק להתנהג כפי פשטות ההלכה.

ב) והקשו ממ"ש בשיחות הר"ן (קג) דמוטב להאמין בשטותים ושקרים כדי להאמין גם בהאמת, מלהיות 'חכם' ולכפור בכל, א"א ללמוד מזה להאמין גם במה שהוא נגד התורה וההשקפה.

ג) ולפי הטועים בשיחות הר"ן דצריך להאמין גם במה שהוא נגד ההלכה, היאך ציותה תורה שלא להאמין לנביא המראה אותות ומופתים, ואומר שה' ציוה שיעשו נגד התורה, ועי' על הגאולה (אות כד), ובליקוטי מוהר"ן הזהיר כמ"פ שלא להאמין במנהיגי שקר, והתלוצץ מהם (חיי"מ תנה) ולא כתב שצריך להאמין בכל כדי שלא יבאו לכפור גם במנהיגי אמת.

ד) ועוד בשיחות הר"ן מדבר ממי שמכחיש בשקרים לפי שהוא חכם בעיני עצמו, ואין בכלל זה מי שמכחיש שקרים לפי שכן שמע מרבתי שאסור להאמין במה שהוא נגד ההלכה, ומבואר כמה פעמים בגמ' על מה שאמר אמורא ולא היא וכו' ולא אמרו שצריך להאמין לזה אף אם אינו אמת.

ה) ומבואר בליקוטי הלכות (הל' רבית ח אות מג מד ומ"ה) גנות המאמינים בשקרים ושטותים עי"ש, ובפרט דמ"ש בשיחות הר"ן וחיי מוהר"ן צ"ב שהדברים שם סתומים, דבמאמר פתי יאמין הבאתי מאגרות הרמב"ם ושאר ספרים דאדרבה עיקר מעלת ישראל הוא שאין מאמינים בהבלים, ועל כן אמונתם יותר חזקה מלהבדיל אמונת הגוים שמאמינים בהבלים, והמאמין בכל אינו מאמין בשום דבר, וחלילה לומר שאמונתינו בה' תלוי במה שמאמינים גם בשטותים הס מלהזכיר, כמו שמבינים הטועים בדברי שיחות הר"ן.

ו) ואף דא"א להקשות קושיות על צדיקים, היינו אם ברור שהמעשה אמת ואין דרך ליישבו, אבל אם המעשה מובא במעשה ביכל של בעל דמיון, או ששמע מאחרים שלא דייקו בשמועתם כרחבא דפומבדיתא, אין צריך להקשות, כי יכולין לומר בלי נקיפת הלב להד"ם, ואפילו אם כשהצדיק עצמו סיפר המעשה מ"מ ראוי למשכונני אנפשינ ליישבו עפ"י הלכה אם אפשר אפילו על צד הדוחק, וכן עשו בכל הדורות ולא לומר צריך להאמין ולא להקשות קושיות, (עי' גמ' ב"מ סח: רב עיליש גברא רבא הוה כו' ובגמ' נדה נ: גברא רבא אמר מילתא כו' ועוד הרבה), ורק אם אי אפשר ליישבו צריך לומר שא"א להקשות קושיות, ולהוסיף הטעם כי בודאי יש דברים בגו שאין אנו יודעים ומבינים, וזהו מה שנתבאר בהמאמר 'פתי יאמין' דלא ינהגו כהפתאים שאין מעמיקים להבין דרכי הצדיקים ולומדין מזה להקל בדברים וזה לא רק בשביל שהוא נגד מה שקיבלנו שלא ללמוד מצדיקים, רק גם נגד האמת כי רוב האנשים הם שטחיים ואינם שומעים מעשה כראוי בהבנה ולאמיתו.

לא הכל ניתן לומר ברבים

ידוע דרכן של צדיקים אמיתיים ובתוכם מרן מ'סאטמאר ז"ל שנזהרו מאד שלא יאמרו ברבים דברים הנראים כמסייע לדיעות כוזבות אף אם זה היה מאמר רז"ל וכיו"ב, אבל כל דבר צריך להאמר במקומו ובשעתו, ואם משתמשין בו במקום שיש חשש נטיה מהתורה אין לאומרו ואף שדבריהם נאמנים עלינו מ"מ אוסיף להביא מקור לזה.

באוהחה"ק (סו"פ ברכה) כ' דהעיקר הוא כמ"ד (ב"ב ח:): דמשה כתב גם ח' פסוקים האחרונים, והתמרמר על אה"ע שהביא כמ"ד דיהושע כתבו וכ' ישתקעו הדברים כי זה מביא לידי כפירה, ומשמע דאף דהוא מ"ד בגמ' ואו"א דא"ח אבל כל דבר שמביא את קטני המוח לכפירה אין לדרשן ברבים, וכעין מה שאמרו בקשו לגנוז ס' יחזקאל אף דנאמרה ברוה"ק, ואין דורשין בעריות ובמרכבה ובמע"ב וגו' (חגיגה רפ"ב), ועי' אבן עזרא תהלים פט מגאון א' דלא פירש ס' פט כיון שיש בו דברים הנראים בשטחיות כמטיח דברים כלפי מעלה, וגם לא רצה לאמרו והאבן עזרא תי' קושייתו דדוד לא אמרו מעצמו רק שכן אומרים האויבים עי"ש.

התואר פתי יאמין

שם הקונטרס הוא 'פתי יאמין', ויש מבקרים דאף שבתוך הקונטרס מובא כמה מאמרים מסיפורי מעשיות שאין להם מקור נאמן, אבל הרי גם מובא כאן כמה מאמרים שבספרים קדושים, ואף שאני כותב שאין הדברים כפשוטן רק צריך ביאור רחב והבנה בדברי הקדושים אשר נאמרו ברמז, ועל כן א"א ללמוד ממעשיות נגד ההלכה, אבל מכל מקום היאך שייך לומר עליהם התיבות 'פתי יאמין' אם הדברים נכתבו בספרי קדושים.

והתשובה ע"ז הוא פשוט מאד, דהתואר פתי יאמין לא נאמר על הקדושים שכתבו הדברים רק על הפתאים שאין מבינים דבריהם ומפרשים אותן לפי דעתם המגושמת, ולדוגמא עי' מ"ש הה"ק מקאמאנא בהיכל הברכה (דברים עה"פ) האימים ישבו בה לפנים שהיה פעם עם הרה"ק מזבאריז והיה נראה ככועס על איזה דבר ובאמת לא היה בכלל כעס כלל רק רצה להמתיק הדינים עי"ש, וכיו"ב הרבה דא"א ללמוד מהנהגת צדיקים כי איש פשוט המביט ורואה מעשיהם סובר שמבין ובאמת אינו מבין כלל ולפעמים הוא ממש היפוך הבנתו.

ובכן תבין דמ"ש בכותרת המעשיות המכשול שיוצא מאותן המאמינים מעשיות כפשוטן ואין שמים לב להתעמק ולהשוות המעשה עם הלכה, אין הכוונה שהצדיק עבר ע"ז המכשול אלא שהפתאים המפרשים המעשיות שלא כהלכה הם גורמים זה המכשול, ובזה פרחו טענת המערערים על מה שכתבתי, כמוץ אשר תדפנו רוח.

סוף דבר הכל נשמע אין לספר מעשה רק אם מחליט קודם בדעתו שאם יבא א' ויעורר שמשוהו במעשה זו מנגד להלכה או להשקפה, לא יתרגש ולא יקח הדבר כעלבון פרטי, ולא יהיה לו שום מניעה לומר דא"כ מוכרח שהמעשה אינו אמת או לא מדוייק.

וגם ידוע אודות הגניזה החרסונית שכולו מזוייף כמבואר בישורון כרך כג ובכרך כד ע' תתקס נתברר בלא ספק שכולם מזויפים.

ספרי מחקר על צדיקים

יש הרבה ספרי מחקר המנסים ליתן לנו תמונה על איזה צדיק או צדיקים, ואף שנכתבו ע"י אנשים חרדים המקפידים על שמירת התורה והמצוות, אבל כיון שמגושמים הם ומתנהגים בכל דבר כדרך של בני אדם אינם מסוגלים להעריך לנו תמונה נכונה מצדיק כאשר אבאר:

אופן המחקר של החוקרים והבודקים הארכילאוגים על דברים ישנים ואנטיק הוא בנוי על השערות שהרי באמת לאמיתו אין יודעים מה היה לפני כל כך שנים, אך הם מצרפים דבר אל דבר כמה פרטים קטנים ועושים השוואות ומזה באים למסקנא, והם עצמם אומרים שאינו מוכרח כי אם ההשוואה של פרט א' שצירפו לפרט שני אינו נכון אז נפל כל הבנין, ועכשיו נראה היאך הם כותבים כשרוצים לעשות סך הכל מסוגי האנשים והשבטים שבעולם, הלא אין להם שפה משותפת עם השבטים השונים, ע"כ הם מחלקי כל הסוגים לפי צבע עורם, ואורח חייהם, מלבושיהם, מאכליהם וכיו"ב, ולפי השקפתם השטחי יוצא תמונה מגוחכת שמעמידים תחת סוג א' יהודים חסידים שאין מגלחים זקנם והולכים במלבושים ארוכים ואין קוראים עיתונים וכו' עם הדרוזין הפראים של ההיפיס שג"כ הולכים במלבושים ארוכים ובזקן מגודל וכו', ולמעשה המרחק שביניהם הוא מופלג מדי, אלו חיים חיי עולם בקדושה וטהרה, ואלו חיים חיי בהמיות, ריקים מכל תוכן ומנוערים מכל טהרה, ככה ממש נראים אותם המעריכים את החסידות לפי ראות עיניהם השטחיות שחסידות פירושו לנהל חצר, וביצוע של לקיחת קוויטלעך, ושמשים וגבאים, וכלי כסף וכו', ומשבצים בתוך קערה א' ומסווגים סוג א' על כל הלובשים בגדי אדמורות, והולכים עם מקל שיש בראשו קצת כסף, ובזה מטשטשים הגבולים ומחקים כל ההבדלים הפנימיים, ולבם אטום ורחוק מלהבין, שלא מראה החיצוני קובע את מהות וגדלו של איש, רק דוקא דברים פנימיים שאינם נראים ולא מורגשים בשטחיות, הם אשר קובעים למעשה עיקר גדלו של האדם, ודברים כאלו אין שום איש מאלו הכותבים והחוקרים מסוגל להבין וכ"ש שלא להעריכו, וכשם שא"א להסביר לסומא מלידתו מראה הצבעים, וכיון שבכל זאת הם כותבים הערכות וספרים, על כן נקבעו יסודות על ידי השערות מדומות ושקרניות, ויש השערות שכבר נקבעו לפני איזה דורות על יסוד המצאה של חוקר מסויים (כמו ספר החסידות של כהנא ומרקוס וגרינוואלד ומרגליות ועוד הרבה מאד) ולמעשה נבנה על קורי עכביש ובנפול היסוד נפל הבנין, ואין לו שום זכות קיום ולא שום נכונות, ובכל זאת ממשיכים להשתמש בהשערה זו כדבר ודאי ובונים עליה תלי תלים של השערות נוספות, ודבר כזה אירע עם כמה מנהגים שנתשרשו בכל מקום מחמת סיבה שלא שייך כלל עכשיו בזמנינו, ולא עוד אלא דגורם הפסד גדול ובכל זה ממשיכים להשתמש בה, וביניהם האיחור זמן הפלה, והתהפכות הסדרים, והשתבשות מהלך החיים.

המציאות הוא בכל ספרי קורות הדורות דהיסטאריקער א' מוסר עובדא על פי השערה, ובאים אחרים אחריו ומוסרים זאת כודאות, ויש שבונים בנינים שלמים על השערות מפוקפקות, אבל אם יבא א' ונוטל היסוד נופל כל הבנין, ולכן צועקים עליו כל כך, כי צר להם לראות איך כל בנינים נופל, ועל כן תמצא דחסידיים אדוקים באופן יוצא מן הכלל, מתרגזים מאד על המכחישי מעשיות וכיו"ב.

ד' גירסאות במעשה של אותו שהרג את זכריה

בתולדות יעקב יוסף (ואתחנן ובפ' תצא) כ' שמעתי על דרך הלצה כי אלו שהרגו את זכריה היו תלמידי חכמים, כי מה שמבוזין הת"ח בעיני ע"ה, הוא ע"י התלמידי חכמים שמבוזין זה את זה, וע"י שמבוזין ע"ה את הת"ח ע"י"ז הם מבוזין בעיני האומות, ויש בזה ד' גירסאות א) בנוצר חסד (פ"ד מ"ב אות ה) כ' שסיפר הבעשטה"ק שבאשכנז היה צדיק שהיה כבר מגולגל פעם המאה מאותו שהרג זכריה שהיה ראש הסנהדרין חריף וחכם ולמד בסם המות של תורה והוא היה הראשון שהכה על לחי ופנים של

זכריה הנביא וא"ל אתה עם הארץ מתנבא בנבואות, ועי"ז נפלו עליו עמי הארצים רשעים גמורים והרגו אותו, ובכל גילגול נהרג במיתה משונה, ואמר שזהו פעם האחרון שהוא בגילגול וכבר מתוקן, וציוה שיכתבו על מצבה שלו פ"נ מי שהרג זכריה הנביא, וגם מובא בתולדות יעקב יוסף (פ' תצא) וע"ד שארז"ל (שבת קיט): לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה תלמידי חכמים, והיינו ע"י הלומדים שנקראו נביאי שקר וכמ"ש (איכה ב) נביאיך חזו לך שוא ומדוחים, ב) וגירסא אחרת בענין הגילגול דזכריה הנביא שבא להה"ק מ'קאזניץ מובא בסיפורי נפלאות מר' יעקב קאידנער (ע' מח), ויש ליישב שאינו סתירה עם מ"ש בנוצר חסד דהגילגול דהרה"ק מ'קאזניץ היה הראשון שזרק האבן, וגם הראשון שנהרג ע"י נבוזראדן, ומאז לא היה לו מנוחה אף רגע כמ"ש, ושל הבעש"ט היה זה שנתן מכת לחי, ג) בחמדה גנוזה (ב,קמו) גירסא אחרת שהיה הדיבוק אצל הה"ק מ'ראדישיטץ ואמר שהוא היה הראשון שהכה את זכריה ושלל יתגאה עליו הה"ק כי בימיו אפילו תינוקות המשחקים בחול היו יודעים יותר מנו, ושאל לו א"כ למה עשית כך, ואמר לו תאמין לי שהיה חושב לש"ש, אבל עם השי"ת אין לצחוק, ד) בתפארת שלמה (ח"ב בשער התפלה ד"ה וירא ישראל) כתב המעשה בגירסא שונה שהה"ק מ'קאזניץ סיפר על דבר הדיבוק שבא לפני הרב ר' יהודא חסיד משידלאווצי ואמר שהיה הראשון שהרים יד על זכריה, ור' יהודא הנ"ל רצה לגרשו ממנו בשמות הקדושים ואז א"ל כי בימיו ילדים קטנים ידעו יותר מכוונות הללו שהוא מכוין.

וי"א שחשבוהו לזכריה כרודף כי קבלה היה בידם שכ"ז שהנביא עדיין לא הוציא הנבואה מפיו אפשר לבטלה, וביקשוהו שלא יוציא בפיו, והוא לא רצה להיות כובש נבואתו, אבל בפניני תורה וחסידות (מהרה"ג ר' אליעזר דוד פר"מ שנה ו' פ' שלח) כ' דבר שאסור לשומען, שדיבוק ההוא בא גם לפני הה"ק מ'קאזניץ או מלובלין והרה"ק למד עליו זכות שמטעם הנ"ל היה לו לזכריה למסור נפשו ולכבוש נבואתו אף שיתחייב מיתה על זה ונמצא שצדקו המכים אותו, והגיע לו לזכריה שיהרגו אותו, ואחר שאמר זה הה"ק אמר הדיבוק שכיון אל האמת ובזה ניתקן אותה נשמה, ומעשה זה הוא מינות ממש, כי היאך אפשר ליהודי מאמין בתוה"ק לומר שזכריה היה צריך לעבור על דברי ה' שלא לומר נבואתו ולפי שקיים דברי ה' הגיע לו שיהרגוהו, תסמר שערות אנוש היאך יהודים חרדים ות"ח מאמינים לשטותים כאלו, מלבד מה שהעיר בס' הנ"ל שאינו מתאים עם מ"ש הרמב"ם (פ"י מיוס"ה"ת ה"ד) דכשנביא מתנבא על רעה שיבוא אינו מוכרח שיבא הפורעניות, כיון שיאמינו בו אף לא יבא הפורענות כי יאמרו ששב ה' מחרון אפו בעבור ששבו ישראל, ועם כל זה עדיין מאמין בזה המעשה ומספר זאת ברבים, (וכשדברתי עם הרה"ג הנ"ל אמר לי שאמת הוא שלא היו צריכים להדפיס זה המעשה, אבל נראה להוסיף דגם לספר לא היו צריכים זאת, וגם להאמין זאת אסור), ועי' בתחלת שער הכוונות שאותן שהרגו זכריה באו בגילגול בדורות שלאחריו ונעשו בהריגות משונות ויסורים.

כמה בדותות בקובץ ישורון - לייקוואוד

חסידים היו נותנים ממון לשיבות

א) בישורון (חלק יד ניסן תשסד ע' תתרכג) בתולדות הגאון ר' לייבלה קובנר כתב שפעם בא לעירו משולח לאסוף כסף עבור ישיבת וואלאזין והיה דר שם חסיד א' וא"ל ר' לייבלה שלא ילך אצלו כי הוא אינו נותן לשיבות לפי שהוא חסיד, והמשולח לא שמע והלך אליו, וחזר עם שק מלא כסף, ועל שאלת ר' לייבלה היאך הצליח בזה, אמר לו שסיפר לו מעשה מופת מאדמו"ר, ורגז על זה ר' לייבלה למה אסף כסף ע"י שקר, ומעשה זו הוא הוצאת שם רע על חסידים, כי אדרבה הם היו מעולם נתבעים ונותנים לכל דבר שבקדושה ולכל הישיבות בלי הפרש, ועוד היאך אפשר להאמין שמי שנקרא חסיד יתן מעות בשביל שמספרים לו מופת מאדמו"ר הלא כל ענין סיפור המופתים היה מרוחק אצל החסידים, ואם היה חסיד שוטה כזה, הלא גם אצל ליטאים שוטים ימצא שטותים כאלו ומה הביא לנו מחסיד א'.

אסור לפסוק בלא השולחן ערוך

ב) עוד שם (ע' תתרכד אות ג) מעשה בדויה שהגר"ח מוואלאזין כתב בכתב סמיכה שנתן לר' לייבלה קובנר שיכול לפסוק בכל הש"ס בלי השולחן ערוך, ומוסיפין שהגר"ח מבריסק המשיל משל ע"ז למי שיושב בבית חשוך אם הוא אדם זר צריך לגשש באפילה עד שימצא הפתח לצאת משא"כ בעל הבית יודע גם בלי ראות היכן הפתח ויוצא מיד, והנמשל מובן דמי שהוא בעל הבית בתורה יכול לפסוק מהגמ' וא"צ להשלחן ערוך, ורח"ל מהאי דעתא הלא כבר נמנו וגמרו כל רבותינו הקדמונים דאסור לפסוק מהש"ס בלי השולחן ערוך והיאך נאמין למעשיות כאלו, והנה הליטאים מתלוצצים מהחסידים שמספרים גוזמאות על רבותיהם, וע"ז אני אומר דיותר חורבן יש במעשיות כאלו מהפכים דברי תורה ומתלוצצים מהשולחן ערוך.

דרכה של תורה אינו לדבר בחריפות

ג) שם (ע' נט) דהגרי"מ פיינשטיין חתנו של הגרי"ז מבריסק אמר פעם מה שמצינו לשונות חריפים בדברי הראשונים כמו בראב"ד ובעל המאור (וגם מצינו כן הרבה בגמ') לפי שדברי תורה נגעה להם עד עומק נפשם ולא היו יכולים להבליג על מה שנראה בעיניהם משבש ההלכה, (וכעין מ"ש רש"י על ר' טרפון שהיה אומר אקפח את בני מחמת רוב צער) והגרי"ז אמר שזה אינו נכון רק כך הוא דרכה של תורה שלא לישא פנים בהלכה, וקשה להאמין שכן אמר הגרי"ז דהא כתיב דברי חכמים בנחת נשמעים, ולא זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן רק משום שהיו עלובים ונוחים, וכ' החיד"א שהיה עוד ב' צדיקים ששמו יוסף בימי הבית יוסף שהיו ראויין לעשות חיבור השולחן ערוך אבל מן השמים הכריזו שזה יהיה הבית יוסף כיון דהיה עניו ונוח בהלכה ע"י חיד"א דאינו משתמש בספרו בלשונות חריפים.

לשונא עובר עבירה

רחיצת פני הג"ר זליג ראובן בענגיס משפיכת שופכין של ישורון

ד) בישורון (מאסף תורני חי"ב ע' קנו) בתולדות הג"ר זעליג ראובן בענגיס כנראה היה להכותב עבודה קשה כי מצד א' לא היה יכול להעלים עין ממלחמתו של הגר"ר עם הפושעים, ובהכרח הביא הכרוז שלו שאסר את הבחירות אבל מצד שני היה לו אי נעימות מצד אנשי השוק התחתון, לכן נתחכם לזכות שטרא לבי תרי, ולכן בתוך המאמר שלו הבליע איזה פעמים דברים שא"א לסובלן, א' כ' (הערה 152) לא היה מטבעו קנאי, והיה אומר שדר בבתי נייטין לפי שכופין אותו (באידיש נייטין) לעשותם כך וכך, וכונתם לומר דמה שאסר את הבחירות אולי היה משום שכפו אותו על כך, ופשוט דזהו בזיון ת"ח לומר שכתב כרוז איסור בלשונות קשות הכל רק משום שכפו אותו, וצריך לנדות את הואמר כך, ומה שאמר על בתי נייטין לא היה רק ענינים פרטיים בהנהגת כמה ענינים יום יומיים, ומה שמטבעו להיה קנאי כמו"כ כל הצדיקים מטבעם היו רכי הלכך אך לבשו עזו ותעצומות בנוגע לקנאת ה' ותורתו, וכמו שהעידה התורה הקדושה על פנחס ראש הקנאים שבאמת היה בן אהרן אוהב שלום ורודף שלום ולא כמו שבזוהו השבטים, בן כתבו (הערה 35) על הטמא הירוע קוק ימ"ש תואר זצ"ל, וכאן הבן שואל מי שחזיק את הכפירה הציונית באופן היותר מבהיל, והכריז כי מציון תצא תורה על יסוד המוסד הכפרני, ובזמנים הקשים ביותר לישראל מהאפיקורסים היה הוא העומד בראש לחזקם, ולהציר בכל האופנים ליהודים שרצו להחזיק באמונת ה', והוא היה הגורם הישר להפוגרום של ישיבת חברון תרפט ולא שמע לכל ההתראות מצד האחראים, ועוד ועוד, וכי זהו צדיק, ועוד העיזו לכתוב על מה שהיה קורא בספרים מתחת השולחן ספרים חיצונים בשעת השיעור בישיבה, שהיה כתוב על ניירות ההם שויתי ה' לנגדי תמיד, ולא היה ספרים חיצונים, וידוע מכמה עדות ממש ההיפוך (ע"י משכנות הרועים), עוד כתבו שהנצי"ב שיבחו שהוא יודע ללמוד יותר מכל שאר התלמידים, וניכר מדבריהם שרוצים להגדיל שבחו של זה האפיקורס, ג' הקובץ ישורון פשוט העלימו עין מכל המכתבים של גדולי ישראל רבותינו הקדושים שכתבו בדם לבם על רשעת והאכזריות של הארור הטמא הזה, העלימו עין מהכפירה שלו שכתב שחכמינו ז"ל הגזימו במה שדנו את אותו האיש רח"ל עפרא לפומיה, ד' כתבו (הערה 155) שהגם שחתם על איסור קבלת כסף שהיו בהשפעת הכופרים גם תחת ממשלת המאנדאט, מ"מ התיר לא' ליקח כסף מהמדינה לצורך מצוה, וסיימו 'והמבין יבין' וכונתם טמון בזה לומר דמה שחתם על איסור לקיחת כספים לא היה זה מדעת עצמו וגם ההיתר לצורך מצוה לא היה אלא לפנים אבל בעצם החזיק זאת להיתר גמור, אבל לו חכמו ישכילו כי אינו שייך זה לזה כי האיסור לא היה אלא על המוסדות לא על יחידים אף שהיו יהודים שהתנזרו גם מזה במסיני"פ אבל האיסור לא היה על זה.

במטותא מנייכו, משה לא נצטער על שקיים ציווי ה'

בסו"ס מהר"א (מבעלז עה"ת) ומשם באמרי פנחס (חלק מעשיות וסיפורים סי' קיד) כ' שהרה"ק ר' אהרן מטשערנאבל סיפר פעם סיפורים אחר תפלת שחרית ועבר זמן אכילת פת שחרית וגם ארוחת צהרים ושום א' לא הרגיש שעדיין לא אכל היום, אמר אחר מהשומעים מהו הרבותא על משה שלא אכל מ' יום, הרי אנו רואים שהרבי מספר מעשיות ושום א' אינו מרגיש שצריך לאכול, ענה לו הרה"ק טועה אתה משה לא התפאר בזה אלא אדרבה נצטער שלא היה אוכל ושותה כל אותן הימים והמאכלים לא קיבלו את תיקונם ולא העלה אותם לשורשם, וצ"ב א' בשלמא בפ' עקב יל"פ כן שאמר לחם לא אכלתי, אבל מה יענה למ"ש בפ' תשא לחם לא אכל שהתורה"ק מספרת על משה, ב' ועוד מה הקשר בין מניעת אכילה איזה שעות שזה דבר רגיל אצל כמה בני"א כשהם שקועים באיזה ענין, ממניעת אכילה מ' יום שאינו בדרך הטבע, ג' ועוד היאך אפשר שמשה נצטער במה שקיים ציווי ה' להיות בהר מ' יום לקבל חמד שעשועים לישראל, וכי למה נתאוה להעלות המאכלים כדי לעשות נח"ר להבוי"ת ואם אין

הקב"ה רוצה עכשיו בכך מה צער שייך, וכי גם ביום הכיפורים הצטער על שמתענה ואינו יכול להעלות המאכל, ולכן אינו רחוק מן הדעת לומר שמעשה זה לא היה ולא נברא.

ובמהר"א כ' שבזה מתיישב קושית אביו מהרי"ד מבעלז על הגמ' (בכורות ו:): דשואל מנ"ל דחלב בהמה אינו אסור משום אבר מן החי, ולמה לא משני דא"כ היאך בהמה מותרת לקרבן אחר שבעת ימים הלא בודאי לא ינקה אלא חלב אמה, וקיי"ל לחד שיטה (יו"ד ס) דנתפטה כל ימיה באיסור אסורה, ובהכרח דאין חלב בהמה אסור, ותי' דהגמ' היה יכול באמת לתרץ כן, אך רוצה להביא מפסוק לכו שברו ואכולו וגו' דשם משמע דלא רק דמותר לאכול רק מצוה, וצ"ב דהא שאר ראיות שמביא שם מחריצי החלב דאחי דוד ומארץ זבת חלב ודבש אין ראייה דהוי מצוה ועוד דשאלת הגמ' לא היה אלא היאך מותרת ולמה לן לידע דהוא מצוה, ועצם הקושיא יש ליישב דאם היה באמת חלב שהורה אסור משום אבר מן החי היה ראייה דבהמה שנתפטה באיסור אינה נאסרת, דהלא יש בזה כמה עיקולי ופשוטי עיי"ש ביו"ד בש"ך דעיקר האיסור אינו אלא בכרשיני ע"ז, ולכן לא הביא בגמ' ראייה זו.

הרבה מהסיפורי מעשיות עוסקים בזה שהתפארו האדמור"ם שעל ידם באה הישועה, ועי' בגמ' (ברכות) דמשה תלה בזכות אבות ויל"ע מרמב"ן (חקת) דמשה נענש על שתלה בעצמו נוציא לכם מים ונמצא דליקח הזכות לעצמו שהוא הביא הישועה ולא לתלות הכל רק בהקב"ה זהו מעין חטא מי מריבה, וכן נחמיה לא נקרא ספרו על שמו מחמת שתלה בזכות עצמו (סנהדרין).

בנין עשאוני ככנור

לפעמים יש שאמרו בדיחא עיי שינוי לשון הפסוק לאידיש או בשינוי הנקודה, באופן של בדיחותא, ובודאי אם יודעין בודאי שהצדיק אמרו צריך להאמין שיש בזה ענין גדול למעלה מהשגתנו אבל בלא"ה א"צ להאמין, וכגון במרא דשמעתתא (הירש אות תנא) שהרה"ק ר' ישעיה מקרעסטיר הביא ראייה לומר לחיים על סאדע שנאמר ברוך אתה בשדה, ושא' אמר להרה"ק מ'סאטמאר זה ונהנה, ואין להאמין שצדיקים עשו ליצנות מפסוק כדרך הבדחנים, ובתורת אבות (יתרו) עה"פ ומשה נגש אל ה'ערפל', היינו כשהיה אראגעפאלן, ולמה צ"ל באופן של ליצנות, בודאי אמר שערפל הוא ענן המכסה ומסתיר אור ה', וגם אז צריך להתחזק וליגש אל ה', וכמה ענינים כאלו שאומרים על הרה"ק מ'פרימישלאן אינו אלא בדויות מבדחנים כידוע.

הגר"א מעולם לא אמר כן

בגנת ורדים קובץ יט (ע' רעג אות ד) כתבתי בהכחשת מימרא בדויה דהגר"א אמר להגר"ח מוואלאזין דיכול לחלוק על ראשונים ובעלי שו"ע, עי' עובדות והנהגת בריסק (ג,צח) בשם הגרי"ז בלשון אחר לגמרי, דהגר"א אמר להגר"ח מוואלאזין דמדורינו עד דורו של הרמ"א יכול לחלוק מגמרא ומסברא, ועל הגדולים שבדור הרמ"א יכול לחלוק מגמרא ולא מסברא, וקודם דור הרמ"א אינו יכול לחלוק כלל, ואם נאמין למישהו, יותר נאמין להגרי"ז (אם נכון שאמר כך) מכל שאר המספרים, וכן משמע מדבריו דעל הרמ"א עצמו לא היה יכול לחלוק כלל רק על הגדולים שבדורו, והטעם פשוט כיון דכבר נקבע הלכה כמותו מן השמים.

מפני מה נתן מהר"ם אש הסכמה על ספר עשירית האיפה

במפיהם ומפי כתבם (מער' מהרי"א מקאמארנא אות ד ע' ש) בשם הרה"ק מטאהש שליט"א שמהר"ם אש לא רצה מתחלה ליתן הסכמה על עשירית האיפה על התו"כ, עד שעייין בספרו במקום שהיה מתקשה בתו"כ, וראה שם ביאור נפלא, ולכן נתן הסכמה, ואין ספק שהשומע לא דייק והעתיק בטעות, כי בודאי הרה"ק מטאהש ראה הסכמת מהר"ם אש בפנים, ששם כתב מפורש 'שאף שלא היה לו פנאי לעייין בספר מ"מ כיון שדיבר פא"פ עם הרה"ק מקאמארנא ונתפעל מלימודו ונתן לו הסכמה', הרי לך בפירוש שלא בשביל שמצא ביאור נאה בספר נתן ההסכמה רק בשביל מה שדיבר עמו פא"פ.

בחינוך בית יהודה (ע' מז) מביא התורה של הרה"ק ר"מ מרימונוב על וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת ומסיים אע"פ שלא אמר ממש כדברים האלו אבל כן הבנתי מדבריו, וכעיי"ז בזקן ביתו (אבות פ"א ע' רסג) ענין שהיה אצל הבעש"ט ושוב כתב אע"פ שלא היה כן ממש מ"מ הוספתי לפי הבנתי עיי"ש, (איני זוכר הלשון בדיוק).

הכתובה של ר' יונתן שטייף עבר עליה הגאון בקולמוס לחדש האותיות ויש שרצו להביא מזה ראייה שמותר לעשות כן בכתובה עד לאחר כמה שנים מצאו שהיה לו כתובה דאירכסא שכתב אחרי המלחמה ושוב מצא את הכתובה וחדש אותיותיה וא"כ נפל כל הראיה בבירא (מפי נכדו).

במזקנים אתבונן (קסטלניץ ע' שי) שהה"ק ר' מאטעלע מראחמיסטריווקא היה אוכל מעט מאד, ושלה לשאול מא' הרבנים אם יכול לברך ברהמ"ז כיון שכדי שביעתו הוא בפחות מכזית, וזה אינו אמת כי מי לא ידע הלכה פסוקה (או"ח קסח,ו) דבטלה דעתו אצל כל אדם.

מזקנים אתבונן (קסטלניץ ע' ריב) שהגאון מהרי"ל דסקין אמר לעשיר א' שהוא שיכור, והסביר דבריו לפי שהמשתכר בין הרבה שמח כמו עושר השמח בממונו, ואינו מובן דה"ה דהוא שמח כמו א' שנולד לו ילד או מי שנושא אשה, ולמה נקט דוקא זה, ועוד הלא אדרבה העשיר שיש לו ממון הוא שמח בלי השכרות א"כ לא הוי שיכור, ולא מסתבר שמהרי"ל דסקין אמר משל שאינו דומה לנמשל שזה שייך רק לכסיל כמבואר במשלי (כו,ז) לפי הגר"א.

בעבודת בנימין (ב,ערה) שהגה"צ ר' בנימין ראבינאוויטש ז"ל היה דרכו לספר סיפורים, ואמר שהרבה סיפורים שמע אינו רוצה לספר כי אינו בטוח לגמרי על אמיתותם, ואפילו מה שידע שהם אמת היה נזהר מלספרם אם היו וכולים לגרום להמון עם להקל באיזה דבר הלכה וכיו"ב, כי אין שכלם משגת מעשי הצדיקים וטעמי סודותיהם, עוד שם (רעו) מעשה שמספרים על הגה"ק ר"ר זושא שראה פעם צפורים בכלוב ושחררם משום צער בעלי חיים, ואמר הרה"צ הנ"ל שאין לספר מעשה זה כיון שיש בו חשש גזל עי"ש.

הערות בספרי מעשי איש

בספרי מעשה איש אימרות עפ"י השמועה מהחזו"א נמצאו כמה דברי הבל ושקר שנכתבו ע"י מוחות קטנות שאסור להאמין בהם, והוא מוציא לעז על רב האי גאון בדברים שאין להאמין אפילו על קטנים ממנו, ועושים מהחזו"א חוכא ואטלולא ותולים בו בוקי סרוקי כאילו היה דרכו בדברי ילדות ושטות, והרבה מעשיות הם מאנשים שנתפסו לדרכי הציונים ורוצים ליתלות באילן גדול, ובמעשה איש (ג,ק"ז) כותב הגר"ח קניבסקי שהחזו"א אמר לו שלא יאמין שום דבר שאומרים משמו שהכל שקר, וכן העידו שם ר' עקיבא טענענבוים ור' שלמה שמשון קרליץ שאמר להם כן, וכ"כ באז נדברו משמו, כמ"ש במעשה איש (א,רסט) דרב א' פירסם כמה הוראות שראה אצל החזו"א, והחזו"א עצמו אמר שלא עשאו כהוראה קבועה רק היה לו אז סיבה מיוחדת שעשה כן, וכבר הראיתי בקונטרס פתי יאמין מכמה פוסקים שאין לסמוך על דברים מפי השמועה, כי רוב האנשים אין יודעים מה שרואים ואין מבינים להבחין בין דבר לדבר, ומספרים דברים כפי תפיסתם הפעוטה, ומבלבלים דברים הסותרים זה עם זה ויוצא מזה הלכות הפוכות שאין להם שום יסוד, ואעתיק איזה דוגמאות.

(א) כ' במעשה איש (ד,קכא) בא' שהיה נהוג בכית אבותיו לנהוג בשיטת רבינו תם, אמר לו שאין הלכה כרבינו תם כי הגאון הביא ראיות ברורות שאין מה להשיב עליהן, ואינו זקוק אף להתרת נדרים, עוד שם שנשאל החזו"א אם יש מקום להחמיר כשיטת רבינו תם, והשיב שבדברים המפריעים סדרי החיים אין צריך להחמיר עי"ש, ובח"ו, ק"ג כ' שאמר אני רואה בעינים שעכשיו לילה איך אני יכול להגיד שזה יום עכ"ל, בדברים אחרים הוא אומר לא פחות ולא יותר רק שרבינו תם היה לו טעות.

ודברים הללו אין להם שום שחר, כי היאך אפשר להכריע מדעתנו נגד הלכה פסוקה של השו"ע וכבר כ' התומים דא"א לומר קים לי כפוסק א' נגד השו"ע כדלהלן, והרי החזו"א עצמו אמר (מעשה איש א,קלב) לא' שרצה להראות לו צבע התכלת לציצית, ולא רצה לראות אף שהלה טען דאפשר לראות בעינים, כי אין שום נפ"מ כיון שהגדולים כבר ביררו כל הצדדים והלכה כרבים נגד היחיד, ואין בידנו לברר ולהכריע, והרי הסוברים כרבינו תם אומרים גם על שיטת הגאונים דהיאך אפשר לומר שהוא לילה והרי אנו רואין שהוא יום כי הרי ע"ז גופא דנין אם מצב זה של בין שקיעה ראשונה לשניה יהיה היאך שיהיה אם זהו בגדר לילה או יום.

ואיך אפשר להאמין שטות כזה שהחזו"א יזלזל בקלות הדעת כזה ברבותינו בעלי שו"ע ואלפי גדולי ישראל מהראשונים ועד האחרונים שהתנהגו כרבינו תם, ולא יצטרך אפילו התרת נדרים למי שהיה רגיל לנהוג כמותם, ובשו"ע יו"ד ר"ד ר"ד מבואר דגם דברים המותרים שנהגו בהם איסור בטעות יש דיעה דצריך התרת נדרים, וזהו אפילו לדעת חיצונית של הכותב במעשה איש דרבינו תם היה טועה ח"ו, אבל לפי האמת דרבינו תם הוא אמת ותורתו אמת, קיי"ל שם בסי' ר"ד שאף דברים המותרים שנהגו מחמת גדר וסיג ופרישות אין להתיר להם דהוי קבלת מצוה בנדר, (ובמעשה איש ג,קלו כ' דלא מועיל התרת נדים לתומרא דמניעת אכילת מצה שרויה בפסח), ואי משום קושיות הגר"א הלא כבר השיבו האחרונים ודחו כל הקושיות, ועוד וכי על שיטת הגאונים חסר הרבה קושיות גדולות, אבל כולנו יודעין שעם קושיות א"א להכריע ולדחות דברי הראשונים כמלאכים, וכי חסר לנו הרבה קושיות שהקשו בגמרא ובראשונים שהמקשה אמר שדבר זה א"א ליישב ובא חבירו והראה דלא רק שאפשר ליישב אלא דקושיא מעיקרא ליתא, והרי גם בזה מעיד בעל שבט הלוי (מעשה איש ו,יז א,קמב פאה"ד ד,קצט) דהחזו"א אמר לו דאע"פ שהוא אינו יודע היאך ליישב הקושיות על ר"ת אבל בשמים בודאי יודעין ליישבו, א"כ בודאי דר"ת עצמו שהיה גדול מהגר"א והחזו"א ידע ליישב, כי סוד ה' ליריאיו ונגלה לו מן השמים, ואולי כונת החזו"א ע"ד שכתב בדברי יואל (תולדות תקסט) דר"ת דיבר מאופן השקיעה של שמים העליונים שאינם נראים לעינינו, ובשיטה

מקובצת (כתובות יג): מביא מרבינו תם דאף לענין הנאמר בגמ' דהודו חכמי ישראל לחכמי האומות היינו לפי שנצחום בטענות, ומ"מ האמת הוא כחכמי ישראל, (אלא שלא רצו לגלות להאומות ענינים גבוהים כמ"ש שם בדברי"), ובמאזני צדק (א, יד) שמרן הק' מ'סאטמאר אמר כלפי מ"ש מהרש"ג (א, רא) דהחוש מעיד דלא כר"ת, מה יועיל חוש שלנו נגד רבינו תם ודעימיה, וכל קושיא י"ל תירוץ, ובפרט בזה דאין אנו בקיין בכוכבים בינונים, (ובחזו"א חו"מ טו כ' על רמ"א א' שיש שרצו לומר שאינו נכון מחמת שנתגלה שהטור לא העתיק יפה את הרמ"ה, מ"מ מסיק דהוראת רמ"א נכונה, ע"י מעשי איש ג, עט הרי לך דמקושיא אין נחנקין כי שערי תירוץ לא ננעלו, ובכלים כג, כ' חלילה לנו להסתפק במה שנתפשט בכל ישראל, וכ"ש בזה שרוב הפוסקים והראשונים נקטו כר"ת והרמב"ן בתוה"א כ' דשיטת רבינו תם נכון ומתקבל), ובמעשה איש (ה, עו) שהורה להשמיט תיבות 'ולא דק' שכתב מחבר א' על הקרני ראם, ומשמע דאף שלא הי"ל תי' על קושייתו אין לכתוב כך על גדול מדור הקודם והיאך נדבר בזילזול כזה על גדול הראשונים רבינו תם שהוא ממעתיקי השמועה וממשיכי השלשלת באור גדליהו על סוגיות שהגאון ר' אהרן קאטלער מגדולי ליטא אמר להגאון ר' גדליה שארר שלענין מחלוקת הגר"א ומג"א לגבי זמן ק"ש מחוייבין להחמיר ככל ספיקא דאורייתא לחומרא, וא"כ ה"ה לגבי זמן ק"ש דערבית, וזהו דלא כמ"ש בעובדות והנהגות בריסק (ח"א) לסמוך על זמן הגר"א לענין ק"ש גם לכתחלה, ובמעשה רב החדש להגר"א"ל עפשטיין בעל הפרדס תלמיד הגר"א (דינים והנהגות אות יד) כ' לנהוג כשיטת מג"א לענין ק"ש שעה ורביע מעלוה"ש, וע"י בגליון אור ישראל לח, קמב.

ומ"ש במעשה איש שבדבר המפריע סדר החיים א"צ להחמיר, ח"ו שיאמר כן אותו צדיק שהיה מחמיר בכל מיני חומרות שהיה מפריע הרבה סדר החיים, והיה מתריע הרבה נגד השימוש בעלעקטרי בשבת אף שאין לך מפריע גדול בסדר החיים יותר מזה, והלא כל התורה כולה מפריע סדר החיים, וכל השו"ע מלא מחומרות המפריעים סדר החיים ואעפ"כ כתבו נכון להחמיר גם במילי דרבנן, וישראל קדושים מחמירים בכל דבר חומרות ע"ג חומרות, ועל הכל יש דינים של התרת נדרים אפילו על מנהג בעלמא או חומרא שנהגו בעצמן, והיאך נימא דדוקא בדבר כזה שעומד ברומו של עולם ונוגע לענין איסור חמור של שבת, בזה יצא החזון איש מכליו ולא סבל שא' ימשיך להחמיר בזה כמנהג אבותיו, עד כדי כך שלא יצטרך אפילו להתיר נדר, אתמהה מי פתי יסור הנה להאמין על גאון ישראל החזו"א שטות כזה.

כ' בחות יאיר (סי' קסה) והובא בפתחי תשובה (חו"מ כה סק"ב) דא"א לומר קים לי נגד הכרעת השו"ע, והמוציא ממון נגד דעת השו"ע הו"ל כטועה בדבר משנה וחוזר, וכן בכל מה דסתם לן רמ"א דקיבלו הוראתו בארצות הללו, או כסמ"ע וש"ך, וכ"כ התומים (קיצור תקפו כהן) דהשו"ע נכתב ברוה"ק וא"א לומר קים לי כנגדו.

יש להעיר דמ"ש בביאור הגר"א לא הדפיס בעצמו ולא כתבו אלא דרך לימודו, ויש הרבה עדים על זה שלא היה בדעתו להנהיג הנהגות נגד השו"ע, ועל פיהם יקום דבר, אן העיד בעליות אליהו, וכן בהקדמת ביאור הגר"א לשו"ע כתבו דהגר"א אמר דאין לו רשות לעשות ספר פסקי דינים נגד ד' המחבר אף בדברים שיש לו ראיות עצומות שאין עליהם תשובה, בן בקדשי אליהו (סוף ח"ה באחרית דבר, געלדצעהלער, וכ"כ בספרו אמונת יהושע ח"ו, א' תתכד סי' טו) כתב בשם הגאון ר' יעקב קאמענעצקי דבליטא וגם בוילנא לא נהגו כהגר"א, ולא הנהיג הגר"א נגד המנהג והשו"ע שום דבר, (רק בביהמ"ד של הגר"א) ולא בירכו על קריאת המגילות הנכתבות בקלף, ונהגו היתר בחדש, עי"ש ראייה מס' מעשה רב, וכן בס' על משיחי שקר בפתחה, מביא מהאבי עזרי שבוילנא גופא מעולם לא התנהגו כמנהגי הגר"א רק כפי שהיה מקובל מאבותיהם בכל דבר, ועכ"ח משום שידעו שלא היה כונתו לבטל מנהגים המקובלים, וכ"ש שלא לחלוק על פסקי השו"ע, אף אם נימא דלעצמו ולתלמידיו הכריע אחרת, וכן כ' באגרות משה (יו"ד ד סי' יז, אות כו) לענין מה שנטה הגר"א לדעת הגאונים בזמני הלילה, מ"מ לא הנהיג כן אף בעירו ווילנא, וידוע שתלמידיו החמירו בזה דלא כגר"א, אף לענין ק"ש ותפלת ערבית, וכ"ש לענין שבת ויו"ט, וכ"כ (שם או"ח ה סי' כד אות ו) לענין תפלין בחוה"מ, גן במשכנות יעקב תלמיד הגר"ח מוואלאזין (או"ח עו) לגבי מה שנהגו קצת שלא לומר יתברך אחר יש"ר, דאינו יודע אם היה דעת הגר"א לשנות המנהג, דאף שגדול כוחו וחכמתו אבל גם גדולי הקדמונים תנאים ואמוראים לא היה דעתם נוחה לשנות מנהגים קבועים, דן כ' ברוח אליהו (ע' סו). דהעיד הגאון ר' צבי פרוש דהגר"ח מוואלאזין א"ל שהגר"א לא כ' דבריו בביאורו בכונה לחלוק על השו"ע, ולא כתבו רק לעצמו לזכור כל השיטות ומקור הדינים, הן בסוף ס' ברכת ראש (עמ"ס נזיר) נדפס קונטרס ליקוטי מהרי"א מהרה"ג ר' אברהם יצחק מפינסק מתלמידי הגר"א, ובסופו מעורר על שמקילין קצת אנשים (וכן נדפס באישי ישראל בשם הברכת ראש) שלא לענות ברוך הוא וברוך שמו לפימ"ש בהנהגות הגר"א שלא היה עונה ב"ה וב"ש, וזה טעות כי רוב הנהגות שלו לא היה אלא לעצמו ולא הורה לאחרים, ועי"ש שהגדולים היו מתרעמים על הנהגתו כגר"א נגד השו"ע, כי אין אנו רשאים לנטות מדברי השו"ע.

ובהקדמה לס' ט"ל מלאכות כ' בשם מרן הק' מ'סאטמאר שהראה על מ"ש הפאת השלחן בהקמתו לביאור הגר"א דמ"ש בס' רס"א בענין שיטת הגאונים הוא מלוקט מג' מהדורות שונות, ולפי"ז אולי לא כתבו הגר"א רק לחומרא, וראייה לזה דבביאור הגר"א עצמו סי' רל"ג מבואר דמותר להתפלל מנחה עד צאה"כ, וכמו שהעיר המשנ"ב (יח) על הסתירה מסי' רסא ונדחק בזה, אבל בפשטות הוא דרק לענין ערב שבת החמיר לפרוש

ממלאכה כשי' הגאונים, ומ"ש שם להחמיר גם במנחה מ"מ בעיקר מקומו בסי' רלג נקט לקולא, ועי"ש דמחמת גדול סגולת השבת להחיש הגאולה התגבר הבעל דבר גם אצל אנשים יריאים מדקדקים בקלה כחמורה לזלזל בענין זה של שמירת שבת כשיטת ר"ת כדי לעכב גאולתן של ישראל.

ובפרט בענין שמירת שבת הרי כ' החזו"א (קובץ אגרות) שהתיקון היותר גדול למי שנכשל בענין שמירת שבת בשוגג הוא לדקדק הרבה בשמירת השבת.

(ב) במעשה איש (ג, פח) שאחד אמר להחזו"א שאומרים דמי שאינו מבין מהרש"א אינו מבין את התוס', והחזו"א אמר דאינו מוכרח, ופשטות כונתו הוא דיכול להיות שמבין את התוס' ואעפ"כ אינו מבין את המהרש"א, אבל הכותב ההוא מפרש כונתו דאטו מי שחולק על מהרש"א חולק על תוס', וזה אינו כי זה לא מבואר בדבריו.

(ג) במעשה איש (ג, קיג) כ' שא' אמר לחזון איש שצריך ללחום נגד החדרים שלומדים שם בעברית, והחזו"א ענה שצריך ללחום באותן הרוצים להכריע לפני שהכריעו חכמי הדור, והלה לא הוציא שנתו, ובודאי לא היה המעשה כן כי אטו לא ידע החזו"א שהגרי"ל דסקין וכל גדולי הדור בא"י ובחו"ל החרימו ע"ז, אלא סבור היה שטעם החרם בטלה ושכמה מקומות הוא בכחנות עת לעשות כדי שלא ישאר הדור שמם וגם משום בני הספרדים הבאים לישיבות (ושאר גדולים לא הסכימו להקל מטעם זה אבל עכ"פ זה היה שיטתו), מ"מ היאך אפשר לומר שמי שדוגל בשיטת אותם גדולים וצדיקים מגיע לו מיתה, ואם המעשה אמת בודאי התחצף זה האיש בעזות פנים ובדברי ביזוי על החזו"א.

(ד) במעשה איש (ד, קכ) התלוצץ כלפי מה שאומרים שאכילת פירורי לחם סגולה לעשירות, דהיינו אם יש לו כסף ואוכל פירורין יהיה עשיר, ולא העירו שם דמ"מ מובא בפסחים קיא: ובשו"ע או"ח (קפד) דפירורין הנזרין קשין לעניות אף שאין בהם כזית, ובקב הישר (פ"ע) בשם שלה"ק ליהרר מאד בפירורי פת וכאיברי עולה שפקעו מע"ג המזבח ושהוא תיקון לפגה"ב, וידוע דפגה"ב גורם לעניות וא"כ א"ש דהפירורין מסוגל לעשירות, ועוד דכיון שהוא נגד איברי עולה הרי בעולה נאמר בך ה' חילו.

(ה) במעשה איש (ד, קיג) שאמר בשם א' עמ"ש באה"ט (או"ח א, ב) דההולך ג"א בלי נט"י חייב מיתה, דזהו אם הרג ג"כ את הנפש, ואסור להאמין שכן זלזל נגד מ"ש בזוה"ק אף במקומות דלא נהגו כן, והרי גם במזלזל בנט"י אמרו שחיי"מ אף שאינו חיוב מיתה ממש, אלא חמור כ"כ שהיה ראוי להתחייב עליה מיתה, וכיו"ב בכמה ענינים, וכמ"ש במעשה איש (ד, יז) שהאומר על חז"ל א' דהוא לאו דוקא אסור לאכול משחיטתו.

(ו) מעשה איש (ה, לא) שא' שאל המקור לצעב"ח דאורייתא וענה ממ"ש האתון לבלעם למה הכיתני וצ"ב הלא בגמ' נלמד ממצות פריקה, ומהאתון אינו ראייה כי שם אמרה לו מכח הכרת הטוב שהוא רוכב עליה ומכה אותה.

(ז) במעשה איש כ' דהחרם שעשו גדולי הדור על עברית אינו עוד בתוקפה כיון שבטלה הטעם, לא ביאר היאך בטלה הטעם ואפילו נימא הכי הרי הדבר תלוי באשלי רברבי דלרמב"ם (ממרים ג, ב) אף דבטלה הטעם שבגלו גזרו א"א לבטל הדבר אא"כ בי"ד הגדול ממנו בחכמה ובמנין מבי"ד האוסר, ובזמנינו אין בי"ד הגדול מהם ולא עוד אלא אפילו להראב"ד דא"צ לזה בי"ד הגדול בחכמה ובמנין, אבל בזה מעולם לא היה ישיבת בי"ד לדון ולבטלו, רק נסיונות הזמן גברו לבטלו.

בהליכות חנוך (ע' רלה) שהרה"ק משינאווא ביטל נסיעתו למירון לפי שבאמצע הדרך כשהיה בצפת קיבל מכתב מאביו שלא יסע למירון, אבל .. מסוואר שזה היה בשביל שקנה שער הגילגולים ממוכר ספרים ששם מצא רמז שלא יסע. עוד שם שעיקר נסיעתו לא"י היה כדי לבטל החרם שעשו אנשי רוזין בא"י על איבו כי לדעתו לא התרה אביו די לבני הה"ק מרוזין וזה לא מסתבר כלל.

עוד שם (ע' רנא) שכמה תורות מהה"ק מהר"ש מבעלזא נתערב בתורות של החת"ס וידוע שהגה"צ מ'קראסנא לא האמין לזה.

ובספרי סדר הדורות תמצא לרוב ענינים שסומכים הספרים זה על זה והרבה פעמים הכל בנוי על יסוד תוהו, ולדוגמא אעתיק דבר א' בסדר הדורות (ג"א רצח) כ' בשם שלשלת הקבלה דירמיהו מת במצרים כשהוכיח את ישראל ורגמוהו, וקברוהו שם, אבל זה אינו כי בסדר עולם (סוף פכ"ו, והובא ברש"י ירמיהו מד, יד) מבואר דכשכבש נבוכדנצר את מצרים הגלה את ירמיהו עם ברוך בן נריה לבבל, ומ"ש (סוטה מא.) שנפל ירמיהו ביד בן בנו של חנניה היינו להכותו ולהשים אותו במאסר.

וכן בסדר הדורות (ד"א תתקל) הביא מעשה עם ר"ת שהתחצף נגד רש"י ומשה רבינו והובא גם בתשו' איתן האזרחי ובס' החפץ חיים (ח"ג ע' תתרסד) מכחישו בתוקף.

בכרם שלמה (טענקא א, פ"א ע' כה) כ' שהעצי חיים נסע לאוהעל לימא דהילולא של היש"מ והיה אז קור גדול ולכן ביקש שיחממו המקוה בשבת, וזה אינו כי יא"צ של יש"מ הוא כ"ח תמוז, ועכ"ח דלא היה אז קור גדול או שלא היה ביומא דהילולא.